

MARLUS

SCANDINAVIAN INSTITUTE OF MARITIME LAW

Carl Fredrik Ekeberg

Deltakernes innflytelse
i norsk petroleumsvirksomhet

Deltakernes innflytelse i norsk petroleumsvirksomhet

Carl Fredrik Ekeberg

Marlus nr. 410
Sjørettsfondet
Nordisk institutt for sjørett
Universitetet i Oslo

© Sjørettsfondet, 2012
ISSN: 0332-7868

Sjørettsfondet
Universitetet i Oslo
Nordisk institutt for sjørett
Postboks 6706 St. Olavs plass
N-0130 Oslo

Telefon: 22 85 96 00
Telefaks: 22 85 97 50
E-post: sjorett-adm@jus.uio.no
Internett: www.jus.uio.no/nifs

Redaktør: Postdoktor Alla Pozdnakova

Abonnement og løssalg: www.audiatur.no - post@audiatur.no

Trykk: 07 Xpress as

Forord

Denne oppgaven ble skrevet da jeg var vitenskapelig assistent ved Nordisk institutt for sjørett, avdeling for petroleums- og energirett. Oppgaven ble levert våren 2010. Før publisering har jeg rettet noen trykkfeil og foretatt noen mindre presiseringer, men oppgaven er i all hovedsak slik den var ved innlevering.

Opgaven ble skrevet til den 20. konsesjonsrunden, men jeg er ikke kjent med at det ble gjort noen endringer av betydning i den 21. konsesjonsrunden. Etter at oppgaven ble skrevet har Åm-utvalget levert sin rapport og regjeringen har lagt frem petroleumsmeldingen for Stortinget. Av betydning for denne oppgaven er først og fremst Åm-utvalgets og petroleumsmeldingens forslag om endring av stemmereglene i ret-tighetshavergruppene. Dette er ikke kommentert i oppgaven, men problemstillingen er likevel belyst.

Jeg vil rette en stor takk til veileder Knut Kaasen som bidro med uvurderlig hjelp under hele prosessen. En takk går også til Lone Veel Midtbø som var til stor hjelp i oppgaveinnspurten. Representanter fra bransjen som tok seg tid til å svare på spørsmål fortjener også en takk.

Det er også verdt å takke for et flott opphold ved instituttet. Det er særlig verdt å fremheve det gode vit.ass-miljøet ved instituttet og samholdet med vit.assene ved Senter for europarett.

Oslo, august 2011

Carl Fredrik Ekeberg

Innhold

1	INNLEDNING.....	7
1.1	Presentasjon av problemstillingen	7
1.2	Bakgrunn for problemstillingen.....	9
1.2.1	Konsesjonsrettslig rammeverk og statlige styringsmuligheter... 9	
1.2.2	Nærmere om rettighetshavergruppene.....	16
1.2.3	Interessekonflikter.....	19
1.3	Rettskildene	20
1.4	Fremstillingen videre	22
2	STEMMEREGLenes BETYDNING FOR DELTAKERENS INNFLYTELSE	23
2.1	Stemmereglens utforming: Alternativer, hensyn og valg	23
2.1.1	Alternative utformingsmåter og hensyn ved valg av stemmereglene	23
2.1.2	Stemmereglens utforming og begrunnelse	26
2.1.3	Burde stemmereglene vært utformet annerledes?	31
2.2	Stemmereglens betydning for deltakernes innflytelse	38
2.2.1	Deltakernes innflytelse på beslutninger i styringskomiteen: Hovedsynspunkter	38
2.2.2	Hvordan påvirker statlige andeler deltakernes innflytelse?	45
2.2.3	Betydningen av endringer i rettighetshavergruppen for deltakerens innflytelse	55
2.2.4	Fastlåste situasjoner	61
2.3	Konklusjon.....	69
3	OPERATØRENS INNVIRKNING PÅ DELTAKERENS INNFLYTELSE.....	70
3.1	Operatørens prerogativer.....	71
3.2	I hvilken grad begrenses deltakernes innflytelse av de premisser operatøren utarbeider.....	77
3.3	Partnerforum og industriforum.....	81
3.4	Konklusjon.....	83
4	SKRANKER FOR MAJORITETENS BESLUTNINGSKOMPETANSE ⁸³	
4.1	Innledning	83
4.2	Samarbeidsgrunnlaget som ramme for beslutningskompetansen	84
4.3	Lojalitetsplikt.....	85

4.3.1	Innledning	85
4.3.2	Vurderingstidspunktet for om lojalitetsplikten er overtrådt	87
4.3.3	Hvem retter lojalitetsplikten seg mot – og hvem må være forulempet?	87
4.3.4	Når er fordelene ”urimelig”?	89
4.3.5	Går lojalitetsplikten lenger enn ordlyden skulle tilsi?	92
4.3.6	Hvilken betydning har lojalitetsplikten i realiteten for deltakernes innflytelse?	98
4.4	Habilitetsregler	99
4.4.1	I hvilken grad gjelder habilitetsregler i interessentskapene i petroleumsvirksomheten?	99
4.4.2	Habilitetsregler i andre sammenslutninger	101
4.4.3	Bør det oppstilles habilitetsregler for deltakerne i styringskomiteen?	103
4.4.4	Bør det oppstilles habilitetsregler for operatøren?	105
4.5	Konklusjon	107
5	SÆRLIG OM DELTAKERNES INNFLYTELSE OVER UTBYGGINGSBESLUTNINGER	108
5.1	Innledning	108
5.2	Beslutning om videreføring	110
5.3	Betydningen av om forslag til BOV vedtas	110
5.4	Vedtaksplan av utbyggingsplanen	112
5.5	Tiltredelse av utbyggingsplanen	115
5.6	Statlig kontroll ved utbyggingsbeslutninger som begrensning for deltakernes innflytelse	116
5.7	Konklusjon	125
6	SAMMENFATTENDE VURDERINGER AV DELTAKERNES INNFLYTELSE	125
KILDER	127
	Litteratur	127
	Forarbeider	129
	Dommer	131
	Direktiver	131
	Annet	131
	SJØRETTSFONDETS UTGIVELSER	133
	INNEN SAMME TEMA	136

1 Innledning

1.1 Presentasjon av problemstillingen

Den norske stat har eiendomsretten til alle undersjøiske petroleumssforekomster på den norske kontinentalsokkelen. Staten har eksklusiv rett til å utnytte petroleumssressursene,¹ og som følge av dette har ikke private anledning til å starte petroleumsvirksomhet uten tillatelse.² Siden Norge ikke hadde noen kompetanse innen petroleumsutvinning da det første drivverdige funnet ble oppdaget i 1969, var det nødvendig å bruke utenlandske oljeselskaper for å få utnyttet petroleumssressursene. Dette dannet grunnlaget for å tildele konsesjoner til å drive petroleumsutvinning til grupper av oljeselskaper, kalt rettighetshavergruppen eller lisensen³. Samarbeidet mellom oljeselskapene reguleres av en standardavtale med enkelte individuelle tilpasninger fastsatt av myndighetene. I hver rettighetshavergruppe er det en operatør som skal stå for den daglige forvaltningen.

Tanken bak konsesjonssystemet er at rettighetshavergruppen, der hvert selskap kalles deltaker⁴, skal bruke sin ekspertise til å komme opp med den beste løsningen for å utvinne petroleumssressursene. Også staten er normalt representert i rettighetshavergruppene, både gjennom eierskapet i Statoil og som direkte deltaker i enkelte lisenser.⁵ Den statlige deltakelsen skjer i utgangspunktet på lik linje med de øvrige delta-

¹ Lov 29. november 1996 nr. 72 om petroleumsvirksomhet, heretter pl., § 1-1.

² Pl. § 1-3.

³ Begrepet "lisens" illustrerer at konsesjonssystemet er inspirert av amerikansk rett hvor tillatelsen blir gitt til en "licensee".

⁴ "Part" og "rettighetshaver" er andre betegnelser. Petroleumsløven er terminologisk forvirrende da begrepet "rettighetshaver" brukes både om selve rettighetshavergruppen og om den enkelte rettighetshaver, se definisjonen i pl. § 1-6 bokstav j. Jeg bruker begrepet "rettighetshaver" kun om den enkelte deltaker i det følgende. Jeg vil variere mellom de ulike begrepene uten at det er meningen at det skal være noen realitetsforskjell.

⁵ Statens andeler kalles Statens direkte økonomiske engasjement (SDØE) og forvaltes av det statlige aksjeselskapet Petoro, se nærmere nedenfor under punkt 2.2.2.

kerne, men det er noen særegenheter ved den statlige deltakelsen som krever særskilt behandling, noe jeg kommer nærmere tilbake til senere i oppgaven.

Problemstillingen i denne oppgaven er hvilken innflytelse en deltaker har på forvaltningen av rettighetshavergruppen i henhold til utvinningstillatelsen, eller sagt på en annen måte, hvilken innflytelse deltakerne kan øve på virksomheten. Deltakeren kan være en alminnelig deltaker, statlig deltaker eller operatør. Disse særtrekkene vil ha betydning for innflytelsen.

Etter ordbøkene kan synonymer til ”innflytelse” være ”påvirkning” og ”makt”. Umiddelbart kan dette gi assosiasjoner til hvordan deltakeren *aktivt* kan påvirke beslutninger i interessentskapet i en ønsket retning. Innflytelsesbegrepet er imidlertid *todelt*. En like viktig side av innflytelsesspørsmålet er hvilken mulighet deltakerne har til å *motsette* seg uønskede beslutninger, altså en *negativ* påvirkning.

I denne oppgaven vil jeg forsøke å belyse hvilken mulighet den enkelte deltaker har til å øve positiv og negativ påvirkning på beslutningene. I ethvert samarbeid vil en deltaker ha innflytelse på prosjektet, men innflytelsen vil være begrenset. For deltakerne i petroleumsvirksomheten begrenses innflytelsen av to faktorer: 1) begrensninger som følge av myndighetsinvolvering og 2) begrensninger som følge av de øvrige deltakerne i gruppen. Rettslig ligger problemstillingen i grenselandet mellom spesiell selskapsrett og spesiell forvaltningsrett. Innflytelsen vil avhenge av det myndighetsregulerte samarbeidsgrunnlaget mellom deltakerne og det konsesjonsrettslige bakgrunnsteppet. Hvilken innflytelse deltakerne har avhenger av en rekke forhold, og det er derfor ikke mulig å avgjøre generelt om deltakernes innflytelse er stor eller liten. I denne oppgaven vil jeg derfor forsøke å trekke frem noen generelle synspunkter på hvilken innflytelse deltakerne har, i tillegg til å peke på hvilke forhold som har betydning for deltakernes innflytelse.

Hovedvekten av oppgaven vil ligge på forholdet til de øvrige deltakerne. Et riktig bilde av deltakernes innflytelse forutsetter imidlertid en redegjørelse for det statlige rammeverket for virksomheten og hvilke virkemidler myndighetene har til rådighet for å styre prosessene i inter-

essentskapene. En detaljert redegjørelse for myndighetspåvirkningen vil gå ut over rammene for denne oppgaven. Jeg nøyer meg derfor med innledningsvis å se på hovedtrekkene i konsesjonsverket under punkt 1.2.1, men jeg vil også komme tilbake til de viktigste sidene i myndighetspåvirkningen underveis i fremstillingen. Innledningsvis under punkt 1.2 vil jeg også se på hvordan rettighetshavergruppen er bygget opp (punkt 1.2.2), og hvilke interessekonflikter som oppstår i petroleumsvirksomheten som gjør innflytelsen særlig viktig for at deltakeren skal kunne ivareta sine interesser (punkt 1.2.3). Disse innledningspunktene vil gi en bakgrunn for forståelsen av oppgavens problemstilling som skal analyseres videre i kapittel 2-5.

1.2 Bakgrunn for problemstillingen

1.2.1 Konsesjonsrettslig rammeverk og statlige styringsmuligheter

Deltakerne i et samarbeid beslutter i utgangspunktet selv hvordan deres virksomhet skal drives. I petroleumsvirksomheten har staten en sterk interesse av hvordan virksomheten drives, noe som får betydning for myndighetenes involvering. Myndighetenes interesse i påvirkningen skyldes både behovet for kontroll av måten utvinningen skjer på og muligheten for å sikre at det statlige overskuddet blir størst mulig. Foruten at staten får inntekter gjennom utbytte fra Statoil og SDØE, beskattes deltakerne med 78 % av overskuddet.⁶

Deltakerens innflytelse er undergitt fire former for myndighetsbegrensninger. Den første begrensningen er at myndighetene oppstiller *rammeverket* for virksomheten. Et statlig rammeverk forekommer imidlertid også for andre samarbeidsformer, og er derfor ikke i seg selv særegent for petroleumsvirksomheten. Den andre begrensningen er at staten har ulike *styringshjerner* for hvordan virksomheten skal drives.

⁶ I tillegg til skatt på alminnelige inntekt på 28 % betaler deltakerne en særskatt på 50 %, se Lov 13. juni 1975 nr. 36 om skattlegging av undersjøiske petroleumforekomster m.v. § 5 (1), jf. Stortingsvedtak om skatt av inntekt og formue mv. for inntektsåret 2010 (Stortingets skattevedtak) § 4-2.

For det tredje er staten ofte *representert i rettighetshavergruppene*, og for det fjerde er selve *samarbeidet mellom deltakerne* regulert av myndighetene. Jeg skal se nærmere på disse fire formene for myndighetsbegrensning i det følgende.

Det statlige *rammeverket* setter den ytre skranken for deltakernes virksomhet. Denne ytre skranken er fastlagt i petroleumsloven med tilhørende forskrifter. Dette rammeverket er svært omfangsrikt. Som eksempler på forhold som er omfattende regulert, er forhold knyttet til ressursforvaltning, helse, miljø og sikkerhet (HMS) og miljø sikkerhet. Regelverket inneholder både overordnede prinsipper og detaljregulering av hvordan virksomheten skal drives gjennom petroleumsvirksomhetens ulike faser. Petroleumsvirksomhetens faser kan deles i fire: Letefasen, utbyggingsfasen, utvinningsfasen og avslutningsfasen. Det vil føre for langt å gå inn på alle enkeltheter i konsesjonsverket. En særlig sentral skranke for hvordan deltakerne kan utføre virksomheten er kravet om at utvinningen må skje på en forsvarlig måte. Av det ytre rammeverket nøyer jeg meg med en kort redegjørelse for dette kravet.

Kravet om forsvarlig utvinning er hjemlet i petroleumsloven § 4-1. Utvinning omfatter ”produksjon av petroleum, herunder boring av utvinningsbrønner, injisering, assistert utvinning, behandling og lagring av petroleum for transport, og avskipning av petroleum for transport med skip, samt bygging, plassering, drift og bruk av innretning for utvinning”.⁷ Derimot omfattes ikke ”undersøkelse, leteboring, (...) transport, utnyttelse og avslutning” av begrepet.⁸ Med andre ord vil letefasen og avslutningsfasen ikke omfattes av kravet om forsvarlig utvinning, men både utbyggings- og driftsfasen, sett bort fra transport av petroleum, faller inn under begrepet. Forsvarlig utvinning innebærer at utvinningen ”skal foregå på en slik måte at mest mulig av den petroleum som finnes i hver enkelt petroleumforekomst, eller i flere petroleumforekomster sammen, blir produsert” og at utvinningen skjer ”i samsvar med forsvarlige tekniske og sunne økonomiske prinsipper”.⁹ I

⁷ Pl. § 1-6 bokstav g.

⁸ Forutsetningsvis pl. § 1-6 bokstav c.

⁹ Pl. § 4-1 første og annet punktum.

forarbeidene nevnes som eksempel at hvis en deltaker ”søker å dekke et akutt råoljebehov i sin nedstrømsvirksomhet ved forsert utvinning, kan en utvinningsmåte som på denne bakgrunn av rettighetshaveren anses optimal for ham selv, ikke uten videre aksepteres”.¹⁰

Kravet til forsvarlig utvinning retter seg først og fremst mot deltakerne, men også myndighetene skal sørge for at utvinningen skjer på en forsvarlig måte.¹¹ Deltakerne skal sørge for at utvinningen skjer etter ”en forsvarlig privatøkonomisk vurdering, dog med det siktemål at mest mulig petroleum skal produseres”.¹² Myndighetenes oppgave er å sette til side deltakernes vurderinger i den enkelte lisens hvor hensynet til den totale ressursforvaltningen tilsier en annen løsning,¹³ men det kan stilles spørsmål ved om det går en grense for hvor mye hensynet til økonomisk vinning kan reduseres for den enkelte lisens.¹⁴ Deltakerne plikter med andre ord ikke å ta hensyn til forhold i andre lisenser ved vurderingen av utvinningen i sin egen lisens.

Den andre begrensningen myndighetsinvolvering innebærer for deltakernes innflytelse, er de ulike *styringshjemler* myndighetene har til rådighet. Konsesjonssystemet bygger på trinnvise godkjenningsordninger hvor deltakerne må få aksept fra myndighetene for å komme videre i prosessen. Det trinnvise konsesjonssystemet omfatter både en kontroll av om deltakerne holder seg innenfor det ytre rammeverket, samtidig som det kan stilles ytterligere vilkår til godkjenningen dersom det er påkrevet. Godkjenningsordningene illustrerer hvilken særegen posisjon petroleumsvirksomhetens interessentskap har sammenlignet med andre sammenslutninger hvor virksomheten styres fullt og helt av deltakerne i gruppen innenfor de lover og regler som gjelder på området. I det følgende skal jeg kort redegjøre for hvordan godkjenningsordningene fungerer, før jeg ser på myndighetenes adgang til å komme med ytterligere pålegg utenom godkjenningsordningene.

¹⁰ NOU 1979:43 s. 69.

¹¹ Selvig (1995) s. 65.

¹² Ot.prp. nr. 72 (1982-83) s. 56.

¹³ Ot.prp. nr. 72 (1982-83) s. 56.

¹⁴ Kommentar til petroleumsløven (2009) s. 245. Dette kommer jeg også tilbake til ved vurderingen av statlig kontroll med utbyggingsplanen, se punkt 5.6.

Opgavens tema omfatter i utgangspunktet alle godkjenningsordningene myndighetene har til rådighet. Selv om vurderingen ved de enkelte godkjenningsordningene er forskjellige, er statens styringsmuligheter gjennom å nekte å godkjenne, stille ytterligere vilkår til godkjenningen eller komme med pålegg prinsipielt sett de samme. I punkt 5.6 benytter jeg statens behandling av utbyggingsbeslutningen som eksempel på virkningen av godkjenningsordningene. I det følgende skal jeg likevel peke på noen av de andre godkjenningsordningene for å vise omfanget av myndighetsinvolveringen.

Kravene til godkjenning og myndighetenes mulighet til å komme med pålegg følger hovedsakelig petroleumsvirksomhetens fire faser. Etter annonserte konsesjonsrunder tildeler Olje- og energidepartementet (OED) utvinningstillatelser til grupper av deltakere basert på hvilke deltakere som søker på de utlyste blokkene.¹⁵ Utvinningstillatelsen ”gir enerett til undersøkelse, leteboring og utvinning av petroleumforekomster på områder som omfattes av tillatelsen”.¹⁶ Som ordlyden tilsier, får deltakerne tillatelse til å drive petroleumsutvinning, men konsesjonssystemet gjør at staten forbeholder seg retten til å bestemme *hvordan* og *når* utvinningen skal skje. Dette skjer ved at fremrykningen skjer gjennom ulike trinn, hvor deltakerne ikke har anledning til å gå videre til neste trinn uten godkjenning, tillatelse eller samtykke fra myndighetene.

Den viktigste godkjenningen deltakerne er avhengige av er knyttet til overgangen mellom letefasen og utbyggingsfasen. Hvis deltakerne ønsker å bygge ut et funn skal det leveres inn en plan for utbygging og drift (PUD) for godkjenning av OED.¹⁷ Planen skal inneholde en beskrivelse av utbyggingen og en konsekvensutredninger av antatte følger utbyggingen vil få.¹⁸ Ved godkjenningen er det også adgang til å stille vilkår som i praksis kan være svært styrende for hvordan utbyggingen

¹⁵ Pl. § 3-3 og Innbydelse til å søke om utvinningstillatelse for petroleum for den 20. konsesjonsrunden punkt 2.3.

¹⁶ Pl. § 3-3 (3). Det er vanlig at deltakerne må påta seg en arbeidsforpliktelse i forbindelse med tildelingen.

¹⁷ Pl. § 4-2.

¹⁸ Forskrift 27. juni 1997 nr. 653 til lov om petroleumsvirksomhet, heretter pf., § 20.

skal gjennomføres, noe som også kan få virkning for virksomheten etter utbyggingen.

OED har også hjemmel til å utsette utbyggingen, noe som understreker den omfattende muligheten myndighetene har til å styre deltakernes virksomhet.¹⁹ En særskilt tillatelse kreves også for andre innretninger. Dette gjelder i første rekke for transport av petroleum fra feltet, slik som rørledninger. Innretninger som ikke inngår i PUD, skal tas med i en egen plan for anlegg og drift (PAD).²⁰ Selv om en innretning er bygget i samsvar med PUD eller PAD, kreves det samtykke før innretningen tas i bruk for første gang.²¹

I tillegg til godkjenningen av utbyggingen og ilandføringen, krever også forhold knyttet til driftsfasen godkjenning av departementet. Som eksempel kan nevnes kravet til godkjenning av produksjonsforløpet.²² Dette gir myndighetene en viss mulighet til å fravike det som ellers skulle følge av kravet til forsvarlig utvinning dersom ”andre vesentlige samfunnsmessige hensyn tilsier det”.²³ Ved endt produksjon skal deltakerne avslutte driften av feltet. Måten driften skal avsluttes på skal fremgå av en avslutningsplan som også skal godkjennes av departementet.²⁴

I tillegg til de situasjonsbestemte hjemler til å styre virksomheten, har myndighetene også en generell hjemmel til å komme med pålegg for å sikre gjennomføringen av konsesjonsverket.²⁵ Pålegg kan i prinsippet gis også for å ivareta ressursforvaltningen,²⁶ men i praksis er det sjelden at denne muligheten benyttes.²⁷ Dette skyldes trolig de øvrige styringshjemlene myndighetene har til rådighet. Myndighetene kan i stedet bruke anmodninger og signaler, siden motvillige deltakere

¹⁹ Pl. § 4-5.

²⁰ Pl. § 4-3.

²¹ Pf. § 30a.

²² Pl. § 4-4.

²³ Pl. § 4-1 og Kommentar til petroleumsløven (2009) s. 280-281.

²⁴ Pl. § 5-1.

²⁵ Pl. § 10-3.

²⁶ Kommentar til petroleumsløven (2009) s. 712.

²⁷ Opplysninger fra OD.

uansett vil bli møtt med sterkere lut gjennom pålegg eller et forslag vil bli nektet gjennomført fordi det krever godkjenning eller tillatelse som følge av konsesjonssystemet. Dette forutsetter naturligvis at myndighetene har hjemmel til å gi pålegg eller til å nekte å godkjenne planer. For å styre forvaltningen av sokkelen som helhet, slik myndighetenes rolle er tiltenkt, er det i tillegg til styringshjemlene nødvendig med kunnskap om den virksomheten deltakerne utøver. Representanter fra departementet og Oljedirektoratet (OD) deltar derfor i møtene i styringskomiteen, i tillegg til at andre meningsutvekslinger og diskusjoner mellom deltakerne skal legges ut på et internetforum kalt "license web".

En tredje adgang til myndighetspåvirkning følger av at staten som nevnt ofte er *representert i rettighetshavergruppene* gjennom deltakelsen til Statoil og Petoro. Denne deltakelsen skjer imidlertid som hovedregel på kommersielle vilkår, og ikke for å ivareta statlige interesser. Deltakelsen åpner likevel for økt påvirkning på enkelte områder, noe jeg kommer nærmere tilbake til i punkt 2.2.2.

Den fjerde statlige begrensningen er at myndighetene regulerer *forholdet mellom deltakerne* ved at samarbeidsgrunnlaget er gjort til et konsesjonsvilkår. Dette samarbeidsgrunnlaget består av en Avtale for petroleumsvirksomhet, som også inneholder vedlegg A, Samarbeidsavtalen (SA), og vedlegg B, Regnskapsavtalen (RA).²⁸ Dette er en standardavtale med noen individuelle tilpasninger, som regulerer samarbeidet mellom deltakerne i lisensen. Terminologisk vil jeg benytte begrepet "samarbeidsgrunnlaget" når jeg viser til alle de tre delene av avtalen.

Som følge av dette konsesjonsvilkåret blir deltakerne pålagt å inngå et samarbeid hvor reguleringen er unntatt fra deltakernes kontroll, og endringer i forholdet mellom deltakerne krever statlig godkjenning.²⁹ Dette gir seg utslag blant annet i ansvarsformen. Deltakerne er prinsipielt proratarisk og subsidiært solidarisk ansvarlige for de forpliktelsene

²⁸ Muligheten for å stille dette konsesjonsvilkåret er hjemlet i pl. § 3-3 (4).

²⁹ Avtale for petroleumsvirksomhet punkt 7. Det gjelder et par unntak fra dette utgangspunktet for enkelte saksbehandlingsregler, se nærmere punkt 2.1.2 nedenfor.

rettighetshavergruppen, eller interessentskapet som det også kalles, påtar seg.³⁰ Sett bort fra den konsesjonsrettslige bakgrunnen har samenslutningen mye til felles med et ansvarlig selskap med delt ansvar. I utgangspunktet ville også rettighetshavergruppen falt innenfor selskapslovens³¹ anvendelsesområde.³² Det ble imidlertid ansett nødvendig at myndighetene skulle ha muligheten til å tilpasse samarbeidsgrunnlaget etter forholdene i petroleumsvirksomheten og de politiske preferansene, og rettighetshavergruppene er derfor eksplisitt unntatt fra selskapslovens anvendelse.³³

Myndighetsreguleringen av forholdet mellom deltakerne gir seg også utslag ved at deltakerne har krav på å få ta i bruk andres innretninger på objektive og ikke-diskriminerende vilkår.³⁴ Deltakerne kan med andre ord ikke motsette seg at andre rettighetshavergrupper benytter seg av sine innretninger dersom vilkårene som er fastsatt av myndighetene, er oppfylt. Spesielle regler knyttet til tredjepartsadgang kommer jeg nærmere tilbake til i den videre fremstillingen.

Et annet utslag av at forholdet mellom deltakerne er regulert av myndighetene, er at funn som strekker seg over konsesjonsområdet til flere lisenser skal samordnes.³⁵ Det samme gjelder der det "åpenbart er rasjonelt med samordnet petroleumsvirksomhet". Samordning innebærer at rettighetshavergruppene tvinges til å inngå avtaler med andre rettighetshavergrupper om felles forvaltningen av funnet. Av hensyn til oppgavens omfang kommer jeg ikke til å gå nærmere inn på hvilken betydning samordning kan ha for deltakernes innflytelse.

³⁰ Pl. § 10-9 og SA art. 7.1.

³¹ Lov 21. juni 1985 nr. 83 om ansvarlige selskaper og kommandittselskaper, heretter sel.

³² Dette illustreres ved at selskapslovutvalget gikk inn for at interessentskapene skulle omfattes av selskapsloven, se NOU 1980:19 s. 107.

³³ Sel. § 1-1 (4), jf. Ot.prp. nr. 47 (1984-85) s. 17 flg. For en nærmere behandling av interessentskapets selskapsrettslige plassering, se Kaasen (2010).

³⁴ Pl. § 4-8, jf. Forskrift 20. desember 2005 nr. 1625 om andres bruk av innretninger, heretter tredjepartsforskriften.

³⁵ Pl. § 4-7.

1.2.2 Nærmere om rettighetshavergruppene

Rettighetshavergruppene består normalt av få deltakere. Ved tildelingene for den 20. konsesjonsrunden varierte deltakerantallet mellom to og fire deltakere.³⁶ Hvilken innflytelse den enkelte deltaker har, vil variere etter sammensetningen i lisensen.³⁷ Lisensene på sokkelen karakteriseres også av at en aktør er svært dominerende. Etter sammenlåingen mellom Statoil og Hydro disponerte det nye Statoil per 2007 over 1/3 av de gjenværende petroleumsressursene og var operatør for omtrent 80 % av produksjonen og omtrent 70 % av gjenværende reserver og påviste ressurser.³⁸ Det vil ikke bli gjort noen særskilt analyse av Statoils dominerende rolle på sokkelen i denne oppgaven, men Statoil vil ofte være en stor deltaker i rettighetshavergruppen.

Rettighetshavergruppen har to organer, styringskomiteen og operatøren. Styringskomiteen er det øverste organet i interessentskapet hvor alle deltakerne er representert med ett medlem.³⁹ Styringskomiteen kan ”forlange å få seg forelagt enhver sak som angår interessentskapets virksomhet og ta avgjørelser i slike saker”.⁴⁰ Etter ordlyden er utgangspunktet at det innenfor rammen av samarbeidet ikke er noen begrensninger i hvilke saker styringskomiteen kan fatte beslutning, og det er ingen begrensninger i hva disse beslutningene kan gå ut på. Som det vil fremgå nedenfor, er dette utgangspunktet modifisert på flere måter.

Deltakerne skal gjennom styringskomiteen bidra til ”styring og kontroll av interessentskapets virksomhet”.⁴¹ Ved den siste revisjonen av SA ble rekkefølgen på ordene ”styring” og ”kontroll” byttet om for å understreke at styringskomiteen skal ha mer fokus på styring og mindre

³⁶ Deltakerantallet kan øke som følge av salg av deler av andeler, se SA art. 23. For tidligere tildelte lisenser har deltakerantallet vært høyere. Enochfeltet har elleve deltakere og er lisensen med flest deltakere, se Fakta (2009) s. 102. Denne lisensen er imidlertid spesiell, da feltet strekker seg over både norsk og britisk sokkel.

³⁷ Jeg går gjennom de ulike lisenskonstellasjonene i punkt 2.2 nedenfor.

³⁸ OEDs Strukturrapport (2007) s. 25-26

³⁹ SA art. 1.1.

⁴⁰ SA art. 1.3.4.

⁴¹ SA art. 1.3.1.

på kontroll enn tidligere.⁴² Det ble også inntatt nye bestemmelser om virksomhetsstyring i SA art. 11 inspirert av ”corporate governance”-tankegangen i selskapsretten. Tanken er at styringskomiteen skal etablere langsiktige planer og mål for å sikre kostnadseffektivitet og reell styring.

Sammenlignet med de styrende organer i aksjeselskaper er både eierinteressene som ivaretas gjennom generalforsamlingen, og forvaltningen av selskapet som hører til aksjeselskapets styre, lagt til styringskomiteen. Eierinteressene i lisensen er dermed knyttet tettere opp til forvaltningen av selskapet enn tilfellet er for aksjeselskaper. Styringskomiteens rolle ligner oppgaven til selskapsmøtet i ansvarlige selskaper. Deltakernes fremste mulighet til å øve innflytelse på virksomheten ligger i deltakelsen i styringskomiteen. Hvilke påvirkningsmuligheter deltakerne har i styringskomiteen er derfor av størst betydning for deres innflytelse på fellesvirksomheten. Beslutningsprosessene i styringskomiteen, med særlig vekt på stemmereglene, vil bli utførlig behandlet nedenfor.

Interessentskapets andre organ er operatøren, som skal ”utføre og forestå den daglige ledelse av interessentskapets virksomhet”.⁴³ I dette ligger både at operatøren gjennom sin egen organisasjon skal utføre oppgaver for interessentskapet, og at operatøren skal sørge for at oppgaver innenfor den daglige ledelsen som han ikke utfører selv, blir utført av andre. Som en del av operatørfunksjonen, er det operatøren som formann i styringskomiteen som kaller inn til møter i styringskomiteen,⁴⁴ i tillegg til å forberede sakene som skal til behandling.⁴⁵ Operatørrollen består altså av en operasjonell, en kommersiell og en administrativ del,⁴⁶ men som utgangspunkt alltid innenfor rammen av styringskomiteens beslutninger.

⁴² Boye Sivertsen (2009).

⁴³ SA art. 3.1.1.

⁴⁴ SA art. 1.2, jf. art. 2.1.

⁴⁵ SA art. 3.3.

⁴⁶ Nygaard (2009).

Det er ikke nødvendig at operatøren er en av deltakerne i lisensen,⁴⁷ men i praksis er operatørskapet alltid tildelt en av deltakerne i rettighetshavergruppen. Dette henger sammen med at operatøren som hovedregel ikke skal ha fortjeneste eller lide tap som følge av sitt verv som operatør.⁴⁸ Uten en økonomisk interesse i virksomheten ville operatøren være uten incentiver til å skape størst mulig fortjeneste for rettighetshavergruppen.⁴⁹ Operatøren er likevel bare en fullmektig for rettighetshaverne,⁵⁰ og skal derfor ivareta gruppens felles interesser. Operatøren er hierarkisk underlagt deltakerne gjennom styringskomiteen,⁵¹ og deltakerne kan ”gi generelle og konkrete direktiver om hvordan Operatøren skal utføre sine oppgaver”.⁵²

Det er imidlertid ikke utelukkende positivt at operatøren er en av deltakerne i interessentskapet. Operatøren har en langt større organisasjon til å administrere lisensen enn de øvrige deltakerne. Selv om det formelt sett ikke er meningen å gi operatøren en ytterligere innflytelse i tillegg til deltakelsen i styringskomiteen, er det selvsagt at operatørskapet gir en helt annen innsikt i interessentskapets virksomhet. Det er derfor lettere for operatøren å påvirke virksomheten enn de øvrige deltakerne. Dette danner grunnlaget for at operatøren kan bruke sin økte innsikt til å forfølge egne interesser.

I tillegg til styringskomiteen og operatøren, er det opprettet to fora, kalt partnerforum og industriforum, for å samkjøre deltakerne mot operatøren og for å sikre ensartet praksis på sokkelen. Disse foraene går på tvers av rettighetshavergruppene, og er ment for å behandle spørsmål som er felles for flere lisenser. Foraene har imidlertid ikke noen formell vedtakskompetanse.

⁴⁷ Forutsetningsvis pl. § 3-7.

⁴⁸ SA art. 3.1.3 som hjemler det såkalte ”no gain no loss”-prinsippet.

⁴⁹ Arnesen (1987) s. 26.

⁵⁰ Jf. begrepet ”på vegne av” i operatørdefinisjonen i pl. § 1-6 bokstav k.

⁵¹ SA art. 1.3.

⁵² SA art. 1.3.3.

1.2.3 Interessekonflikter

Som nevnt ovenfor er en viktig hensikt med konsesjonssystemet at deltakerne skal bruke sin kompetanse til å forvalte lisensen på best mulig måte. Den beste løsningen for lisensen er per definisjon summen av deltakerinteressene slik dette kommer til uttrykk etter avstemningen i styringskomiteen. En optimal utnyttelse fra en statlig synsvinkel forutsetter at deltakerne kun legger vekt på hensyn knyttet til den enkelte lisens. Deltakerne har imidlertid som den klare hovedregel interesser også utenfor den enkelte lisens, som påvirker deres valg i lisensen. Slike interessekonflikter oppstår ikke bare ved at deltakerne ofte er representert i andre lisenser på sokkelen, men deltakerne kan også ha interesser i for eksempel internasjonal virksomhet eller i leverandørindustrien.

Deltakerne på sokkelen er knyttet til større konserner som kan ha andre interesser. Dersom en annen del av konsernet deltakeren er en del av for eksempel har forpliktet seg til å yte en større gassleveranse, vil deltakeren måtte ta hensyn til dette ved forvaltningen av den enkelte lisens. Som eksempel på interessekonflikter i leverandørindustrien, kan nevnes tilfeller hvor kjøp av varer eller tjenester kan gi enkelte deltakere prisavslag hvis en bestemt leverandør blir valgt. For at dette skal resultere i en interessekonflikt, forutsetter dette at ikke alle deltakerne oppnår prisavslag.⁵³

Ved forvaltningen av lisensen vil deltakerne ivareta sine egne interesser i størst mulig grad innenfor de rammer samarbeidsgrunnlaget oppstiller. Deltakerne vil utnytte lisensen på den måten som etter en faglig vurdering vil gi mest mulig petroleum for minst mulig kostnad. En uenighet om hvordan dette målet oppnås vil måtte avgjøres gjennom stemmereglene. I utgangspunktet vil den vedtatte løsningen per definisjon være den løsningen som er best for lisensen.

På grunn av de potensielle interessekonfliktene i rettighetshavergruppen, kan imidlertid det som fremstår som en faglig uenighet i realiteten skyldes at de ulike deltakerne inntar de standpunkter som sam-

⁵³ Se Nesdam (1997) s. 34. For en utfyllende behandling av interessekonflikter i petroleumsvirksomheten, se Nesdam (1997) s. 28 flg.

svarer med deres interesser utenfor lisensen. For at den enkelte lisensen skal forvaltes mest mulig optimalt, er det derfor viktig både fra et statlig og fra de øvrige deltakernes ståsted at deltakerne innehar faktisk kompetanse og ressurser til å sette seg inn i forslag og utvikle egne alternativer til de øvrige deltakernes forslag til forvaltningen av lisensen. Dette vil ha betydning for muligheten til å motsette seg uønskede beslutninger. Tilsvarende kan det være lettere for deltakere som har kryssende interesser å forvalte lisensen etter egne interesser dersom lisensen består av deltakere som ikke utfordrer forslagene. Ved inngåelsen av et samarbeid må det imidlertid også gå en rettslig grense for hvor langt den enkelte deltaker kan gå i å ivareta egne interesser på interessentskapets bekostning. Dette vil avhenge av i hvilken grad en lojalitetsplikt eller habilitetsregler begrenser vedtakskompetansen, noe jeg kommer tilbake til i punkt 4.

1.3 Rettskildene

Siden hovedvekten av oppgaven vil knytte seg til forholdet mellom deltakerne, er samarbeidsgrunnlaget den sentrale rettskilden. Det selv-sagte utgangspunktet er at samarbeidsgrunnlaget må tolkes i samsvar med den objektive forståelsen av ordlyden. Siden samarbeidsgrunnlaget har blitt til som et konsesjonsvilkår utenfor deltakernes kontroll, kan ikke nødvendigvis alminnelig avtaletolkning legges til grunn for forståelsen av avtalen. For eksempel vil det være lite rom for subjektive tolkningsmomenter, da det ikke kan fastlegges noen felles forståelse av samarbeidsgrunnlaget. Det nærmeste man kommer partsforutsetninger for avtalen er de dokumenter som har resultert i avtalen. Hensikten med de ulike bestemmelsene har heller ikke kommet til uttrykk i forarbeider, slik tilfellet er for en del andre konsesjonsvilkår i petroleumsløven. Meningen med de ulike bestemmelsene i avtalen kan likevel fremgå av forslag til endring ved revisjoner av avtalen. Oljeindustriens Landsforening (OLF), som er deltakernes interesseorganisasjon, har ved de senere revisjonene hatt en sentral rolle, selv om myndighetene sitter med siste ord. De forslag som har resultert i endringer, må kunne tilleg-

ges en viss vekt dersom hensikten med endringen tilsier et bestemt resultat.

Twister etter avtalen skal i utgangspunktet avgjøres ved voldgift.⁵⁴ Voldgiftsavgjørelsene er imidlertid ikke offentlige, og det er derfor sparsomt med tilgjengelig rettspraksis på området. Hvor det foreligger voldgiftspraksis er det ikke et opplagt spørsmål hvilken vekt den skal tillegges. Generelt kan ikke voldgiftspraksis tillegges større vekt enn alminnelig juridisk teori. Det kan likevel være grunn til å tillegge voldgiftsdommer betydelig større vekt avhengig av to forhold: 1) Kompetansen til voldgiftsretten og 2) rettsområder hvor voldgift er den dominerende eller enerådende form for konfliktløsning.⁵⁵ For tolkningen av samarbeidsgrunnlaget i interessentskapet trekker det sistnevnte i retning å tillegge voldgiftspraksis stor vekt.

Samarbeidsgrunnlaget har i atskillig grad vært behandlet i juridisk teori. Til tross for at kildene ellers er få, kan imidlertid ikke teorien tillegges større vekt enn juridisk teori på andre områder.⁵⁶

Et sentralt spørsmål er i hvilken grad samarbeidsgrunnlaget kan være gjenstand for utvidende tolkning og utfylling på grunn av at "[e]ndringer i, unntak fra eller tillegg til Avtalen" krever godkjenning av departementet. At samarbeidsgrunnlaget kan utfylles på grunnlag av sammenhengen i avtalen eller sagt på en annen måte, "momenter i forlengelsen av prinsippene bak avtalen",⁵⁷ kan det ikke være tvil om. I hvilken grad det kan legges vekt på reelle hensyn ved tolkningen og utfyllingen av avtalen, altså om det kan tas hensyn til resultatets godhet,⁵⁸ har det vært større diskusjon om. Det synes i alle fall som om det er enighet om at hensyn som kun knytter seg til enkelte deltakere, ikke er et relevant hensyn ved tolkningen, mens samfunnsmessige

⁵⁴ SA art. 29.1.

⁵⁵ Se Brækhus (1998) s. 201 flg.

⁵⁶ Motsatt Ellenes (2001) s. 10, som hevder at juridisk teori må tillegges "adskillig vekt".

⁵⁷ Selvig (1995) s. 271 flg.

⁵⁸ Om reelle hensyn, se Eckhoff (2001) s. 366 flg.

hensyn må kunne tillegges stor vekt.⁵⁹

Prinsipper fra andre typer sammenslutninger må også kunne tillegges vekt forutsatt at de samme hensynene gjør seg gjeldende for interessentskapene i petroleumsvirksomheten. Interessentskapets karakteristika sammenlignet med andre typer sammenslutninger kan også illustrere hvorfor forskjellige løsninger er valgt i ulike sammenslutningsformer.⁶⁰

Hvilken betydning disse rettskildemessige betraktningene får for analysen av oppgavens problemstilling, kommer jeg tilbake til underveis i oppgaven.

1.4 Fremstillingen videre

En sentral del av oppgaven vil dreie seg om stemmereglens betydning for deltakernes innflytelse. Dette danner grunnlaget for deltakernes vedtakskompetanse og vil bli behandlet i punkt 2. Vedtakskompetansen til et flertall som tilfredsstiller stemmereglens krav til oppslutning, er imidlertid ikke bare begrenset av myndighetenes påvirkning. I hvilken grad operatøren medfører en begrensning for deltakernes innflytelse, herunder hvilke elementer i operatørens virksomhet som er særlig viktig for innflytelsesspørsmålet behandles i punkt 3.

I punkt 4 skal jeg se på hvilke begrensninger som gjelder for majoritetens vedtakskompetanse, før jeg ser nærmere på deltakernes innflytelse på den særegne beslutningsprosedyren som gjelder for utbyggingsbeslutningen (punkt 5). Til slutt vil jeg i punkt 6 forsøke å trekke opp noen hovedlinjer for hvilken innflytelse deltakerne har på virksomheten, og hvilke faktorer som kan gi større påvirkningsmuligheter og hvilke faktorer som virker begrensende på innflytelsen.

⁵⁹ Se f. eks. Ellenes (2001) s. 17 flg., Endresen (2003) s. 16 og Harstad Eggen (2007) s. 8-9. Harstad Eggen hevder at Ellenes og Endresen er avvisende til å tillegge samfunnsmessige hensyn særlig vekt. Det fremgår imidlertid eksplisitt hos Endresen at det er "all grunn til å vektlegge "reelle hensyn" i et samfunnsmessig perspektiv", mens Ellenes synes å betrakte samfunnsmessige hensyn som "momenter utledet av petroleumsløven med forskrifter, og tilhørende forarbeider". En eventuell uenighet kan derfor ikke være annet enn en tvist om ord.

⁶⁰ Dette kommer jeg nærmere tilbake til nedenfor særlig under punkt 2.1.3.

2 Stemmereglens betydning for deltakerens innflytelse

Selv om det sjelden kommer til formelle avstemninger, legger stemmereglene grunnlaget for hvilken forhandlingsposisjon deltakeren har i styringskomiteen.⁶¹ Den viktigste faktoren for deltakernes innflytelse vil derfor være i hvilken grad stemmereglene gir deltakerne mulighet til å fatte vedtak og å motsette seg vedtak.

I den videre behandlingen av stemmereglens betydning skal jeg først se på hvilke alternative utforminger av stemmeregler som er aktuelle og hvilke hensyn som må avveies ved utformingen. Jeg går deretter over til å se på hvilket valg som er tatt i petroleumsvirksomhetens interessensskap og om utformingen burde vært annerledes (punkt 2.1). I punkt 2.2 går jeg nærmere inn på den konkrete virkningen stemmereglene får i den enkelte lisenskonstellasjon.

Til slutt skal jeg forsøke å trekke opp noen hovedlinjer for stemmereglens betydning for deltakernes innflytelse (punkt 2.3).

2.1 Stemmereglens utforming: Alternativer, hensyn og valg

2.1.1 Alternative utformingsmåter og hensyn ved valg av stemmeregler

Stemmeregler kan deles inn både etter type og etter hvilket krav stemmeregelen krever av oppslutning. De to hovedtypene stemmeregler er andelskravet, hvor oppslutningen måles etter størrelsen på andelene, og hodekravet, hvor oppslutningen måles etter antallet deltakere som har gitt sin tilslutning. Hvilken type som velges er likevel av mindre betydning for hvilken innflytelse de ulike aktørene har. Det avgjørende vil være hvilket krav til oppslutning som stilles for at et vedtak anses vedtatt. Størrelsen på oppslutningen som kreves for å fatte vedtak kan variere

⁶¹ Opplysninger fra bransjen, og fremgår også hos Arnesen (1996) s. 264.

mellom halvparten og samtlige deltakerandeler eller hoder. Stemmerегelen kan naturligvis ikke falle under 50 % da det ville gi flere konstellasjoner muligheten til å fatte motstridende vedtak. Ved en regel om enstemmighet er det en smakssak om man anser kravet for å være 100 % av deltakerandelene, eller om man ser det som et hodekrav hvor samtlige hoder kreves for å fatte vedtak. Stemmerегlene kan også variere etter hvilken sak som skal avgjøres. Man kunne for eksempel tenkt seg at stemmerегlene varierte etter hvilken fase virksomheten var i.

Ved valget av hvilken stemmerегel som skal benyttes, må det foretas en avveining mellom hensynet til *effektivitet* og hensynet til *kontroll*. At hensynet til effektivitet prioriteres innebærer at kravet til oppslutning settes lavt slik at flest mulig beslutninger blir vedtatt. Motsatt vil vektlegging av hensynet til kontroll innebære at kravet til oppslutning settes høyt, hvilket innebærer at det oftere vil oppstå situasjoner hvor vedtak ikke fattes fordi forslaget ikke oppnår tilstrekkelig oppslutning. Dette oppstår en fastlåst situasjon, også kalt "dead-lock". Eksempelvis ved et krav om enstemmighet vil samtlige deltakere ha *kontroll* over beslutningene som fattes, men dette kan på den annen side gå ut over hensynet til *effektiviteten* i beslutningsprosessen ved at beslutningsorganet blir handlingslammet. Prioritering av effektivitetshensynet vil med andre ord gjøre det lettere for deltakerne å fatte beslutninger, mens prioritering av kontrollhensynet vil gjøre det lettere for deltakerne å motsette seg uønskede beslutninger.

Ved utformingen av stemmerегlene vil aktørene ha ulike interesser i hvilket hensyn som tillegges størst vekt. Deltakerne i rettighetshavergruppen kan grovt deles opp i store og små deltakere. Som nevnt innledningsvis bygger konsesjonssystemet på at deltakerne skal komme frem til de beste kommersielle løsningene for lisensen. Staten har derfor også en interesse i at reguleringen av deltakernes innflytelse skjer på den måten som leder til det gunstigste resultatet.

Generelt vil prioritering av effektivitetshensynet være til fordel for store deltakere, mens vektlegging av kontrollhensynet vil være til gunst for små deltakere. Ved for eksempel et rent andelskrav vil små deltakere risikere å være uten innflytelse på prosessene, fordi de øvrige i sam-

menslutningen kan fatte vedtak uten tilslutning fra de mindre deltakerne. Dette er naturligvis også mulig for større deltakere så lenge deres andel er under 50 %. Sjansen for å bli satt på sidelinjen i større deler av forvaltningen av lisensen er imidlertid mindre jo større andel deltakeren har, men dette kan variere fra lisens til lisens.

Dersom kontrollhensynet prioriteres øker sjansen for at små deltakere ikke blir utelatt fra beslutningsprosessene. Dette fører imidlertid til at det ikke alltid er samsvar mellom størrelsen på deltakerens andel og den økonomiske risikoen deltakeren utsetter seg for. Ved et krav om enstemmighet vil for eksempel alle deltakerne i utgangspunktet ha like stor innflytelse på prosessene, men enkelte av deltakerne bærer en større del av risikoen. Disse deltakerne får imidlertid også en større del av inntektene. Det største problemet for store deltakere er derfor ikke at små deltakere får en større innflytelse på prosessene enn deltakerandelen skulle tilsi, men at store deltakere rammes hardere av fastlåste situasjoner enn mindre deltakere.

Det er ikke like lett å avgjøre hvilken stemmeregel som er det gunstigste for å ivareta de statlige interessene. Stor vekt på kontrollhensynet som gir flere fastlåste situasjoner, vil ikke bare være uheldig for interessentskapet. Fastlåste situasjoner som medfører tap for interessentskapet, vil naturligvis også indirekte være uheldig for staten ved at skatteprovenyet blir lavere. Det står ikke direkte i motsetning til å prioritere effektivitetshensynet at deltakerne skal komme frem til de beste løsningene. Et vedtak fattet av et flertall av andelene kan for eksempel sees som et uttrykk for hva som er best for lisensen. Hensikten med konsesjons-systemet er imidlertid også at alle deltakerne skal være aktive og søke de beste løsningene for interessentskapet. Fra et myndighetsperspektiv vil det være ønskelig at beslutningene fattes ut fra et bredest mulig grunnlag. Et bredt beslutningsgrunnlag forutsetter at flest mulig deltakere har innflytelse på beslutningsprosessen. Dette kan også være et virkemiddel for å hindre at enkelte deltakere prioriterer egne særinteresser over interessentskapets.

Statens interesser avhenger altså av en avveining av ulempen med fastlåste situasjoner og fordelene av bredden i beslutningsgrunnlaget. Jeg

går nå over til å se på hvilke utslag disse hensynene har fått i petroleumsvirksomhetens interessentskap.

2.1.2 Stemmereglens utforming og begrunnelse

Stemmereglene i petroleumsvirksomheten varierer for det første etter hvilken sak som skal avgjøres. Som nevnt innledningsvis følger styringskomitébehandlingen av utbyggingsplanen et eget beslutningssystem,⁶² men også for enkelte andre beslutninger gjelder det et eget vedtakskrav. Andre saker som har et eget vedtakskrav kan skjematisk deles i tre: 1) Endring av enkelte saksbehandlingsregler for interessentskapet,⁶³ 2) oppgivelse av lisensen eller tilbakelevering av deler av konsesjonsområdet⁶⁴ og 3) oppsigelse av operatøren.⁶⁵ Ved avgjørelse av disse tre sakstypene kreves det enstemmighet blant de stemmeberettigede. Av disse er det særlig viktig at ingen deltakere kan tvinges til å oppgi lisensen mot sin vilje.

Den klart viktigste regelen for deltakernes innflytelse er den alminnelige stemmeregelen. Denne er også et ledd i beslutningsprosedyren som leder frem til utbyggingsplanen, og har derfor også betydning for denne. Den alminnelige stemmeregelen har følgende ordlyd:⁶⁶

Når ikke annet er bestemt i Avtalen, foreligger vedtak i styringskomiteen når minst y av Medlemmene som til sammen representerer minst x % av Deltakerandelene har stemt for et forslag, [dog slik at {ett eller flere selskapsnavn/offentlige enheter} ikke danner flertall.]

Den alminnelige stemmeregelen i styringskomiteen inneholder altså to komponenter, et andelskrav og et hodekrav. Alle de tre typene stem-

⁶² Se punkt 5.

⁶³ SA art. 2.1.1 og art. 12.5.2. Andre endringer i avtalen avgjøres etter de alminnelige beslutningsprosedyrene, men krever også samtykke, jf. Avtale for petroleumsvirksomhet punkt 7.

⁶⁴ Avtale for petroleumsvirksomhet punkt 3.4.

⁶⁵ SA art. 4.2.2. Se nærmere nedenfor under punkt 4.4 om operatørens inhabilitet ved slike avgjørelser.

⁶⁶ Avtale for petroleumsvirksomhet punkt 3.2.

merregelvariabler er med andre ord benyttet i petroleumsvirksomhetens interessentskap. Deltakerne avgir stemme etter størrelsen på deltakerandelen i lisensen.⁶⁷ Innholdet i hakeparentesen gjelder bare for lisenser hvor Petoro er representert som forvalter av SDØE-andelene.⁶⁸ Stemmeregulene tilpasses individuelt for det enkelte interessentskap, men som hovedregel er denne utformet slik at det kreves tilslutning fra et flertall av deltakerne og dette flertallet må inneha minimum halvparten av deltakerandelene. Denne hovedregelen gjelder imidlertid ikke fullt ut i lisenser hvor den største deltakeren har en deltakerandel på 50 % eller mer. I slike tilfeller er ofte andelskravet senket under 50 %, men dette avhenger av hvor stor andel den største deltakeren har. Jeg kommer nærmere tilbake til hvordan stemmeregulene slår ut avhengig av konstellasjonene nedenfor i punkt 2.2.

Løsningen som er valgt for interessentskapene innebærer en mellomting mellom et alminnelig flertallskrav og et enstemmighetskrav. Kombinasjonen av et andelsflertall og et hodekrav kom inn ved omorganiseringen av petroleumsvirksomheten på midten av 80-tallet.⁶⁹ I tiden før dette gjaldt det alminnelige flertallskravet. Dette må imidlertid ses i sammenheng med at Statoil fikk tildelt 50 % i hver lisens etter 1972,⁷⁰ og hadde muligheten til å øke sin andel til 51 % dersom feltet ble funnet drivverdig. Statoil, som på den tiden var 100 % statseid, hadde altså vetorett i letefasen og beslutningsmyndighet alene i utbyggings- og driftsfasen.⁷¹ Hensikten med denne stemmeregulene var imidlertid ikke å sikre effektive beslutningsprosesser, men snarere ”å sikre offentlige interesser også på det forretningsmessige plan”.⁷² Ved å bytte til en stemmeregul hvor kontrollhensynet, og dermed hensynet til de ikke-statlige deltakerne, ble høyere prioritert, gikk man over til i større grad

⁶⁷ Avtale for petroleumsvirksomhet punkt 3.1.

⁶⁸ Se nedenfor under punkt 2.2.2.

⁶⁹ St.meld. nr. 73 (1983-84) s. 20.

⁷⁰ St.meld. nr. 73 (1983-84) s. 8.

⁷¹ St.meld. nr. 26 (1993-94) s. 62.

⁷² St.meld. nr. 73 (1983-84) s. 20.

å ivareta offentlige interesser gjennom forvaltningsmyndigheten.⁷³

Bakgrunnen for denne endringen var at Statoils rolle på sokkelen hadde blitt for dominerende. Når en aktør er enerådende forsvinner de mindre deltakernes incentiver til å utarbeide egne løsninger, og dette vil igjen føre til at myndighetene ikke har mulighet til å velge mellom alternative løsninger og vurderinger.⁷⁴ Ved å gi Statoil en så dominerende rolle, ville med andre ord mye av hensikten med å tildele lisenser til en rettighetshavergruppe forsvinne. De nye prinsippene for utforming av stemmereglene skulle derfor sikre at Statoil ikke hadde vetorett eller beslutningsmyndighet alene, men det var samtidig et mål at de aller minste deltakerne ikke skulle få for stor innflytelse.⁷⁵ Den såkalte generalforsamlingsklausulen som ga Statoils generalforsamling beslutningsmyndighet i særlig viktige saker, ble likevel beholdt.⁷⁶

Ved utformingen av stemmereglene i 1984, ble det ved harmoniseringen av effektivitetshensynet og kontrollhensynet utelukkende lagt vekt på hvilken utforming som best ivaretok statens interesser. Bredden i beslutningsgrunnlaget ble ansett for å veie tyngre enn hensynet til effektivitet i beslutningsprosessene. Hensynet til de ulike deltakerne ble derimot ikke tatt i betraktning. Deltakerne var kun midler for hvordan staten best mulig kunne utnytte naturressursene.

Selv om å utforme stemmereglene som en kombinasjon av et hodekrav og et andelskrav fortsatt er gjeldende, har stemmereglenes utforming vært et stridstema. Dette har blant annet kommet til uttrykk ved at departementet på 90-tallet ytret ønske om at effektivitetshensynet burde tillegges større vekt enn tidligere.⁷⁷ Begrunnelsen var imidlertid ikke knyttet til hvordan petroleumsressursene kunne utvinnes på en

⁷³ St.meld. nr. 73 (1983-84) s. 20, hvor det ble uttalt at "[p]rinsipielt mener regjeringen at offentlige interesser bør ivaretas gjennom forvaltningsmyndigheten og ikke gjennom stemmerettigheter i et forretningsmessig interessentskap".

⁷⁴ St.meld. nr. 73 (1983-84) s. 4.

⁷⁵ St.meld. nr. 73 (1983-84) s. 20.

⁷⁶ Denne statlige styringsmuligheten er nå gitt til Petoro, se nærmere nedenfor under punkt 2.2.2.3.

⁷⁷ St.meld. nr. 26 (1993-94) s. 62, hvor det ble ytret ønske om å legge "større vekt på andelsflertall enn tidligere".

best mulig måte for staten, slik tilfellet var ved omstruktureringen av petroleumsvirksomheten i 1984. Departementet begrunnet nå ønsket om å legge større vekt på andelsflertall med at kombinasjonen av et hodekrav og et andelskrav ”har (...) gitt et beslutningssystem der det ofte er lite samsvar mellom stemmevekt og økonomisk eksponering”. Dette gikk man inn for selv om ”beslutningsmodellen som ble etablert har medført bredde i beslutningsgrunnlaget”.⁷⁸ Til tross for dette, ble det ikke gjennomført noen endring i stemmereglene.⁷⁹

I forbindelse med delprivatiseringen av Statoil og omleggingen av petroleumsvirksomheten ved årtusenskiftet ble det igjen anført at det vil være ”et siktemål å utforme nye stemmereglene med ytterligere vekt på andelsflertall enn tidligere”.⁸⁰ Energi- og miljøkomiteen var imidlertid ikke enig i dette, og viste til at en ensidig fokusering på andeler ”vil kunne svekke verdien av det mangfold som de mindre rettighetshaverne representerer”.⁸¹ Selv om problemstillingen ikke var et tema under den senere stortingsbehandlingen, har stemmereglene forblitt utformet i tråd med prinsippene fra 1984.

I hvilken grad det er samsvar mellom størrelsen på deltakernes andeler og stemmevekten må avgjøres ut fra innflytelsens to komponenter; muligheten til å få gjennom egne ønsker og muligheten til å motsette seg uønskede beslutninger. I styringskomiteen i petroleumsvirksomheten gjør hodekravet at større deltakere har mindre muligheter for gjennomslag enn størrelsen på deltakerandelen skulle tilsi. En stemmeregulering som gir både store og små deltakere gjennomslag i samsvar med størrelsen på deltakerandelene, vil imidlertid ikke la seg gjøre. At det er større deltakere som må lide for dette i petroleumsvirksomheten er med andre ord ikke et tungt argument for et alminnelig flertallskrav. Et slikt valg må gjøres ved utformingen av stemmereglene i alle sammenslutninger. Noe som skiller petroleumsvirksomhetens interessentskap fra andre sammenslutningsformer er imidlertid at en deltaker

⁷⁸ St.meld. nr. 26 (1993-94) s. 62.

⁷⁹ Opplysninger fra OED.

⁸⁰ St.prp. nr. 36 (2000-2001) s. 90.

⁸¹ Innst.S. nr. 198 (2000-2001) s. 15.

med en andel på 50 % ikke nødvendigvis er tilstrekkelig for å blokkere forslag i styringskomiteen. At deltakere ikke skal ha vetorett er imidlertid et mål med utformingen av stemmereglene.⁸² Det går likevel en grense for hvor stor andel en deltaker kan ha uten å måtte tilkjennes en rett til å motsette seg uønskede beslutninger. Praksis på hvor grensen går har ikke vært helt konsekvent, men slik jeg forstår departementet må deltakeren ha opp mot 65 % for å få vetorett.

Dette noe overraskende utslaget er kun et resultat av hvilke hensyn som ønskes ivaretatt ved utformingen av stemmereglene. Hodekravet er med på å ivareta kontrollhensynet, men faren med å legge for stor vekt på kontrollhensynet er at styringskomiteen blir beslutningsudyktig. Å sette andelskravet lavere enn 50 % vil begrense denne virkningen noe. Begrunnelsen for at en minoritet kan fatte vedtak mot en majoritets vilje er imidlertid ikke direkte begrunnet i effektivitetshensynet, men snarere i å ivareta mangfoldet på sokkelen ved å unngå at enkeltaktører blir for dominerende. Problemet med en slik løsning er naturligvis at store deltakere ikke får en innflytelse som samsvarer med den del av kostnadene de bærer. Den negative effekten ved at majoritetsdeltakere kan bli tvunget med på løsninger mot sin vilje, er forsøkt motvirket i den 20. konsesjonsrunden ved ikke å tildele andeler over 50 %.⁸³ Deltakere kan likevel få majoritetsposisjon ved å få overdratt andeler fra andre deltakere i lisensen eller ved fusjon mellom selskaper i samme rettighetshavergruppe, slik at problemet potensielt kan oppstå også for disse lisensene.⁸⁴

Departementets forslag om å gå over til å legge større vekt på størrelsen på andelene for at innflytelsen skulle gi mer samsvar med deltakerandelene, er interessant i den forstand at deltakernes interesser nå skulle bli prioritert, mens det tidligere kun var de statlige interessene

⁸² I forbindelse med omleggingen i 1984 var det et mål at Statoil ikke skulle ha vetorett, se St.meld. nr. 73 (1983-84) s. 20 og s. 33, og det er fortsatt et mål for departementet at enkeltaktører ikke skal ha vetorett.

⁸³ Det er to lisenser hvor Statoil er tildelt 50 % eller mer i den 20. konsesjonsrunden. I begge disse er imidlertid også Petoro deltaker gjennom SDØE hvilket krever spesielle stemmereglene.

⁸⁴ Se nærmere nedenfor under punkt 2.2.3.

som hadde betydning for utformingen av stemmereglene. Det må likevel tas i betraktning at det ikke er et skarpt skille mellom deltakernes interesser og myndighetenes interesser. Om det er samsvar mellom deltakernes innflytelse og den økonomiske eksponeringen har imidlertid ingen direkte forbindelse til størrelsen på lisensens inntekter. En slik kobling måtte i tilfelle være begrunnet med at deltakerne ikke ønsket å påta seg store andeler på grunn av manglende innflytelse, eller at man regnet med at lisensens inntekter ville øke som følge av endringen i stemmereglene. En slik forbindelse var imidlertid ikke en del av begrunnelsen for å gå over til det alminnelige flertallskravet.

2.1.3 Burde stemmereglene vært utformet annerledes?

Siden innvendingene mot dagens stemmereglene har vært begrunnet med hensynet til deltakerne, vil det være interessant å analysere hvilke momenter som har vært avgjørende for harmoniseringen av effektivitetshensynet og kontrollhensynet i andre samarbeidsformer. Spørsmålet under dette punktet er om utformingen av stemmereglene ville vært annerledes dersom statlige hensyn var tenkt borte, slik at kun hensynet til deltakerne var avgjørende for harmoniseringen.

For å se hvilke momenter som har vært avgjørende i andre samarbeidsformer, skal jeg se nærmere på hvordan spørsmålet er løst i ansvarlige selskaper, aksjeselskaper og sameier. For ansvarlige selskaper er hovedregelen at det kreves tilslutning fra samtlige deltakere for at det skal kunne fattes beslutninger i selskapsmøtet.⁸⁵ Dette er begrunnet i det ubegrensede ansvaret deltakerne har for selskapets forpliktelser.⁸⁶ I aksjeselskaper, hvor aksjeeierens ansvar er begrenset til innskuddet,⁸⁷ er hovedregelen at alminnelig flertall er tilstrekkelig både på generalforsamlingen og i styret.⁸⁸ *Hvilket ansvar deltakerne har for sammen-*

⁸⁵ Sel. § 2-12 (1) første og annet punktum.

⁸⁶ Ot.prp. nr. 47 (1984-1985) s. 43.

⁸⁷ Lov om aksjeselskaper (aksjeloven) av 13. juni 1997 nr. 44, heretter asl., § 1-2. Hvor det ikke er noen forskjeller på aksjeloven og allmennaksjeloven, vil jeg kun henvise til førstnevnte.

⁸⁸ Asl. §§ 5-17 og 6-25. Det alminnelige flertallskravet ble av aksjelovutvalget ansett som ”grunnleggende prinsipp i aksjeretten”, se NOU 1996:3 s. 74.

slutningens forpliktelser synes derfor i utgangspunktet å være et moment ved harmoniseringen av effektivitets- og kontrollhensynet. På samme måte som for ansvarlige selskaper, må solidaransvaret legges til grunn for sameiere.⁸⁹ Likevel er det alminnelige flertallskravet lagt til grunn i sameier.⁹⁰ Sivillovbokutvalget fremholdt at hvis sameierne er ”usamde om kva som skal gjerast, kan det lett enda med at ingenting vert gjort – og jamvel om der inga usemje er, kan det føra til at avgjerda kjem for seint. Skal ting som ligg i sameie, verta til full nytte for eigarane og samfunnet, trengst det difor ein fast og tenleg avgjeringsskipnad”. På denne bakgrunn konkluderte utvalget med at det ikke var ”annan rimeleg og tenleg skipnad enn den at fleirtalet må kunna ta bindande avgjerder som ein eller nokre av medeigarane er imot”.⁹¹ At flertallsvedtaket er ”tenleg” er et klart utslag av at hensynet til effektivitet har blitt tillagt stor vekt ved fastleggelsen av stemmeregelen. Hvorfor dette også er ”rimeleg” er derimot vanskeligere å forstå.

Hvilket ansvar sameierne har for sameiets forpliktelser, er imidlertid ikke tatt med i vurderingen ved sameielovens tilblivelse.⁹² I selskapslovens forarbeider er begrunnelsen for denne forskjellen at ”ansvarsspørsmålet spiller en helt annen rolle i selskaper enn i vanlige sameier”.⁹³ Dette må ses som et utslag av at forpliktelsene jevnt over er mindre i sameier enn i ansvarlige selskaper, og at et sameies virksomhet er langt mindre risikofylt.⁹⁴ Beslutningskompetansen i sameier er også begrenset ved at vedtaket ikke må ”gå ut på urimeleg kostnad”.⁹⁵ Fremfor kun å se på ansvarsreguleringen isolert, er det derfor mer presist å vurdere i hvilken grad en deltaker er økonomisk eksponert i de ulike sammenslutningsformene.

Et moment som er tatt i betraktning i lovforarbeidene til alle de tre

⁸⁹ Lov om sameige av 18. juni 1965 nr. 6, heretter saml., regulerer ikke ansvarsspørsmålet. Spørsmålet er grundig behandlet hos Andenæs (1977) s. 368 flg.

⁹⁰ Saml. § 4 flg.

⁹¹ Rådsegn 4 s. 17.

⁹² Se Ot.prp. nr. 13 (1964-1965) og Rådsegn 4.

⁹³ NOU 1980:19 s. 94.

⁹⁴ Nordtveit (1992) s. 219.

⁹⁵ Saml. § 4 (2).

sammenslutningene, er *hvor mange deltakere* sammenslutningene som hovedregel består av. På generalforsamlingen i aksjeselskaper, og i enda større grad i allmennaksjeselskaper, er det vanligvis mange deltakere. Det er derfor nødvendig med effektive beslutningsprosesser,⁹⁶ og et enstemmighetskrav ville i de fleste tilfeller lammet beslutningsorganene. At antall deltakere er av betydning for hvilken stemmeregul som velges, kommer til uttrykk i ansvarlige selskaper ved at deltakerne er gitt adgang til å avtale en annen stemmeregul enn lovens hovedregel.⁹⁷ At deltakerne avtaler et lavere vedtakskrav ”vil kunne være hensiktsmessig i selskaper med mange deltakere”.⁹⁸ Med andre ord bør effektivitetshensynet prioriteres høyere i selskaper med mange deltakere.

For sameier gikk departementet inn for et krav om oppslutning fra minst to deltakere som representerte minst halvparten av andelene i sameiet.⁹⁹ Begrunnelsen for løsningen var departementets ønske om å legge større vekt på kontrollhensynet i sameier med få deltakere, og at det ikke var ønskelig å gi en av sameierne beslutningsmyndighet alene.¹⁰⁰ Justisnemnda fant imidlertid, i likhet med Sivillovbokutvalget, at det ikke var grunn til å ha egne regler for sameier med få deltakere.¹⁰¹ Justisnemnda ga ikke noen nærmere redegjørelse for hvorfor det ikke ble gitt særregler for tilfeller med få sameiere, men antagelig er begrunnelsen at det var ønskelig med en ensartet regel og at et krav til to sameiere gjorde stemmeregulen unødvendig komplisert. Det må likevel konkluderes med at det i sammenslutninger med få deltakere er grunn til å legge større vekt på kontrollhensynet.

Det kan reises spørsmål om *deltakernes mulighet til å komme seg ut* av sammenslutningen kan få betydning for harmoniseringsprosessen. På grunn av flertallskravet i aksjeselskaper, kan minoritetsaksjeeierne risikere å bli stående uten noen form for innflytelse på driften og vil

⁹⁶ Andenæs (2006) s. 306.

⁹⁷ Sel. § 2-12 (1) tredje punktum.

⁹⁸ NOU 1980:19 s. 116.

⁹⁹ Se departementets utkast, Ot.prp. nr. 13 (1964-1965) s. 50.

¹⁰⁰ Ot. prp. nr. 13 (1964-1965) s. 27 og 35.

¹⁰¹ Innst.O. nr. XX (1964-1965) s. 2.

også kunne bli stående uten noen form for avkastning på sitt aksjeinnskudd. Aksjeeieren vil ha muligheten til å selge sine aksjer,¹⁰² men i tilfeller hvor det har etablert seg en umedgjørlig majoritetskonstellasjon, kan det være vanskelig å finne potensielle kjøpere.¹⁰³ I aksjeselskaper er det derfor under visse vilkår, adgang for aksjeeieren til å få sine aksjer innløst.¹⁰⁴ Den klare hovedregelen er likevel fortsatt at muligheten for aksjeeieren til å komme seg ut av sammenslutningen skal skje ved salg av aksjene.¹⁰⁵ Spørsmålet er om eksistensen av denne sikkerhetsventilen for minoritetsdeltakerne kan trekke i retning av at effektivitetshensynet kan prioriteres på bekostning av minoritetens behov for innflytelse.

Skulle det være hold i en slik hypotese, burde det tilsi at det ikke var nødvendig med en adgang for deltakere i ansvarlige selskaper til å komme seg ut av selskapet, siden det her er krav om enstemmighet. Deltakere i ansvarlige selskaper har likevel en ubetinget mulighet til å tre ut av selskapet med 6 måneders skriftlig varsel.¹⁰⁶ Begrunnelsen for dette er imidlertid ikke knyttet direkte opp mot avveiningen mellom effektivitets- og kontrollhensynet, slik som for aksjeselskaper. På grunn av det personlige ansvaret deltakerne har for selskapets forpliktelser, ble det uansett ansett påkrevet med en mulighet for deltakerne til å komme seg ut av selskapet. Ved valget mellom å gi deltakerne mulighet til å overdra andelen uten samtykke fra de øvrige og å tre ut av sammenslutningen, valgte lovgiver å tillate uttredelse.¹⁰⁷ Selv om nødvendigheten av en adgang til å komme seg ut av selskapet ikke er direkte knyttet til deltakernes innflytelse, vil en deltaker som får gjennom sine egne ønsker ha lite behov for en sikkerhetsventil. Uttredelsesadgangen må derfor i første rekke ses som et utslag av faren for at selskapsmøtet blir

¹⁰² I aksjeselskaper krever overdragelse også samtykke, mens dette ikke er tilfelle for allmennaksjeselskaper, jf. asl./asal. § 4-15. Dersom samtykke ikke blir gitt får aksjeeieren muligheten til å innløse aksjene etter asl. § 4-17.

¹⁰³ NOU 1996:3 s. 75.

¹⁰⁴ For vurderingen av hvor vid innløsningsretten bør være, se NOU 1996:3 s. 74 flg. og Ot.prp. nr. 23 (1996-1997) s. 108 flg.

¹⁰⁵ Ot.prp. nr. 23 (1996-1997) s. 108.

¹⁰⁶ Sel. § 2-32 (1).

¹⁰⁷ NOU 1980:19 s. 125, jf. sel. § 2-28.

handlingslammet og at deltakere dermed kan bli fanget i selskapet. At det legges stor vekt på kontrollhensynet, kan derfor også resultere i et behov for en uttredelsesmulighet. På grunn av innflytelsens tosidighet, som gjør at en økt mulighet for å få gjennom egne ønsker nødvendigvis begrenser muligheten til å motsette seg andres ønsker og motsatt, vil derfor deltakerens adgang til å tre ut av sammenslutningen verken tale i favør av effektivitetshensynet eller kontrollhensynet. De samme betraktninger fremgår i eldre juridisk teori om sameier, hvor det hevdes at det ikke er noen grunn til å skille mellom oppløselige og uoppløselige sameier.¹⁰⁸

Et annet moment som kan ha betydning er *sammenslutningens tilblivelse*. Selv om det ikke fremgår direkte av sameielovens forarbeider, mener Nordtveit at de ulike stemmereglene i sameier og ansvarlige selskaper ikke bare skyldes den ulike graden av økonomisk eksponering, men også at sameier oftere oppstår ufrivillig. En sameier har derfor ikke nødvendigvis noen kontroll med hvilke øvrige deltakere som er med i sammenslutningen, hvilket kan resultere i mindre lojalitet til fellesskapet enn tilfellet vanligvis er i ansvarlige selskaper.¹⁰⁹ Selv om momentet ikke kan tillegges spesielt stor vekt, vil tvungen tilblivelse tale i retning av at effektivitetshensynet prioriteres.

Etter å ha sett på hvilke momenter som har blitt tillagt vekt ved utforming av stemmereglene i andre sammenslutningstyper, er det neste skrittet å se om disse momentene har overføringsverdi for interessentskap i petroleumsvirksomheten og om det er andre karakteristika som også burde tillegges vekt.

I likhet med ansvarlige selskaper og sameier, har deltakerne i en lisens et *ubegrenset, solidarisk ansvar* for interessentskapets forpliktelser.¹¹⁰ Spesielt selskaper med delt ansvar (DA) vil være sammenlignbare, da deltakerne i disse selskapene har et prinsipielt proratarisk og subsidiært solidarisk ansvar for forpliktelsene på samme måte som deltakerne

¹⁰⁸ Brækhus/Hærem (1964) s. 344 flg.

¹⁰⁹ Nordtveit (1992) s. 219.

¹¹⁰ SA art. 7.1.

i lisensene.¹¹¹ Også i selskaper med delt ansvar gjelder enstemmighetskravet. Dette trekker i retning av at kontrollhensynet bør tillegges vekt. Hvor stor vekt momentet bør få, må avgjøres etter hvor stor økonomisk eksponering deltakerne utsettes for i petroleumsvirksomheten. Det er på det rene at et interessentskap i petroleumsvirksomheten ligger nærmere den økonomiske eksponeringen i ansvarlige selskaper enn i sameier hvor de økonomiske forpliktelsene sjelden er spesielt fremtredende. Både i interessentskapene i petroleumsvirksomheten og i ansvarlige selskaper er deltakerne forpliktet til å yte tilskudd til den felles virksomheten. I petroleumsvirksomheten skjer dette ved at operatøren sender en anmodning til deltakerne om å forskuttere det forventede kontantbehovet for den neste måneden.¹¹²

I ansvarlige selskaper avhenger deltakernes innskudd av selskapsavtalen, men det er ikke noe krav til innskutt egenkapital fra deltakerne i selskapsloven, selv om det er det vanligste.¹¹³ Til tross for at det rettslig ikke trenger å være en forskjell, vil det i ansvarlige selskaper som oftest i praksis opparbeides en fellesmasse i selskapet som brukes til den løpende driften av selskapet. I interessentskapene i petroleumsvirksomheten skal operatøren ”unngå å akkumulere unødvendige kontantbeholdninger fra de innbetalte forskudd”.¹¹⁴ I interessentskapene i petroleumsvirksomheten skal det altså ikke opparbeides en fellesmasse som skal ta seg av de løpende utgiftene. Deltakerne skal i stedet gjøre månedsvise innskudd etter de konkrete, forventede utgiftene. Selv om ansvaret for forpliktelsene er det samme for deltakerne i interessentskapene og ansvarlige selskaper, vil den kapitalen som ofte vil opparbeides i ansvarlige selskaper, medføre en buffer for deltakerne mellom ansvaret og forpliktelsene. Graden av økonomisk eksponering er derfor høyere i petroleumsvirksomhetens interessentskap, hvilket taler klart i retning av å prioritere kontrollhensynet.

I samme retning trekker at det som hovedregel er *få deltakere* i lisensene i petroleumsvirksomheten. Som nevnt innledningsvis varierte del-

¹¹¹ Michelet (2000) s. 27.

¹¹² RA art. 1.2.1.2.

¹¹³ Aarbakke (2010) s. 55.

¹¹⁴ RA art. 1.2.1.2.

takerantallet i den 20. konsesjonsrunden mellom to og fire deltakere. Deltakerne har likevel ikke *herredømme over hvem samarbeidspartnerne er*. Det gis anledning til å søke om en utvinningstillatelse som gruppe, men departementet er ikke bundet av slike ønsker.¹¹⁵ Deltakerne tvinges imidlertid ikke til å delta i en lisens med uønskede samarbeidspartnere, i motsetning til for ufrivillige sameier hvor en slik mulighet ikke foreligger. Selv om deltakerne har begrenset rådighet over hvem de øvrige deltakerne i lisensen er, kan ikke det være noe tungtveiende moment i retning av å prioritere effektivitet. På den annen side kan dette vanskelig anvendes antitetisk, slik at kontrollhensynet bør vektlegges fordi det er frivillig om deltakeren ønsker å akseptere en utvinningstillatelse under de gitte vilkår. Interessentskapets tilblivelse kan derfor ikke få betydning for harmoniseringen i petroleumsvirksomhetens interessentskap.

Selv om *faren for interessekonflikter* ikke har blitt vurdert i tilknytning til utformingen av stemmereglene i aksjeselskaper, selskaper og sameier, må det være et relevant moment for harmoniseringen av effektivitetshensynet og kontrollhensynet. Jo større grad av konkurrerende interesser deltakerne har, jo større grunn er det til å bruke stemmereglene til å sikre at ikke andre enn sammenslutningens interesser blir avgjørende for vedtakene som fattes. I de øvrige sammenslutningstypene det er redegjort for, vil allmennaksjeselskaper hvor aksjeeierne har eierinteresser i flere konkurrerende selskaper være det mest sammenlignbare. Som en generell betraktning må det imidlertid kunne konstateres at interessekonflikter er langt mer utbredt i petroleumsvirksomheten hvor det er sjeldent at en deltaker har interesser i kun ett enkelt interessentskap. Interessekonflikter hos deltakerne vil derfor også tale for å legge vekt på kontrollhensynet.

Momentene som generelt har betydning for stemmereglene for sammenslutninger og hensyn som spesielt gjør seg gjeldende for interessentskap petroleumsvirksomheten, trekker klart i retning av at kontrollhensynet bør prioriteres på bekostning av effektivitetshensynet. Spørsmålet er likevel om det i petroleumsvirksomheten er et særlig behov for effek-

¹¹⁵ Innbydelse til å søke om utvinningstillatelse for petroleum for den 20. konsesjonsrunden pkt. 2.3.

tivitet. Etter mitt syn er det vanskelig å finne argumenter for at behovet for effektivitet er spesielt mye større i petroleumsvirksomheten.¹¹⁶ Dette innebærer naturligvis ikke at et enstemmighetskrav er det eneste riktige, slik at effektivitetshensynet helt nedprioriteres, men etter mitt syn kan et alminnelig andelskrav vanskelig forsvares for interessentskapene sett i lys av begrunnelsen for stemmereglene i andre sammenslutninger.

Konklusjonen må etter dette bli at kontrollhensynet ikke ville blitt tillagt mindre vekt dersom de statlige interessene ikke hadde blitt vektlagt ved utformingen av stemmereglene. Jeg går nå over til å se på hvilke utslag stemmereglene gir i den enkelte lisens.

2.2 Stemmereglenes betydning for deltakernes innflytelse

Under dette punktet skal jeg se på hvilke utslag stemmereglene i interessentskapene i praksis får for deltakernes innflytelse. Hovedsynspunktene behandles i punkt 2.2.1. I lisenser med statlig deltakelse gjennom SDØE-andelene, setter EØS-retten begrensninger for den statlige stemmegivningen. Lisenser hvor Petoro er deltaker, krever derfor særskilt behandling (se punkt 2.2.2). I punkt 2.2.3 skal jeg se på hvordan endringer i rettighetshavergruppen påvirker innflytelsen. På grunn av at det er lagt vekt på kontrollhensynet ved utformingen av stemmereglene øker risikoen for fastlåste situasjoner. Fastlåste situasjoner behandles i punkt 2.2.4.

2.2.1 Deltakernes innflytelse på beslutninger i styringskomiteen: Hovedsynspunkter

Da antallet deltakere i lisensene og størrelsen på deltakerandelene varierer, utformes stemmereglene konkret for den enkelte lisens. Under dette punktet vil jeg gå nærmere inn på de ulike lisenskonstellasjonene og se på deltakernes innflytelse avhengig av størrelsen på egen og de

¹¹⁶ Motsatt Nesdam (1997) s. 67, som anfører at den store risikoen petroleumsvirksomheten innebærer et behov for effektivitet. Som vist ovenfor kan denne argumentasjonen like gjerne tale for å prioritere kontrollhensynet.

øvrige deltakernes andeler og antallet deltakere i lisensen. Av hensyn til omfanget vil det ikke være mulig å behandle alle kombinasjoner av deltakere og andelsfordeling. Jeg nøyer meg derfor med et utvalg for å illustrere hvordan stemmereglene slår ut forskjellig avhengig av sammensetningen i gruppen. Stemmereglene for de enkelte utvinningstillatelsene er ikke offentlig tilgjengelige, men hovedregelen er at stemmereglene for de ulike deltakerantallene ser slik ut:¹¹⁷

1 deltaker: Vedtak fattes av 1 deltaker med minst 100 % av deltakerandelene

2 deltakere: Vedtak fattes av 2 deltakere med minst 100 % av deltakerandelene

3 deltakere: Vedtak fattes av minst 2 deltakere med minst 50 % av deltakerandelene

4 deltakere: Vedtak fattes av minst 3 deltakere med minst 50 % av deltakerandelene

5 deltakere: Vedtak fattes av minst 3 deltakere med minst 50 % av deltakerandelene

Lisenser med 1 deltaker

I utvinningstillatelser med én deltaker, vil deltakeren være enerådende og spørsmålet om innflytelse vil være uten interesse. At en utvinningstillatelse tildeles kun én deltaker skjer imidlertid som utgangspunkt ikke. Det kan likevel ikke utelukkes at en deltaker erverver de øvrige deltakernes andeler og dermed blir den eneste deltakeren i lisensen.

Lisenser med 2 deltakere

Med to deltakere i lisensen vil det som utgangspunkt kreves enstemmighet for å fatte beslutninger i styringskomiteen. I slike lisenser vil

¹¹⁷ Oversikt mottatt fra OED.

altså begge deltakerne ha vetorett. Denne sammensetningen vil derfor være svært utsatt for fastlåste situasjoner hvor styringskomiteen ikke blir i stand til å fatte nødvendige beslutninger. Slike interessentskap bør derfor som hovedregel unngås, men det kan tenkes at en slik sammensetning er nødvendig for eksempel fordi det bare er to deltakere som er interessert i blokkene som omfattes av lisensen. Hvis det ikke er en annen løsning enn å tildele en lisens til to deltakere, bør det sett fra et innflytelsessynspunkt tilstrebes en jevn fordeling av andelene. En sammensetning med en stor deltaker og en liten deltaker, vil sette den store deltakeren i en uheldig situasjon ved at den lille deltakeren gis vetorett. Grunnen til en slik fordeling kan imidlertid være at en deltaker som ønsker det gitte konsesjonsområdet ikke ønsker større andeler.

I tildelingene for den 20. konsesjonsrunden er det tre interessentskap med to deltakere. I et av disse er andelene ujevnt fordelt ved at Statoil har 75 % og ConocoPhillips har 25 %.¹¹⁸ Under forutsetning av at hovedregelen for utforming av stemmereglene er fulgt, bærer Statoil tre ganger så mye av forpliktelsene, men ConocoPhillips har like stor stemmevekt i styringskomiteen. Fra et innflytelsesperspektiv, må dette isolert sett anses uheldig. I de to øvrige utvinningstillatelsene med to deltakere, er andelene fordelt med en halvpart på hver.¹¹⁹ Selv om denne fordelingen i utgangspunktet er mer heldig, er det ikke gitt at en jevn fordeling av andelene trenger å medføre at begge deltakerne har like stor innflytelse. Som nevnt innledningsvis vil deltakeren som innehar operatørrollen i lisensen, ha større innflytelse på virksomheten. For å gi samsvar mellom innflytelse og deltakerandel kan det derfor være grunn til at deltakeren som blir tildelt operatørrollen får en noe større andel enn den andre deltakeren. På den annen side kan det være uheldig at en deltaker skal få en mindre andel i en utvinningstillatelse som følge av at deltakeren ikke er operatør. Hvis målet er å oppnå en sammensetning hvor dekningen av forpliktelsene og innflytelsen er mest mulig i samsvar, vil det imidlertid være nødvendig at operatøren har en større

¹¹⁸ Utvinningstillatelse 524.

¹¹⁹ Utvinningstillatelse 520 og 525 hvor Norwegian Energy Company deler lisensene med henholdsvis ExxonMobil og Hess.

andel enn den alminnelige deltakeren.

Lisenser med 3 deltakere

I lisenser med tre deltakere må det skilles mellom tilfeller hvor en majoritetsdeltaker har vetorett og tilfeller hvor den største deltakeren må finne seg i at beslutninger fattes mot hans vilje. I unntakstilfellene hvor majoritetsdeltakeren har vetorett, vil de to øvrige deltakerne være avhengige av den største deltakeren for å få fattet vedtak. Hvordan fordelingen av andelene er mellom de to minste deltakerne er imidlertid uten betydning, da majoritetsdeltakeren og en av de minste deltakerne er tilstrekkelig til å danne flertall. Sjansen for en potensiell fastlåst situasjon er med andre ord mindre enn i lisenser med kun to deltakere. Majoritetsdeltakeren får naturlig nok en dominerende posisjon ved en slik sammensetning. De to små deltakerne vil likevel kunne hindre majoritetsdeltakeren fra å fatte vedtak ved å alliere seg med hverandre. En majoritetsdeltaker vil med andre ord ha alle muligheter til å blokkere uønskede beslutninger, men muligheten til å få fattet ønskede vedtak kan være begrenset avhengig av konstellasjonene innad i lisensen. De to små deltakerne vil på den annen side være noe utsatt for uønskede beslutninger, og er avhengige av majoritetsdeltakeren for å få gjennom ønskede beslutninger.

I en lisens hvor den største deltakeren har mindre enn 65 %, som synes å være praktisert som grensen for å få vetorett, vil situasjonen forandres radikalt.¹²⁰ Andelskravet vil som hovedregel senkes slik at enhver kombinasjon av to deltakere er tilstrekkelig til å danne flertall. I realiteten er det overflødig å sette et andelskrav fordi et hodekrav vil være tilstrekkelig til å fatte vedtak. For den største deltakeren vil muligheten for å få gjennom ønskede vedtak være den samme som i konstellasjonen behandlet ovenfor. Forskjellen er at den største deltakeren er

¹²⁰ Lisenser med tre deltakere hvor en av deltakerne har minst 50 % av lisensen forekommer kun i utvinningstillatelse 318C og 532 i den 20. konsesjonsrunden. Her er imidlertid både Statoil og Petoro representert, hvilket innebærer egne stemmereglene. Ved tidligere tildelinger forekommer imidlertid denne sammensetningen. For eksempel fordeles andelene på Alvheimfeltet slik: Marathon 65 %, ConocoPhillips 20 % og Lundin 15 %.

like utsatt som de øvrige for uønskede vedtak, selv om den største deltakeren kan sitte med opptil 65 % av forpliktelsene. De to små deltakerne sitter på den annen side i en tilsvarende gunstig posisjon hvor de sammen kan fatte vedtak med kun 35 % av deltakerandelene. For å unngå at det blir for stort sprik mellom deltakerandeler og forpliktelser, samtidig som vetorett hos enkelt deltakere elimineres, er andelene i den 20. konsesjonsrunden nokså jevnt fordelt i lisenser med tre deltakere. Fordelingen i lisenser uten både Statoil og SDØE er enten 40 %, 30 % og 30 % eller 40 %, 35 % og 25 %.¹²¹ Den største deltakeren i disse lisensene er operatør, noe som gir større innflytelse på virksomheten. Dette kan forsvare at den største deltakeren bærer en større del av forpliktelsene uten å få noe igjen for det i form av innflytelse i styringskomiteen.

Lisenser med 4 deltakere

For lisenser med fire deltakere, hvor den største deltakeren har over 65 %, vil den største deltakeren ha vetorett, men vil nå være avhengig av tilslutning fra to av de tre øvrige deltakerne for å fatte vedtak. De tre små deltakerne vil på den annen side være avhengige av tilslutning fra to av de tre øvrige, og en av disse må være den største deltakeren. I en slik konstellasjon vil deltakerne ofte kunne motsette seg uønskede beslutninger, men det er desto vanskeligere å få fattet ønskelige beslutninger. Med andre ord er faren for fastlåste situasjoner stor med denne sammensetningen, noe som først og fremst går ut over deltakeren med størst andel. En sammensetning med fire deltakere, hvor den største har over 65 % deltakerandel, er imidlertid svært uvanlig.

Hele 14 av de 21 utvinningstillatelsene i den 20. konsesjonsrunden er tildelt en gruppe på fire deltakere. I 12 av de 14 gruppene på fire deltakere er andelene fordelt med 40 %, 20 %, 20 % og 20 %. I de to andre lisensene er fordelingen 30 %, 25 %, 25 % og 20 %, samt 40 %, 30 %, 20 % og 10 %.¹²² Med et hodekrav på tre deltakere og et andelskrav på 50 %, vil andelskravet også her være overflødig. Et krav til oppslutning på tre deltakere gjør

¹²¹ Se henholdsvis utvinningstillatelse 528 og 521.

¹²² Utvinningstillatelse 531 og 538.

at det er likegyldig hvilke deltakere som danner flertall. Alle deltakerne vil på papiret ha samme innflytelse. Siden hver deltaker trenger to av tre deltakere for å fatte vedtak, skal det noe mer til for å få gjennom egne ønsker i en lisens med fire deltakere sammenlignet med lisenser med tre deltakere hvor det var tilstrekkelig med samarbeid med en av to. På den annen side vil det være tilstrekkelig å alliere seg med en av de øvrige tre for å motsette seg uønskede vedtak. Sjansen for fastlåste situasjoner er dermed større ved denne konstellasjonen enn tilfellet er med tre deltakere. At den største deltakeren som hovedregel har dobbelt så stor deltakerandel som de øvrige, skyldes også her operatørrollen. Operatøren har imidlertid en forholdsmessig større andel i lisenser med fire deltakere enn i lisenser med tre deltakere. Det er vanskelig å se noen god forklaring på dette, men det kan ha oppstått en tommelfingerregel om at operatøren skal ha 40 % og at de resterende deltakerne gis jevnt fordelte andeler, med mindre individuelle forhold tilsier en annen løsning.

Lisenser med 5 deltakere

I en lisens med fem deltakere og en majoritetsdeltaker med vetorett, vil det være noe enklere for den største deltakeren å fatte vedtak enn tilfellet er med tre deltakere i lisensen, da det kreves tilslutning fra to av de fire øvrige. På papiret vil dette være en tilsvarende situasjon som en deltaker med vetorett i en lisens med tre deltakere, hvor det også kreves tilslutning fra halvparten av de resterende deltakerne. På samme måte vil de mindre deltakerne lettere få gjennom sine ønsker, men ha større vansker med å motsette seg uønskede beslutninger enn tilfellet er med fire deltakere i lisensen. Det kreves imidlertid mange kjøp av andeler og deler av andeler før det kan oppstå en konstellasjon hvor den største deltakeren har 65 % av andelene og det er fire øvrige deltakere i lisensen ut fra tildelingene i den 20. konsesjonsrunden.

Det er mer praktisk at det oppstår en konstellasjon med fem deltakere hvor andelene er mer jevnt fordelt. Det vil da kreves tilslutning fra tre av de fem deltakerne for å fatte vedtak. I utgangspunktet er det derfor lettere å fatte ønskede vedtak i lisenser med fem enn med fire deltakere, og det vil tilsvarende være vanskeligere å motsette seg vedtak

i lisenser med fem deltakere hvor samarbeidspartnerne er flere. En lisens med fem deltakere er imidlertid særegen i den forstand at det ikke nødvendigvis er tilstrekkelig for alle deltakerne med tilslutning fra to av de øvrige deltakerne. For eksempel i en lisens med fordelingen 40 %, 20 %, 15 %, 15 % og 10 % vil de tre minste deltakerne kun representere 40 % av andelene. Fem deltakere vil derfor være det laveste antall deltakere i en lisens hvor andelskravet får betydning. En jevnere fordeling av andelene vil imidlertid gjøre andelskravet overflødig.

Sett bort fra unntakstilfellene hvor en av deltakerne har vetorett eller i lisenser med fem deltakere hvor de tre minste ikke er tilstrekkelig til å fatte vedtak, har fremstillingen vist at størrelsen på deltakerandelene er uten betydning for innflytelsen. Forskjellen i innflytelse deltakerne imellom er derfor utelukkende knyttet til hvilken deltaker som er operatør. Et annet aspekt er at en stemmeregel som bygger på antallsflertall gir forskjellig resultat avhengig av deltakerantallet i gruppen. Selv om stemmeregelen er standardisert vil harmoniseringen av effektivitets- og kontrollhensynet slå forskjellig ut i det enkelte interessentskap.

Vurderingen av lisenskonstellasjonene bygger imidlertid på en rent skjematisk tilnærming. Den enkelte deltakers innflytelse i lisensen bygger naturligvis også på individuelle forhold. For eksempel hender det at deltakere som tidligere har samarbeidet i en annen lisens fortsetter dette samarbeidet også i den nye.¹²³ Selv om en allianse bare består av to deltakere, gir dette stor innflytelse uavhengig av deltakerantallet. Spesielt gjelder dette muligheten til å motsette seg uønskede beslutninger, men også muligheten til å få gjennom ønskede beslutninger øker betraktelig. For eksempel vil det i en lisens med tre deltakere være tilstrekkelig med et godt samarbeid mellom to deltakere for å være enerådende i lisensen. Øvrige deltakere som er i en lisens hvor det eksisterer en slik allianse, blir på den annen side marginalisert og nærmest uten innflytelse. Dette kan igjen gå ut over bredden i beslutningsgrunnlaget; en deltaker uten innflytelse vil ikke ha noen incentiver til å utarbeide egne løsninger. At det dannes slike allianser på tvers av rettighetshavergruppene mellom enkelte deltakere er med andre ord ikke nødvendigvis

¹²³ Opplysninger fra bransjen.

positivt fra en statlig synsvinkel. Det er likevel ønskelig med et godt samarbeidsklima mellom deltakerne. Alliansbygging mellom deltakerne har derfor både positive og negative sider.

Hvilke incentiver deltakerne har til å utfordre forslagene som kommer og til å komme med alternativer, vil også ha stor betydning for innflytelsen. Generelt vil deltakerne legge mindre innsats i mindre viktige beslutninger, noe som medfører at slike beslutninger lettere lar seg påvirke dersom det er ønskelig. En annen faktor som vil variere mellom interessentskapene, er den enkelte deltakerens økonomiske interesser i et felt. Deltakere med små andeler på små felt, har få incentiver til å utarbeide løsninger på egenhånd. Dette kan gi de øvrige deltakerne økt innflytelsen.

2.2.2 Hvordan påvirker statlige andeler deltakernes innflytelse?

Etter omorganiseringen av petroleumsvirksomheten i 2001 ble Petoro opprettet som et eget statsaksjeselskap som skulle forvalte statens andeler i lisensene (SDØE-andelene).¹²⁴ Petoro forvalter i utgangspunktet sine andeler på forretningsmessige vilkår som en hvilken som helst annen deltaker på sokkelen. Det er likevel enkelte særegenheter ved Petoros deltakelse. Petoro har en stor portefølje, men en begrenset kapasitet til å følge opp alle disse. Petoro vil derfor inngå forretningsføreravtaler med andre deltakere i lisenser ”som vurderes som mindre viktige ut i fra et strategisk perspektiv”.¹²⁵ Deltakere som inngår slike forretningsføreravtaler med Petoro, vil legge premissene for de beslutninger Petoro tar i styringskomiteen. Jeg nøyer meg med å peke på at dette kan gi grunnlag for en økt innflytelse i lisensen.

Petoro er også *rettslig* i en særegen posisjon. For det første oppstiller EUs konsesjonsdirektiv¹²⁶ enkelte begrensninger i utøvelsen av den stat-

¹²⁴ Se St.prp. nr. 36 (2000-2001). For en nærmere redegjørelse om Petoros rolle, se Kantanen (2003).

¹²⁵ St.meld. nr. 38 (2003-2004) s. 79.

¹²⁶ Direktiv 94/22/EF av 30. mai 1994 om vilkårene for tildeling og bruk av tillatelser til å drive leting etter utvinning av hydrokarboner, jf. EØS-avtalens vedlegg IV (Energi) nr. 12. Direktivet er gjennomført i norsk rett ved petroleumsløven og tilhørende forskrifter.

lige deltakelsen i petroleumsvirksomheten. Dette gir seg utslag hvor både Petoro og Statoil er deltakere gjennom en generell stemmerettsbegrensning (punkt 2.2.2.1), og en spesiell stemmerettsbegrensning ved leverandøravgjørelser. For at den sistnevnte begrensningen skal komme til anvendelse er det imidlertid bare krav om at Petoro er deltaker i lisensen (se punkt 2.2.2.2). Et annet spesielt trekk ved at Petoro er deltaker i lisensen er at det er inntatt en statlig vetorett i enkelte saker (punkt 2.2.2.3). Spørsmålet i det følgende er hvilken betydning disse tre faktorene får for deltakernes innflytelse i lisenser hvor Petoro og Statoil eller Petoro alene er deltakere.

2.2.2.1 Betydningen av at både Petoro og Statoil er deltakere i lisensen

På bakgrunn av konsesjonsdirektivet er den statlige involveringen i lisensene begrenset i petroleumsforskriften ved at "[d]en statlige deltaker eller forretningsføreren for den direkte statlige deltakelse skal ikke sammen med en eller flere offentlige enheter utgjøre stemmerettsflertall".¹²⁷ Som "offentlig enhet" menes "enhver juridisk person som de offentlige myndigheter direkte eller indirekte kan utøve avgjørende innflytelse over i kraft av eierforhold, kapitalinteresser eller reglene for den juridiske person." Avgjørende innflytelse er ansett å foreligge når myndighetene direkte eller indirekte enten 1) eier størstedelen av den juridiske persons tegnede kapital, 2) kontrollerer flertallet av stemmene knyttet til andeler utstedt av den juridiske person eller 3) kan utpeke mer enn halvparten av medlemmene i den juridiske persons administrasjons-, ledelses- eller kontrollorgan.¹²⁸

Begrensningen på utøvelsen kommer også til uttrykk i stemmereglene i Avtale for petroleumsvirksomhet gjennom modifikasjonen "[dog slik at {ett eller flere selskapsnavn/offentlige enheter} ikke danner

¹²⁷ Pf. § 12 (2) bokstav b annet punktum, jf. Konsesjonsdirektivet art. 6 nr. 3 (2).

¹²⁸ Pf. § 2 bokstav c. Bestemmelsen bygger på Konsesjonsdirektivet art. 1 nr. 4, som viser til definisjonen av "offentlig foretak" i direktiv 90/531/EØF av 17. september 1990 om innkjøpsregler for oppdragsgivere innen vann- og energiforsyning, transport og telekommunikasjon § 1 nr. 2.

flertall.]”.¹²⁹ Etter fusjonen mellom Statoil og Hydro, er det bare Statoil av deltakerne på norsk sokkel som går inn under definisjonen ”offentlig enhet”.¹³⁰ I lisenser hvor både Statoil og Petoro er deltakere blir den konkrete utformingen av modifikasjonen i hakeparentesen ”dog slik at Petoro og Statoil ikke danner flertall”.

Det kan med andre ord ikke fattes vedtak i styringskomiteen hvis kun Petoro og Statoil har stemt for vedtaket. Blokken Petoro og Statoil kan altså ikke utgjøre *positivt flertall*. Mer tvilsomt er spørsmålet om Petoro og Statoil sammen kan blokkere forslag i styringskomiteen, altså om blokken kan utgjøre *negativt flertall*. Da det er tilstrekkelig for å blokkere forslaget at to deltakere stemmer mot forslaget i alle lisenser med mindre enn fem deltaker, er dette spørsmålet av stor betydning for de øvrige deltakernes innflytelse. Stemmereglene forutsetter at det kun er *positivt flertall* som rammes av begrensningen i konsesjonsdirektivet, fordi modifikasjonen er formet som et unntak fra vedtakskravet. Denne forståelsen kom også til uttrykk ved gjennomføringen av direktivet, hvor det ble uttalt at ”[d]et betyr SDØE, Statoil og Hydro i utgangspunktet har rett til å stemme fullt ut for sin andel i alle saker, men SDØE skal ikke alene eller i kombinasjon med noen annen ”offentlig enhet” (Statoil og Hydro) kunne ha positiv beslutningsmyndighet i en tillatelse”.¹³¹ Det kan reises spørsmål ved om dette oppfyller kravene i konsesjonsdirektivet. Forbudet mot at Petoro og Statoil ”utgjør et stemmerettsflertall” som er begrepene brukt i petroleumsforskriften og den norske versjonen av konsesjonsdirektivet, kan umiddelbart gi assosiasjoner til at kun positivt flertall omfattes.¹³² Ordlyden ”utgjør et stemmerettsflertall” må imidlertid sees i sammenheng med den innflytelsen deltakere som innehar et ”stemmerettsflertall” som hovedregel har i en sammenslutning. Et flertall vil alltid ha kompetanse til å motsette seg

¹²⁹ Avtale for petroleumsvirksomhet punkt 3.2.1.

¹³⁰ Som ”offentlig enhet” regnes kun deltakere undergitt ressursstatens kontroll, slik at kun deltakere kontrollert av den norske stat omfattes av begrensningen, se Arnesen (1996) s. 234 og 251.

¹³¹ St.prp. nr. 40 (1994-95) s. 7.

¹³² Kantanen (2003) s. 49 legger til grunn at ordlyden kun omtaler ”stemmeflertall i positiv forstand”.

uønskede beslutninger. Etter mitt syn taler ordlyden i petroleumsforskriften og i den norske oversettelsen av konsesjonsdirektivet derfor i retning av at Petoro og Statoil heller ikke kan gis blokkeringsmulighet.

Den norske versjonen av direktivet er en oversettelse av en av de offisielle versjonene. Den norske ordlyden er derfor ikke avgjørende for tolkningen. Alle EU-landenes språk er likestilte, offisielle versjoner av direktivet, og alle versjonene er derfor relevante ved tolkningen. Av de offisielle versjonene velger jeg å se på den danske, engelske, franske og tyske versjonen av konsesjonsdirektivet. Disse bruker begreper som kan oversettes med et forbud mot at Petoro og Statoil kan utøve en majoritets stemmerett.¹³³ Utøvelse av en majoritets stemmerett indikerer at forbudet retter seg mot å sette Petoro og Statoil i en posisjon som gir innflytelsen til en majoritet. Ordlyden kan vanskelig forstås annerledes enn at både positivt og negativt flertall omfattes. Fortalen i konsesjonsdirektivet gir liten veiledning med tanke på hva som er hensikten med at den statlige forvalteren og en offentlig enhet ikke skal kunne utøve majoritetsrettigheter, men formålet kan vanskelig sees som annet enn et utslag av et ønske om å begrense statlig innflytelse i rettighetshavergruppene. Det er derfor vanskelig å finne argumenter for at konsesjonsdirektivet ikke forbyr Petoro og Statoil å motsette seg vedtak når dette er en sentral del av å øve innflytelse i rettighetshavergruppen. Etter mitt syn er derfor dagens ordning hvor Petoro og Statoil kun forbys å fatte positive vedtak, i strid med konsesjonsdirektivet.¹³⁴

Dette ville fått den følge at i lisenser med Petoro og Statoil, og hvor det kun er en øvrig deltaker, ville denne deltakeren både hatt vetorett og fått beslutningskompetanse alene. Hvor det er fire deltakere og blokken bestående av Petoro og Statoil er to av dem, ville de to øvrige hatt vetorett og beslutningskompetanse. For å unngå at de øvrige deltakerne fikk så stor innflytelse, måtte konstellasjonene i rettighetshavergruppene vært satt sammen annerledes, enten ved ikke å plassere Petoro og Statoil

¹³³ Den danske versjon bruker begrepene "udoever en flertalsstemmeret", den engelske versjonen bruker "exercise a majority voting right", den franske bruker "dispose (...) d'une majorité des droits de vote", mens den tyske bruker "mehrheitliches Stimmrecht (...) ausübt".

¹³⁴ Tilsvarende synspunkt kommer til uttrykk hos Arnesen (1996) s. 234 flg. og s. 261.

i samme gruppe eller ved å plassere flere deltakere i grupper hvor disse to er deltakere. I det følgende vil jeg likevel konsentrere meg om deltakernes innflytelse slik direktivet er forstått av departementet, altså slik at Petoro og Statoil er gitt kompetanse til å blokkere.

Betydningen av den generelle begrensningen i konsesjonsdirektivet får i alle tilfeller kun betydning hvor Petoro og Statoil stemmer likt, med mindre disse er de eneste deltakerne i lisensen. Hvor Petoro og Statoil stemmer forskjellig, må spørsmålet om deltakernes innflytelse avgjøres på bakgrunn av betraktningene i punkt 2.2.1 ovenfor. Stemmereglene må forstås slik at den hindrer Petoro og Statoil alene fra å fatte vedtak, men hvor blokken får tilslutning fra én annen deltaker må det kunne være tilstrekkelig hvis disse tre utgjør et beslutningsdyktig flertall etter de alminnelige stemmereglene. I lisenser med fire deltakere vil Petoro og Statoil som hovedregel være avhengig av tilslutning fra minst en av de to øvrige deltakerne, uavhengig av konsesjonsdirektivet. Ved praktiseringen av departementets forståelse av konsesjonsdirektivet vil den generelle stemmerettsbegrensningen kun få betydning for innflytelsesspørsmålet i lisenser med tre deltakere, hvor Petoro og Statoil er to av dem.

I den 20. konsesjonsrunden er Petoro og Statoil deltakere i fire av de samme lisensene.¹³⁵ To av disse er lisenser med kun tre deltakere. I utvinningstillatelse 318C har Statoil 60 %, Petoro har 20 % og Idemitsu har 20 %, og i utvinningstillatelse 532 har Statoil 50 %, Petoro har 20 % og Eni har 30 %. Til tross for små deltakerandeler vil både Idemitsu og Eni ha vetorett i disse interessentskapene. Med mindre departementet praktiserer andre stemmereglene i lisenser hvor Petoro og Statoil er deltakere, trenger henholdsvis Idemitsu og Eni kun tilslutning fra én av de øvrige deltakerne i gruppen for å fatte vedtak.

På papiret har derfor deltakere som er alene i en lisens med Petoro og Statoil stor innflytelse på interessentskapets virksomhet. Dette for-

¹³⁵ Ifølge Kantanen ønsket departementet å unngå at Petoro og Statoil dannet negativt flertall, se Kantanen (2003) s. 49. I tre av de fire lisensene hvor Petoro og Statoil er representert i den 20. konsesjonsrunden vil imidlertid disse to ha muligheten til å blokkere for at vedtak fattes i styringskomiteen.

utsetter naturligvis at ikke Petoro og Statoil samarbeider oftere enn andre deltakere, men konsesjonsdirektivet krever at de statlige andelene forvaltes på en forretningsmessig måte.¹³⁶ I utgangspunktet skal det derfor ikke foreligge noe tettere samarbeid mellom Petoro og Statoil som kan gi de øvrige deltakerne mindre innflytelse enn stemmereglene skulle tilsi.

2.2.2.2 Betydningen av at Petoro må fratre fra stemmegivningen ved leverandørvalg

Konsesjonsdirektivet forbyr ”en juridisk person [som] har fått til oppgave å forvalte [den statlige] deltakelsen” i å få opplysninger om eller ha stemmerett ved avgjørelser om lisensens leverandører.¹³⁷ Denne begrensningen i Petoros deltakelse i lisensen er også inntatt i petroleumsforskriften § 12 (2) bokstav b og i Avtale for petroleumsvirksomhet punkt 3.2 (2) med nærmest identisk ordlyd som direktivet. Når en av deltakerne i gruppen ikke kan avgi stemme i enkelte spørsmål, vil det naturligvis ha betydning for de øvrige.

For å vurdere i hvilken grad dette påvirker de øvrige deltakernes innflytelse, må imidlertid virkeområdet av forbudet presiseres noe. Utgangspunktene for vurderingen er klare. På den ene siden skal Petoro fratre ved avstemningen hvor lisensen må velge mellom flere leverandører etter en anbudskonkurransen, og Petoro skal heller ikke ha opplysninger om disse leverandørene. På den andre siden er det like klart at Petoro ikke er utelukket fra å avgi stemme ved avgjørelsen av om det skal foretas en anskaffelse. Mellom disse ytterpunktene er det imidlertid flere trinn som legger rammen for den anskaffelsen som skal foretas, slik som utbyggingsløsning, hvilke materialer som skal brukes til utbyggingsløsningen og lignende. I utgangspunktet må det godtas at Petoro deltar i avgjørelsen av slike spørsmål.¹³⁸ Det

¹³⁶ Konsesjonsdirektivet art. 6 nr. 3 (2).

¹³⁷ Konsesjonsdirektivet art. 6 nr. 3 (2).

¹³⁸ St.prp. nr. 40 (1994-95) s. 7, hvor det uttales at ”SDØE vil imidlertid fortsatt delta på lik linje med de øvrige selskaper i all forberedelse til investeringsbeslutninger. Selve leverandørvalget er siste ledd i en lang prosess, der SDØE vil kunne delta fullt ut helt til sluttfasen”. Se også Arnesen (1996) s. 231.

må imidlertid gå en grense for hvor store føringer grunnlaget for anskaffelsen kan legge på det endelige valget av leverandør.

Dette spørsmålet var et av temaene i en voldgiftsdom fra starten av 2000-tallet.¹³⁹ Det ble i anledning saken innhentet en betenkning fra professor Finn Arnesen. Både betenkningen og voldgiftsretten konkluderte med at det ”avgjørende spørsmålet om SDØE har stemmerett eller ikke, må være om den votering som finner sted, i realiteten er bestemmende for det endelige valg av leverandør eller forsyningskilde”.¹⁴⁰ Det var heller ikke tvil om at SDØE kunne være med på avstemningen av budsjett og utgiftsfullmakter hvor operatøren ble gitt frihet til å kontrahere på interessentskapets vegne. Det var tilsynelatende noe uenighet om hva som skal tas i betraktning ved vurderingen av om avgjørelsen er ”bestemmende” for leverandørvalget. Arnesen tok til orde for at det avgjørende var om ”voteringstemaet er slik utformet at det pålegger operatøren å inngå avtale på vegne av rettighetshavergruppen med en nærmere angitt leverandør”. Voldgiftsretten mente dette var for formalistisk og lett ville lede til omgåelser av stemmerettsbegrensningen, og at det derfor måtte ”tas utgangspunkt i det konkrete innholdet av vedtaket og spørres hvorvidt beslutningstemaet er slik formulert at vedtak i saken også er bestemmende for det konkrete valget av leverandør”. Etter mitt syn må det etter begge tilnæringsmåtene foretas en vurdering av hvilke hypotetiske følger et vedtak kan få ved avstemningen over et gitt voteringstema. Noen realitetsforskjell mellom de to tilnæringsmåtene er det uansett ikke.

Det sentrale poenget er at anvendelsesområdet for Petoros stemmerettsbegrensning er lite, og vil derfor i utgangspunktet være av mindre betydning for deltakernes innflytelse. I alle tilfeller må det imidlertid vurderes hvilke følger det får at Petoro ikke har stemmerett. Petoros stemmevekt skal i slike tilfeller fordeles på de øvrige deltakerne slik at styrkeforholdet er det samme ved leverandørvalg og andre avgjørelser.¹⁴¹ Jeg skal se nærmere på hvilke konkrete utslag dette får for de

¹³⁹ Upublisert voldgiftsdom av 1. november 2000.

¹⁴⁰ Dommen s. 26-27.

¹⁴¹ Avtale for petroleumsvirksomhet punkt 3.2.2 annet punktum.

øvrige deltakernes innflytelse i rettighetshavergruppen. Etter fordelingen av Petoros stemmevekt, utformes en ny stemmeregel i tråd med de retningslinjer som det er redegjort for ovenfor under punkt 2.1.2. Det vil bli for omfattende å analysere alle kombinasjoner og utfall av Petoros fratredelse. Jeg vil derfor nøye meg med å illustrere betydningen ved å bruke de lisenskonstellasjonene i den 20. konsesjonsrunden, hvor Petoro er en av deltakerne i gruppen.

Petoro fikk tildelt andeler i syv lisenser i den 20. konsesjonsrunden. Av disse syv var fire en sammensetning av fire deltakere, hvor den største deltakeren fikk en andel på 40 %, mens de øvrige tre deltakerne – Petoro inkludert – fikk 20 % hver. Hvor Petoro må fratre vil SDØE-andelene bli fordelt mellom de resterende deltakerne i styrkeforholdet 2:1:1. I prosent vil den største deltakeren utgjøre 50 % av stemmene (40 % + 10 % av Petoros andel), mens de to minste deltakerne vil utgjøre 25 % hver av stemmene (20 % + 5 % av Petoros andel). I en lisens med denne sammensetningen vil dermed størrelsen på deltakerandelene ikke spille noen rolle verken ved vedtak om leverandørvalg eller ved andre avgjørelser. Ved alminnelige vedtak hvor også Petoro deltar, kreves det tre av fire deltakere, mens det ved stemmegivning ved leverandørvalg kreves to av de tre deltakerne. Det er likegyldig hvem deltakerne som danner flertallet er. Det samme er tilfellet i utvinningstillatelse 538 hvor deltakerne har 40 %, 30 % og 10 % og Petoro har 20 % andel. Ved leverandørvalg blir fordelingen 50 %, 37,5 % og 12,5 %, og det er derfor likegyldig hvilke deltakere som utgjør flertallet.

Det vil derfor ikke endre styrkeforholdet mellom deltakerne at Petoro ikke deltar ved leverandørvedtak. I utgangspunktet skulle man tro at den økte stemmevekten som fordeles på de øvrige deltakerne, skulle føre til økt innflytelse. For deltakerens mulighet til å fatte vedtak vil det kreves tilslutning fra en av de to øvrige deltakerne ved leverandørvalg, mens kravet ved alminnelige beslutninger er to av de tre øvrige. Sjansen for fastlåste situasjoner minsker med andre ord hvor Petoro må fratre, og det blir lettere for alle deltakerne å få gjennomslag for den ønskede leverandøren. Den enkelte deltaker vil imidlertid også være mer utsatt for å måtte akseptere en uønsket leverandør. Spørsmålet blir

i realiteten om en deltaker har mer innflytelse i en lisenskonstellasjon med tre deltakere eller i en lisenskonstellasjon med fire. Som vist ovenfor under punkt 2.2.1, er det ikke mulig å avgjøre dette spørsmålet på generelt grunnlag, da forskjellen i innflytelse består i at vektingen av effektivitetshensynet og kontrollhensynet slår ut forskjellig i de to konstellasjonene. Petoros fratredelse gir med andre ord ikke en økt innflytelse for de øvrige deltakerne, men fratredelsen endrer balansen i interessentskapet.

De to lisensene bestående av tre deltakere, hvor Petoro og Statoil er to av dem, krever spesiell oppmerksomhet. Ved leverandørvalg hvor Petoro må fratre, vil det bare være to deltakere igjen ved avstemningen og det kreves derfor enstemmighet ved valget av leverandører. Dette får den følge at de ikke-statlige deltakerne får en potensiell samarbeidspartner mindre, mens vetoretten fortsatt er den samme. Ved leverandørvalg får med andre ord ikke-statlige deltakere mindre mulighet til å få gjennom sine ønsker, men beholder muligheten til å motsette seg en uønsket beslutning. Statoil på den annen side får større mulighet til å motsette seg uønskede beslutninger, mens muligheten til å få gjennom egne ønsker er den samme. For denne lisenskonstellasjonen får altså Petoros fratredelse den følge at Statoil får økt innflytelse, mens den ikke-statlige deltakeren får redusert sin innflytelse sammenlignet med ved andre typer beslutninger.

2.2.2.3 Statlig vetorett

Før konsesjonsdirektivet ble implementert i norsk rett måtte saker som måtte antas å ha ”politiske eller prinsipielle sider av betydning” eller som kunne få ”vesentlige samfunnsmessige eller samfunnsøkonomiske virkninger” avgjøres av Statoils generalforsamling.¹⁴² Ved gjennomføringen av konsesjonsdirektivet ble generalforsamlingsklausulen erstattet med en statlig vetorett i visse saker fra den 15. konsesjonsrunden i tråd med konsesjonsdirektivet art. 6 nr. 3 (3). Den statlige vetoretten

¹⁴² Den såkalte ”generalforsamlingsklausulen”, se for eksempel Samarbeidsavtalen til den 12. konsesjonsrunden art. 2.3.

gjelder imidlertid kun i lisenser hvor Petoro er representert.¹⁴³ Vetoretten gir staten og Petoro anledning til å motsette seg at det fattes vedtak som ”ikke ville overholde de vilkår og krav som er angitt i tillatelsen, når det gjelder statens utvinningspolitikk eller statens finansielle interesser”.¹⁴⁴ Vetoretten er mindre inngripende enn den tidligere generalforsamlingsklausulen, som i tillegg til kompetanse til å motsette seg vedtak i visse saker også innebar vedtakskompetanse.

Formålet med vetoretten er fortsatt å sikre statens behov for styring og kontroll.¹⁴⁵ Utgangspunktet er at enhver mulighet for staten til å påvirke beslutningene i lisensene, vil begrense deltakernes innflytelse på virksomheten. Spørsmålet er i hvilken utstrekning vetoretten innebærer en begrensning ved siden av de øvrige styringshjemlene staten har til rådighet. Vilkårene i Avtale for petroleumsvirksomhet viser til de vilkår i utvinningstillatelsen som skal ivareta ”statens utvinningspolitikk eller statens finansielle interesser”. I utvinningstillatelsen er det ingen bestemmelser som presiserer hva som menes med ”statens utvinningspolitikk” eller ”finansielle interesser”, annet enn Utvinningstillatelsen punkt 8 hvor det vises videre til ”relevante lover og forskrifter”. Alle deler av konsesjonsverket som har en side mot ”statens utvinningspolitikk” eller ”finansielle interesser” kan dermed i prinsippet være grunnlag for bruk av vetoretten. Begrepene ”statens utvinningspolitikk” eller ”finansielle interesser” er vidtfavnende, og antagelig kan vetoretten gjøres gjeldende i alle saker hvor det anses påkrevet å ta andre hensyn enn de rent bedriftsøkonomiske.¹⁴⁶

Det er imidlertid vanskelig å tenke seg tilfeller hvor deltakerne ønsker å gjennomføre noe som strider mot ”statens utvinningspolitikk eller finansielle interesser” hvor staten ikke kan hindre dette ved hjelp av andre styringsmidler. Vetoretten gir imidlertid staten muligheten til å motsette seg et vedtak før dette blir effektuert.¹⁴⁷ Vetoretten legger

¹⁴³ St.prp. nr. 36 (2000-2001) s. 90-91.

¹⁴⁴ Avtale for petroleumsvirksomhet art. 3.3.

¹⁴⁵ Kommentar til petroleumsløven (2009) s. 887.

¹⁴⁶ Arnesen (1996) s. 241 flg.

¹⁴⁷ Arnesen (1996) s. 239.

med andre ord ikke ytterligere begrensninger på et beslutningsdyktig flertalls mulighet til å få igjennom sine forslag, men staten gis muligheten til formelt å klargjøre sin oppfatning av deltakernes forslag. Staten har neppe behov for en slik formell kompetanse til å hindre at vedtak fattes, i og med at klare signaler om at et forslag ikke vil bli godtatt i praksis vil være tilstrekkelig for å nå det samme resultatet. Hvis deltakerne likevel skulle vedta forslaget, kan staten som den klare hovedregel bruke sterkere virkemidler. Dette er nok også en del av grunnen til at vetoretten i de senere år i praksis aldri benyttes,¹⁴⁸ og vetoretten får dermed i beste fall en rolle som sikkerhetsventil.¹⁴⁹

Prinsipielt befinner vetoretten seg i en spesiell posisjon, fordi det ved endringen av stemmereglene ble uttalt at den statlige involveringen skulle gå over fra å styre interessentskapene innenfra slik bruk av vetoretten vil innebære, og over til å styre ved hjelp av konsesjonsverket.¹⁵⁰ Grunnen til at bestemmelsen er tatt inn i konsesjonsverket, er antagelig at det ikke skader å ha alle hjemler som konsesjonsdirektivet tillater til disposisjon. I alle tilfeller bør mulighet for veto rett ikke medføre økte statlige inngrep, da det ikke bør ha betydning for deltakernes innflytelse om Petoro er deltaker i lisensen eller ikke.

Samlet har den statlige deltakelsen størst betydning for deltakernes innflytelse i lisenser hvor både Petoro og Statoil er deltakere. Dette gir seg utslag i lisenser med tre deltakere, hvor den ikke-statlige deltakeren får veto rett. Betydningen av at Petoro må fratre ved leverandørvalg og av den statlige vetoretten, må anses for å være av mindre betydning.

2.2.3 Betydningen av endringer i rettighetshavergruppen for deltakerens innflytelse

En annen side av innflytelsesspørsmålet er hvordan stemmereglene, og dermed innflytelsen, påvirkes av endringer i rettighetshavergruppen. Ved ”enhver endring i interessentskapet, enten i antall deltakere eller i

¹⁴⁸ Opplysninger fra bransjen.

¹⁴⁹ Kommentar til petroleumsloven (2009) s. 885.

¹⁵⁰ Se punkt 2.1.2 ovenfor.

Deltakerandelene” skal interessentskapet foreslå nye stemmeregler.¹⁵¹ Den endelige beslutningen om hvordan de nye stemmereglene skal utformes foretas imidlertid av departementet. Interessentskapets forslag utferdiges etter de alminnelige stemmereglene i styringskomiteen, men et nedstemt mindretall kan også sende inn forslag til departementet. Departementet står likevel fritt til å forkaste deltakernes forslag og utferdige stemmeregler på egenhånd.¹⁵² De nye stemmereglene skal utformes slik at ”den enkelte Parts stemmevekt påvirkes minst mulig”.¹⁵³

Det første spørsmålet det må tas stilling til er hvilke faktorer som er avgjørende for om stemmereglene skal endres. Den i utgangspunktet altomfattende formuleringen ”enhver endring” innskrenkes av at endringen må knytte seg til enten en endring i ”antall deltakere” eller i ”Deltakerandelene”. Det vil være uproblematisk å konstatere når det skjer en endring i deltakerantallet i gruppen. Hva som faller inn under kategorien ”endring i (...) Deltakerandelene” er ikke like opplagt. En endring som medfører at styrkeforholdet mellom deltakerne i gruppen forandres, uten at det skjer en endring i deltakerantallet, vil åpenbart falle inn under denne kategorien. På samme måte må også en overdragelse av en andel til en ny deltaker innebære at det må utformes nye stemmeregler. Dette er for det første en konsekvens av at deltakeren som går inn eller ut av gruppen kan være Petoro eller Statoil, hvilket kan medføre særegne stemmeregler. Det kan også være andre forhold ved den enkelte deltaker som tilsier en endring i stemmereglene. Dette kan for eksempel være tilfelle hvis den deltakeren som kommer inn i interessentskapet, er i samme konsern som en av de eksisterende deltakerne, men også hvis en deltaker på annen måte får kontroll over en deltaker i gruppen selv om ikke selve andelen bytter eier. Vurderingstemmet for når stemmereglene skal endres må etter mitt syn være om en endring i interessentskapet eller i eierstrukturen hos deltakere i lisensen er egnet til å påvirke deltakernes innflytelse slik at balansen i interessentskapet forandres. Retningslinjen for hvordan nye stemmeregler

¹⁵¹ Avtale for petroleumsvirksomhet punkt 3.5.

¹⁵² Michelet (2000) s. 30 flg.

¹⁵³ Avtale for petroleumsvirksomhet punkt 3.5.

skal utformes tar nettopp sikte på å unngå at innflytelsen påvirkes.

Før jeg ser på hvilken betydning endringer i rettighetshavergruppen har for deltakernes innflytelse, må de ulike typene endringer kartlegges og hvilke faktorer som kan utløse slike endringer. Skjematisk kan endringer i rettighetshavergruppen deles i tre kategorier: 1) Endringer hvor en deltakerandel bytter eier uten at deltakerantallet endres, 2) endringer hvor forholdet mellom andelene i gruppen endres uten at deltakerantallet endres og 3) endringer hvor deltakerantallet øker eller minker. I kategori 1 inngår overdragelser av en andel hvor andelen kun bytter eier eller hvor deltakeren blir kjøpt opp av en annen deltaker, og i kategori 2 faller tilfeller hvor en deltaker i gruppen får overdratt deler av en andel fra en annen deltaker.¹⁵⁴ Kategori 3 omfatter flere forhold: Overdragelser av en del av en andel til en deltaker utenfor gruppen, fusjon mellom deltakere i samme gruppe, fisjon av en deltaker hvis andelen splittes mellom de nye deltakerne og tilfeller hvor en deltaker trekker seg ut av lisensen.¹⁵⁵ I det følgende vil jeg først se på hvilke hensyn som må tas i betraktning ved endringer i stemmereglene. Jeg vil også se på hvilke konsekvenser de ulike endringene får for deltakernes innflytelse. Det vil naturligvis bli for omfattende å behandle alle tenkelige kombinasjoner, så jeg nøyer meg med å peke på noen typetilfeller.

Konsesjonsverket gir ingen annen retningslinje for utformingen av de nye stemmereglene enn at ”den enkelte Parts stemmevekt [skal] påvirkes minst mulig”. Som vi har sett, varierer deltakernes innflytelse av konstellasjonen i gruppen slik at en gitt deltakerandel i en lisens ikke nødvendigvis gir samme innflytelse som en tilsvarende andel i en annen. Som et generelt synspunkt vil derfor en deltakers innflytelse vanskelig kunne bli uberørt av en endring i konstellasjonen. Denne konsekvensen kommer også til uttrykk i retningslinjen i Avtale for petroleumsvirksomhet ved at det er tatt høyde for at deltakernes innflytelse vil ”påvirkes”. Ved å gå inn i et interessentskap i petroleumsvirksomheten vil med andre ord ikke deltakeren være sikret å beholde den innflytelsen han ble forespeilet ved den opprinnelige tildelingen. For å

¹⁵⁴ SA art. 23 gir anledning til overdragelser.

¹⁵⁵ En parts mulighet til uttreden av lisensen er regulert i SA art. 24.

kompensere for den manglende forutberegneligheten kunne man tenkt seg at deltakerne fikk forkjøpsrett ved overdragelse av andeler. En forkjøpsrett for deltakerne gir imidlertid heller ingen garanti for at deltakerens innflytelse blir uberørt av overdragelsen, da også dette vil kunne medføre endringer i konstellasjonen.¹⁵⁶

På grunn av den manglende forutberegneligheten deltakerne har for sin innflytelse, må hovedmålet ved utformingen av nye stemmeregler være at innflytelsen til deltakerne som ikke er involvert i en endring av konstellasjonen holdes skadesløse i den grad det er mulig. Et sekundært hensyn er at deltakeren som overtar en andel eller del av denne, også bør overta den innflytelsen som en slik andel skulle tilsi.

I tilfellene hvor en andel i realiteten bytter eier (kategori 1), vil utformingen av nye stemmeregler være uproblematisk så lenge det ikke foreligger særlige forhold ved deltakeren som går inn eller ut av interessentskapet. Deltakerens innflytelse vil påvirkes ”minst mulig” ved at den nye deltakeren overtar posisjonen til den tidligere deltakeren slik at stemmereglene forblir uendret. Innflytelsen til de øvrige deltakerne vil være den samme som før overdragelsen. Samarbeidsklimaet mellom deltakerne vil imidlertid kunne endres. I et interessentskap med fire deltakere med vedtakskrav på tre deltakere, kan det for eksempel ha utkrystallisert seg to fraksjoner. Dersom en av deltakerne erstattes med en ny deltaker, vil fraksjonene kunne endres slik at det nå er tre samarbeidende deltakere. Selv om deltakerne på papiret har samme ”stemmevekt” som før endringen, vil slike individuelle forskjeller hos de enkelte deltakerne kunne få stor betydning for den enkelte deltakers innflytelse.

I kategori 2-tilfellene, hvor fordelingen av deltakerandeler endrer seg, men deltakerantallet er det samme, vil de nye stemmereglene avhenge av hvor store andeler som bytter hender. Siden deltakerandelen i hovedsak er uten betydning for innflytelsen til den enkelte deltaker, vil det grunnleggende skillet gå mellom tilfeller hvor den største deltakeren kan tenkes å få vetorett. Som et minstekrav må derfor den største deltakeren få en andel på over 65 % etter overdragelsene. Der det

¹⁵⁶ Kun Petoro eller staten ved departementet er gitt forkjøpsrett ved overdragelse av andeler, jf. SA art. 23.3.

kun skjer mindre endringer i fordelingen i deltakerandelene, kan ikke dette medføre en endring av stemmereglene. Ved en endring fra for eksempel fordelingen 40 %, 20 %, 20 % og 20 % til 40 %, 30 %, 20 % og 10 % vil den nye stemmeregelen som påvirker deltakernes innflytelse minst, være å beholde hodekravet på tre deltakere. Dette er den eneste løsningen hvor innflytelsen til deltakerne utenfor transaksjonen blir uberørt av endringen. Forandring i deltakerandelene innad i gruppen medfører derfor som hovedregel ingen endring av stemmereglene. For tildelingene i den 20. konsesjonsrunden er det bare i spesielle tilfeller at den største deltakeren kan oppnå over 65 % uten at dette medfører en endring i deltakerantallet. Med fordelingen 40 %, 20 %, 20 % og 20 % må deltakeren få overdratt andeler fra flere av de øvrige deltakerne. Skulle dette først skje slik at den endrede fordelingen ble for eksempel 70 %, 20 %, 5 % og 5 %, er det mer uklart hva som vil være løsningen som innebærer at stemmevekten påvirkes ”minst mulig”.

For deltakeren som ikke har vært involvert i transaksjonene vil stemmevekten påvirkes minst av at det opprinnelige hodekravet på tre deltakere opprettholdes også etter endringen. En slik løsning gjør imidlertid at deltakeren som overtar en andel ikke får kompensert for en økt andel, og tilsvarende vil ikke de mindre deltakerne få mindre innflytelse på tross av redusert andel. Selv om resultatet ikke ville blitt det samme som ved en tildeling, må imidlertid hensynet til deltakeren som står utenfor transaksjonen veie tyngst i en slik situasjon. Tilfellet hadde antakelig vært annerledes dersom alle de tre øvrige deltakerne hadde fått redusert sine andeler slik at fordelingen hadde blitt 70 %, 10 %, 10 % og 10 %. I en slik situasjon har deltakerne selv valgt å redusere sin andel, og det er derfor mindre betenkkelig å redusere innflytelsen ved å tilkjenne den største deltakeren en vetorett.

De største problemene ved å avgjøre hvilken stemmeregel som påvirker stemmevekten ”minst mulig”, er tilfellene som faller inn under kategori 3, hvor det skjer en endring av deltakerantallet og da følgelig også av deltakerandelene. For eksempel i en lisens med fordelingen 40 %, 20 %, 20 % og 20 %, hvor to av deltakerne fusjonerer slik at den nye konstellasjonen blir 40 %, 40 % og 20 %, er det ikke mulig å sette et hodekrav som

gjør at innflytelsen i konstellasjonen ikke endres. Alternativene vil være enten et hodekrav på to deltakere eller tre deltakere. Før endringen var det påkrevet med to av de tre øvrige deltakerne for å fatte vedtak. Hvis hodekravet utformes i tråd med de alminnelige stemmereglene, vil deltakeren etter endringen trenge tilslutning fra en av to deltakere for å fatte vedtak. Det vil dermed bli lettere å fatte vedtak etter fusjonen, men dette får naturligvis også den følge at det blir vanskeligere for deltakerne å motsette seg beslutninger. Hvis hodekravet settes til tre deltakere etter fusjonen, vil det kreves enstemmighet for å fatte vedtak. I så fall vil hver deltaker kunne motsette seg uønskede beslutninger i større grad enn før, men det blir vanskeligere å få gjennomført egne forslag. I praksis vil antagelig hodekravet settes til to deltakere for å unngå fastlåste situasjoner, men det prinsipielle spørsmålet om hvilken løsning som påvirker stemmevekten ”minst mulig” avhenger av hvilken synsvinkel som legges til grunn. Det er med andre ord ikke til å unngå at den enkelte deltakers innflytelse påvirkes av endringen i interessentskapet.

Tilsvarende synspunkter gjør seg gjeldende ved overdragelser av deler av andeler til nye deltakere. Hvis fordelingen endres fra 40 %, 20 %, 20 % og 20 % til 30 %, 20 %, 20 %, 20 % og 10 %, vil man også her stå overfor et valg om hodekravet skal endres. På samme måte som i fusjonseksempelet, vil en økning av hodekravet til fire deltakere innebære større kontroll for deltakerne, mens å beholde hodekravet på tre deltakere vil gjøre det lettere å fatte vedtak. Om deltakerne ser seg tjent med den ene eller andre løsning beror på hvilke fraksjoner som har etablert seg i rettighetshavergruppen. Hvis det før overdragelsen var to deltakere i hver fraksjon og hodekravet holdes på tre deltakere, vil den nye deltakeren være avgjørende for deltakernes innflytelse i gruppen. Deltakeren som overdrar sin andel, vil med andre ord ha muligheten til å velge en deltaker som han har et godt forhold til og dermed ha muligheter for økt innflytelse i gruppen.

Det må etter dette konkluderes med at deltakerens innflytelse ikke behøver å være konstant. Selv om deltakeren blir tildelt en andel i en lisens med på forhånd angitte samarbeidspartnere, kan det skje endringer i gruppen uten at deltakeren har noen kontroll over dette. Selv om

endringer i rettighetshavergruppen ikke fører til at deltakeren på papiret mister ”stemmevekt”, kan en endring av konstellasjonen faktisk medføre mindre innflytelse for deltakeren.

2.2.4 Fastlåste situasjoner

Fastlåste situasjoner vil på grunn av stemmereglene være en hyppig forekommende begivenhet i rettighetshavergruppene i petroleumsvirksomheten. Størst sannsynlighet for fastlåste situasjoner er det i lisenser med to og fire deltakere, mens sannsynligheten er noe lavere i lisenser med tre og fem deltakere. Det må skilles mellom to typer fastlåste situasjoner. På den ene siden er uenighet *om* et vedtak skal fattes i prinsippet en fastlåst situasjon hvis forslaget ikke oppnår tilstrekkelig flertall. Dette er imidlertid ikke en fastlåst situasjon som krever en løsningsmekanisme. En slik deadlock er kun et utslag av at et tiltak som ikke er ønsket av et tilstrekkelig antall deltakere i gruppen. Muligheten stemmereglene gir til å motsette seg uønskede vedtak ville hatt liten betydning om nedstemte forslag likevel skulle søkes løst gjennom en løsningsmekanisme. Ved to anledninger er det likevel en egen løsningsmekanisme for fastlåste situasjoner hvor uenigheten er knyttet til *om* et tiltak skal utføres. I SA betegnes disse som ”virksomhet på egen risiko”, men den engelske termen ”sole risk” er også mye benyttet og jeg vil veksle mellom disse begrepene i det følgende. Ved to tilfeller er det åpnet for at deltakerne kan drive virksomhet på egen risiko. Disse kommer jeg tilbake til i punkt 2.2.4.2 og i punkt 5.

Fastlåste situasjoner vil imidlertid ikke alltid være et spørsmål om et vedtak skal fattes eller ikke. Ofte vil deltakerne være enige om at et vedtak er nødvendig, men de er uenige om *hvordan* et spørsmål skal løses. Deltakerne kan for eksempel være enige om at et funn skal bygges ut, men de er uenige om hvilken utbyggingsløsning som vil være mest hensiktsmessig. I slike tilfeller vil ingen av deltakerne være tjent med at en fastlåst situasjon hindrer fremdriften i utvinningsprosessen. Deltakernes innflytelse i slike situasjoner avhenger av hvordan disse fastlåste situasjonene løses. Forsinkelser og dermed som hovedregel tapt inntekt for deltakerne, vil også være uheldig for de statlige interessene som er

avhengige av at deltakernes inntekter maksimeres for å sikre størst mulig proveny. Alle de involverte aktørene i petroleumsvirksomheten vil med andre ord se seg tjent med at deltakerne kommer til en løsning så fort som mulig.

2.2.4.1 Løsningsmekanismer

Konsesjonsverket har ingen institusjonalisert løsningsmekanisme hvor deltakerne er uenige om hvordan lisensen skal forvaltes. Under dette punktet skal jeg se på hvordan deltakernes innflytelse påvirkes av mangelen på løsningsmekanismer og hvordan fastlåste situasjoner i praksis løses. Tanken bak konsesjonssystemet er at deltakerne skal komme frem til de kommersielt sett beste løsningene. Den beste løsningsmekanismen vil derfor naturligvis være at deltakerne raskt kom til enighet om en løsning gjennom forhandlinger. Ideen med å sette sammen flere deltakere i en rettighetshavergruppe er nettopp at den løsningen deltakerne sammen klarer å nå, som utgangspunkt er den kommersielt sett beste løsningen. En fastlåst situasjon kan imidlertid gjøre at en løsning velges ikke fordi det er den løsningen deltakerne sammen kommer frem til som den beste, men fordi enkelte deltakere har mulighet til å avvete situasjonen lenger enn andre.

Deltakere som bærer minst del av kostnadene vil som hovedregel kunne avvete situasjonen lenger enn en deltaker som bærer en større andel. En vesentlig modifikasjon fra denne hovedregelen er tilfeller hvor den finansielle belastningen for deltakeren med en mindre andel relativt sett blir større enn for den større deltakeren. En liten andel i en lisens kan relativt sett ha større betydning for en liten aktør på sokkelen enn en stor andel vil ha for en stor aktør. I denne typen tilfeller vil deltakeren som er minst avhengig av at det tas en avgjørelse i realiteten få et utilsiktet pressmiddel. For å unngå denne typen situasjoner kreves det en løsningsmekanisme som ivaretar to hensyn. For det første må løsningsmekanismen være *effektiv*, samtidig som løsningsmekanismen også må lede frem til den *beste løsningen* for lisensen.

I det følgende skal jeg først kort se på hvilke løsningsmekanismer som er benyttet på andre områder, før jeg ser på hvordan en fastlåst si-

tuasjon forsøkes løst i petroleumsvirksomhetens interessentskap. Jeg vil også se på om dette er en heldig løsning og om det kan tenkes andre alternativer.

Til tross for at det i ansvarlige selskaper kreves enstemmighet mellom deltakerne for at selskapsmøtet skal kunne fatte vedtak, inneholder selskapsloven ingen løsningsmekanismer. For fastlåste situasjoner i aksjeselskaper, hvor det kun kreves andelsflertall, og sjansen for fastlåste situasjoner er langt mindre, er det derimot inntatt to løsningsmekanismer ved stemmelikhet på generalforsamlingen. Ved valg eller ansettelser skal det foretas loddtrekning, mens det ved andre avgjørelser på generalforsamlingen er møtelederen som avgjør ved stemmelikhet.¹⁵⁷ Fra et ressursforvaltningsperspektiv vil det åpenbart være utelukket å overlate spørsmålet til tilfeldigheter, selv om det kan tvinge deltakerne til å finne en løsning fordi ingen av deltakerne ønsker å overlate spørsmålet til loddtrekning.¹⁵⁸ Et mindre uaktuelt alternativ vil være å gi en av deltakerne dobbeltstemme. Mest nærliggende er det i så fall å gi operatøren dobbeltstemmen, siden han som oftest innehar den største andelen. En slik løsning ville imidlertid gitt operatøren all myndighet i et interessentskap med to deltakere, hvilket i seg selv er tilstrekkelig til å avfeie dobbeltstemme som løsningsmekanisme i petroleumsvirksomheten; løsningsmekanismene i aksjeselskaper er effektive, men de ivaretar ikke hensynet til at det beste resultatet velges.

Det er vanskelig å tenke seg egnede løsningsmekanismer innad i rettighetshavergruppen som ivaretar både effektivitet samtidig som den beste løsningen velges. Ulike former for tredjepartsinvolvering vil derfor være de aktuelle alternativene for å få løst fastlåste situasjoner. I petroleumsvirksomheten er det myndighetene som står for tredjepartsinvolveringen. Myndighetene er likevel i utgangspunktet forsiktige med å involvere seg i fastlåste situasjoner i rettighetshavergruppene. Ved en langvarig fastlåst konflikt, vil myndighetene imidlertid kunne se seg nødt til å gripe inn for å få løst situasjonen. Oljedirektoratet (OD), eventuelt i samråd med departementet (OED), vil kalle deltakerne inn til et møte for å

¹⁵⁷ Asl. § 5-17 (1) og (2).

¹⁵⁸ Herrem (1991) s. 456-457.

avdekke faglige uenigheter. Deltakerne vil i disse møtene bli oppfordret til å komme opp med løsningsforslag. Myndighetene tar med andre ord i første rekke på seg en meglerrolle for å bringe partene til enighet.

Som det klare utgangspunkt er imidlertid myndighetene forsiktige med å løse konflikten ved å komme med konkrete føringer. Særlig ved kommersielle spørsmål vil myndighetene la deltakerne løse konflikten seg imellom. Det kan imidlertid tenkes at myndighetene gir uttrykk for sin oppfatning i spørsmål knyttet til ressursforvaltningen. Antagelig må en av deltakernes løsninger være klart mest fordelaktig i et ressursforvaltningsperspektiv for at myndighetene skal involvere seg. En annen forutsetning er at myndighetene må kunne følge opp føringen gjennom de ulike styringshjemplene.¹⁵⁹

Fastlåste situasjoner i styringskomiteen blir dermed ikke nødvendigvis løst, noe som i første rekke går ut over deltakere med den sterkeste interessen i den aktuelle lisensen. Det kan stilles spørsmål ved om andre typer tredjepartsinvolvering kan være mer hensiktsmessig enn megling gjennom myndighetene. En uavhengig megler vil være mindre bundet ved meglingen sammenlignet med myndighetene, og kan derfor involvere seg noe mer i den fastlåste situasjonen. Heller ikke en uavhengig megling er uten svakheter. Spørsmålene det tvistes om vil ofte være komplekse slik at det kan være tidkrevende for megleren å sette seg inn i problemene. Gjennom overvåkingen av interessentskapene, vil myndighetene ha bedre innsikt i den enkelte lisens enn en uavhengig megler. Et annet problem er å finne kvalifiserte meglere som samtidig ivaretar kravet til uavhengighet. Meglingen bør også starte raskt etter at det er klart at deltakerne ikke klarer å komme til en løsning. En mulighet kan være å opprette en meglingsordning i samarbeidsgrunnet med faste meglere med inngående kjennskap til bransjen.

2.2.4.2 Virksomhet på egen risiko

Hovedregelen i enhver sammenslutning er at virksomheten drives på vegne av rettighetshavergruppen i tråd med de vedtak som fattes i de

¹⁵⁹ Opplysninger fra OD og OED.

styrende organene som i petroleumsvirksomheten er styringskomiteen. SA åpner imidlertid for at virksomhet kan foregå sole risk.¹⁶⁰ Dette innebærer i korthet at ikke alle deltakerne er med på virksomheten. Selv om ordlyden kan gi inntrykk av det, betyr ikke sole risk at det kun er én deltaker som er med når virksomheten skjer sole risk. Det er tilstrekkelig at en av deltakerne i rettighetshavergruppen *ikke* er med for at virksomheten skal skje på egen risiko.

Instituttet som SA betegner som ”virksomhet på egen risiko”, består av to ulike tilfeller som reguleres i art. 18 og art. 19. Terminologisk er SA forvirrende fordi begrepet ”virksomhet på egen risiko” er benyttet både som paraplybestemmelse om de to typene sole risk og som en betegnelse på tilfellene som går inn under art. 18. Jeg vil derfor i det følgende bruke betegnelsen *prosjekt på egen risiko* om tilfellene i art. 18 og *utbygging på egen risiko* om tilfellene i art. 19.¹⁶¹ De to tilfellene har ikke noen tilknytning til hverandre annet enn at begge bestemmelsene gir deltakerne anledning til å drive virksomhet uten at hele rettighetshavergruppen er med. I perspektivet deltakernes innflytelse gjør imidlertid dette at både prosjekt og utbygging på egen risiko har parallelle sider. Det er imidlertid forskjeller slik som anvendelsesområdet for bestemmelsene, i tillegg til at det er noen tekniske forskjeller. Disposisjonsmessig hører utbygging på egen risiko inn under utbyggingsbeslutningen og behandles derfor først i punkt 5. Temaet i det følgende er hvilken betydning prosjekt på egen risiko har for deltakernes innflytelse.

Som nevnt i punkt 2.2.4, vil sole risk-bestemmelsene løse fastlåste situasjoner hvor uenigheten knytter seg til *om* et forslag skal gjennomføres. Dersom vilkårene for prosjekt på egen risiko er til stede, vil deltakerne ikke kunne nektes å få gjennomført tiltak selv om disse ikke oppnår tilstrekkelig oppslutning i styringskomiteen. Deltakeren som ønsker å gjennomføre et prosjekt som ikke vedtas i styringskomiteen, skal sende et skriftlig forslag til de øvrige deltakerne som angir en detaljert beskrivelse av ”arbeidet som skal utføres og tilhørende

¹⁶⁰ SA del V.

¹⁶¹ Tilsvarende terminologi er brukt av Arnesen (1987) s. 63 flg.

budsjettoverslag”.¹⁶² De øvrige deltakerne gis anledning til å ta del i prosjektet ved tiltredelse innenfor gitte frister, uavhengig av hva deltakerne stemte ved behandlingen i styringskomiteen.¹⁶³ Når et prosjekt settes i gang etter reglene om prosjekt på egen risiko, har deltakere som ikke ønsker å ta del i prosjektet i utgangspunktet muligheten til å stå utenfor.¹⁶⁴ Disse deltakerne kan likevel bli tvunget med på prosjektet dersom så mange deltakere tiltrer forslaget at vedtakskravene i styringskomiteen er tilfredsstillt. I slike tilfeller skal prosjektet gjennomføres på vegne av rettighetshavergruppen på vanlig måte.¹⁶⁵

Prosjekt på egen risiko sikrer med andre ord kun at deltakere som ønsker prosjektet gjennomført, ikke kan hindres av de øvrige deltakerne, men prosedyren gir ikke deltakerne anledning til å motsette seg at prosjektet gjennomføres dersom det oppnår tilstrekkelig oppslutning. Sole risk-prosedyren reparerer altså den uheldige effekten som oppstår på grunn av at kontrollhensynet er tillagt såpass stor vekt i stemmereglene. For å avgjøre hvilken betydning prosjekt på egen risiko har for deltakernes innflytelse, må imidlertid anvendelsesområdet for ordningen kartlegges.

Prosjektene som kan utføres på egen risiko er skjematisk delt inn i 1) geologiske, geofysiske og stratigrafiske undersøkelser og tester, 2) boring av undersøkelsesbrønner, 3) dypere boring eller avviksboring av en undersøkelsesbrønn eller testing av soner som allerede er gjennomført av en undersøkelsesbrønn og 4) videre evaluering av en forekomst som ikke er omfattet av en vedtatt utbyggingsplan.¹⁶⁶ Alle de fire kategoriene knytter seg med andre ord til letefasen. De opplistede aktivitetene som kan utføres som et prosjekt på egen risiko, er i utgangspunktet uttømmende. Oppregningen kan likevel ikke tas helt på ordet, og også aktiviteter i nær tilknytning til en av kategoriene må godtas gjennomført på egen risiko. Aktiviteten kan imidlertid ikke

¹⁶² SA art. 18.4.1.

¹⁶³ SA art. 18.4.2.

¹⁶⁴ Forutsetningsvis SA art. 18.5.2.

¹⁶⁵ SA art. 18.5.1.

¹⁶⁶ SA art. 18.2.

være langt unna kjerneområdet før aktiviteten må nektes utfør som et sole risk-prosjekt.¹⁶⁷

At prosjektet faller inn under en av de fire nevnte kategoriene er imidlertid ikke tilstrekkelig til at vilkårene for sole risk foreligger. I SA art. 18.3 oppstilles det ytterligere begrensninger av anvendelsesområdet. Deltakerne har ikke anledning til å starte prosjekter som ”helt eller delvis kan komme i konflikt med planer eller arbeidsprogram vedtatt av interessentskapet”.¹⁶⁸ SA unntar eksplisitt to typer prosjekter som kan komme i konflikt med rettighetshavergruppens virksomhet. Det er ikke anledning til 1) å drive et prosjekt ”[p]å eller i forbindelse med avgrensingsboring av en Forekomst som er utbygd eller omfattes av vedtatt utbyggingsplan” med mindre prosjektet er ”boring som skal fastslå reserver i forbindelse med samordning og 2) prosjektet kan ikke potensielt ”nedsette produksjon fra en Forekomst som er utbygd eller vedtatt utbygd”.¹⁶⁹ Av en litt annen karakter er begrensningen om at et prosjekt på egen risiko ikke kan iverksettes før den obligatoriske arbeidsforpliktelsen er utført med mindre det gjelder dypere boring, avviksboring eller testing av soner som allerede er gjennomboret av en undersøkelsesbrønn under boring.¹⁷⁰ Denne begrensningen er begrunnet med at et prosjekt på egen risiko ikke skal ha negativ virkning på gjennomføringen av arbeidsforpliktelsen.¹⁷¹ Anvendelsesområdet for prosjekt på egen risiko er i korthet leteprosjekter som ikke kommer i konflikt med den øvrige virksomheten i rettighetshavergruppen. Deltakernes mulighet for å starte prosjekter sole risk er med andre ord sterkt begrenset av anvendelsesområdet. Før jeg ser nærmere på den praktiske betydningen av prosjekt på egen risiko, skal jeg se på organiseringen av et prosjekt på egen risiko og hvilken adgang deltakere som ikke opprinnelig tiltrådte har til senere å ta del i prosjektet.

¹⁶⁷ Tilsvarende Arnesen (1987) s. 64, som nevner evaluering av resultatene fra aktiviteter som omfattes av bokstavene a til c som eksempel på aktiviteter som faller inn under bestemmelsen.

¹⁶⁸ SA art. 18.3 bokstav c.

¹⁶⁹ SA art. 18.3 bokstav a og b.

¹⁷⁰ SA art. 18.3 bokstav d.

¹⁷¹ Arnesen (1987) s. 65.

Hvor vilkårene for et prosjekt på egen risiko foreligger, dannes et eget interessentskap innad i rettighetshavergruppen hvor andelene fordeles forholdsmessig mellom de tiltrådte deltakerne.¹⁷² SA gir ingen anvisning på hvordan stemmereglene skal utformes i et prosjekt på egen risiko, men løsningen må være at stemmereglene utformes på samme måte som ved andre endringer i interessentskapet.¹⁷³ De øvrige bestemmelsene i SA er gitt tilsvarende anvendelse i prosjekter på egen risiko, og hvilken innflytelse deltakerne har krever derfor ikke egen behandling. Etter utløpet av tiltredelsesfristen¹⁷⁴, er deltakere som ikke har tiltrådt forhindret fra å delta i prosjektet og er dermed uten påvirkningsmuligheter på prosjektet. Skulle imidlertid prosjektet resultere i at ”det oppdages strukturer som de deltakende Parter ønsker å bore eller Forekomst(er) som de ønsker å utbygge”, gis også deltakere som ikke tiltrådte først, muligheten til å ta del i prosjektet. En mulighet for tiltredelse dersom prosjektet skulle lede til funn kan naturligvis ikke være ubegrenset. SA oppstiller derfor et krav om at tiltredende deltakere må betale 1000 % av sin forholdsmessige del av prosjektets kostnader.¹⁷⁵ Tiltredende deltakere må altså betale ti ganger så mye som deltakerandelen skulle tilsi. Hvis prosjektets kostnader for eksempel er 100 millioner NOK og den tiltredende deltakerens andel er 20 %, må deltakeren betale 200 millioner NOK til fordeling på de øvrige deltakerne i prosjektet. Det er ingenting i veien for at kompensasjonen kan bli høyere enn de faktiske utgiftene.¹⁷⁶ Muligheten for senere tiltredelse er derfor en lite gunstig sikkerhetsventil for deltakere som ikke opprinnelig tiltrådte prosjektet.

Som nevnt gjør prosjekt på egen risiko at en deltaker ikke kan hindres av de øvrige deltakerne i styringskomiteen i å starte et prosjekt dersom vilkårene for sole risk er oppfylt. På grunn av de store konsekvensene det innebærer dersom prosjektet skulle lede til et funn, vil

¹⁷² SA art. 18.6.

¹⁷³ Se punkt 2.2.3 ovenfor.

¹⁷⁴ Se SA art. 18.4.

¹⁷⁵ SA art. 18.12.

¹⁷⁶ Arnesen (1987) s. 71.

deltakerne aldri ta sjansen på å stå utenfor slike prosjekter. Alle deltakerne vil derfor i prinsippet være positive til å gjennomføre prosjektet. *Hvordan* prosjektet skal gjennomføres løses ikke gjennom mekanismen prosjekt på egen risiko, og det kan derfor umiddelbart synes som om ordningen ikke er av betydning for deltakernes innflytelse, siden prosjektet i praksis ville blitt gjennomført også uten muligheten for prosjekt på egen risiko.

Mekanismen kan imidlertid ha betydning for *når* prosjektet iverksettes. Betydningen oppstår i tilfeller hvor enkelte deltakere er positive til å gjennomføre prosjektet, men likevel stemmer mot gjennomføringen på grunn av at tidspunktet er ubeleilig. Grunner til dette kan for eksempel være likviditetsproblemer hos enkelte deltakere. I slike situasjoner sikrer muligheten for prosjekt på egen risiko at prosessen settes i gang. Deltakere som ønsker å sette i gang prosjektet, kan altså i utgangspunktet ikke hindres av deltakere som vil gjennomføre prosjektet på et senere tidspunkt. Også i disse tilfellene kan det imidlertid stilles spørsmål ved hvor stor den reelle effekten av prosjekt på egen risiko egentlig er. Dersom prosjektet for eksempel innebærer å bore en undersøkellesbrønn, vil sole risk-mekanismen kun innebære at boringen skal gjennomføres. Det nærmere tidspunktet for boringen må avgjøres på vanlig måte i styringskomiteen.

Den tilsynelatende økte innflytelsen deltakere som ønsker et prosjekt gjennomført får gjennom prosjekt på egen risiko, er med andre ord begrenset både av anvendelsesområdet for mekanismen og ved at det som den klare hovedregel aldri er uenighet i rettighetshavergruppen *om* prosjekter innenfor anvendelsesområdet skal gjennomføres. Prosjekt på egen risiko har dermed liten betydning for deltakernes innflytelse.

2.3 Konklusjon

Fordi kontrollhensynet er prioritert ved utformingen av stemmereglene, vil det være lettere for deltakerne å motsette seg uønskede beslutninger enn å få gjennomført egne ønsker. En naturlig følge av dette er at sjansen

for fastlåste situasjoner øker. Samarbeidsgrunnlaget inneholder imidlertid ingen generelle løsningsmekanismer som sikrer at vedtak blir fattet, noe som først og fremst er til ulempe for deltakerne med størst andeler. Prosjekt på egen risiko vil i liten grad fungere som løsningsmekanisme.

Størrelsen på deltakerandelen er som den klare hovedregel formelt sett helt uten betydning for deltakernes innflytelse på grunn av hodekravet. Deltakernes innflytelse beror på den konkrete sammensetningen av interessentskapet, som kan variere i flere henseender. Det vil for eksempel kunne ha stor betydning om både Petoro og Statoil er deltakere i lisensen. Selv om det ikke kommer direkte til uttrykk i stemmereglene, vil det også ha stor betydning hvilke allianser som etablerer seg i interessentskapet. Et annet forhold som må tas i betraktning, er hvor aktive deltakerne er til å utfordre de løsningene som foreslås og komme opp med alternative forslag. Hvilke lisenspartnere som er med i gruppen, vil med andre ord være langt viktigere enn fordelingen av andelene i lisensen. Innflytelsen til den enkelte deltaker er imidlertid ikke konstant da endringer i rettighetshavergruppen kan endre fordelingen av andeler og balansen i interessentskapet.

3 Operatørens innvirkning på deltakernes innflytelse

Som nevnt innledningsvis er det på det rene at deltakeren som innehar operatørrollen har en større innflytelse på virksomheten enn de øvrige deltakerne i lisensen. Fra de øvrige deltakernes synsvinkel vil dette redusere deres innflytelse tilsvarende. Under dette punktet vil jeg se nærmere på hvordan operatøren øver innflytelse på virksomheten og noe om graden av påvirkning på prosessene. Denne analysen kan deles inn i en rettslig og faktisk side, men det er ikke vanntette skott mellom disse. På den rettslige siden er spørsmålet hva operatøren har rett til å få utføre og hvilke beslutninger operatøren har krav på å foreta uten inn-

blanding fra deltakerne i styringskomiteen. Denne problemstillingen kan også formuleres som et spørsmål om operatøren har visse prerogativer som styringskomiteen ikke kan frata ham. Jeg kommer tilbake til dette i punkt 3.1. På den faktiske siden er spørsmålet hvilken innflytelse det gir at operatøren utfører visse oppgaver for interessentskapet. Dette har naturligvis sterk sammenheng med hva operatøren har krav på å få utføre uten innblanding fra styringskomiteen. Jeg kommer derfor tilbake til dette i punkt 3.2. Spørsmålet om i hvilken grad partnerforum og industriforum begrenser operatørens innflytelse behandles i punkt 3.3. I punkt 3.4 skal jeg foreta en samlet vurdering av operatørens betydning for innflytelsen.

3.1 Operatørens prerogativer

Spørsmålet om operatøren har visse prerogativer er todelt. For det første er spørsmålet om operatøren har krav på å få utføre oppgaver for lisensen. Hvis dette besvares bekreftende, er oppfølgingsspørsmålet hvilke oppgaver dette omfatter. Det andre spørsmålet er i hvilken grad styringskomiteen kan instruere operatøren. Spørsmål 1 relaterer seg altså til *hva* operatøren skal gjøre, mens spørsmål 2 relaterer seg til *hvordan* operatøren skal utføre oppgavene.

I SA fremgår det at operatøren ”skal utføre og forestå den daglige ledelse av interessentskapets virksomhet”.¹⁷⁷ Dette innebærer at operatøren både har rett og plikt til å utføre og forestå den daglige ledelse.¹⁷⁸ En annen rollefordeling mellom styringskomiteen og operatøren krever endring i SA, noe deltakerne ikke har adgang til uten samtykke fra departementet.¹⁷⁹ Dette får den følge at deltakerne gjennom styringskomiteen ikke kan vedta at oppgaver som er lagt til operatøren skal legges til andre eller overta operatørfunksjonene selv. Et viktig spørsmål for innflytelsen er derfor hvor omfattende operatørens oppgaver er. Dette beror på hva som ligger i at operatøren skal ”utføre og forestå daglig ledelse”.

¹⁷⁷ SA art. 3.1.

¹⁷⁸ Arnesen (1987) s. 13 og Harstad Eggen (2007) s. 54 flg.

¹⁷⁹ Avtale om petroleumsvirksomhet punkt 7.

Ordlyden i SA er tydelig inspirert av daglig leders stilling i ansvarlige selskaper og aksjeselskaper, hvor vervet også er begrenset til ”den daglige ledelse”.¹⁸⁰ I motsetning til daglig leder i ansvarlige selskaper og aksjeselskaper skal ikke operatøren kun ”forestå” eller ”stå for” den daglige ledelsen i interessentskapet. Når operatøren også skal ”utføre” den daglige ledelse indikerer det at den ”daglige ledelse” i petroleumsvirksomheten er et videre begrep enn i selskapsretten. Operatørens daglige ledelse består ikke bare av å sørge for at oppgaver i interessentskapet blir utført, men enkelte oppgaver skal også utføres av operatørens organisasjon. Daglig leder i selskapsretten er også som hovedregel bare leder av selskapets administrasjon, mens operatørens rolle omfatter hele administrasjonen operatøren benytter til å ivareta vervet som operatør. Også av den grunn er operatørens rolle mer omfattende enn for daglig leder i selskapsretten.¹⁸¹

Det er ikke nødvendig å gi noen uttømmende redegjørelse for hva som omfattes av den daglige ledelse for å belyse hvilken innflytelse deltakerne har på virksomheten. Jeg nøyer meg derfor med å peke på noen hovedpunkter. Etter ordlyden i SA innebærer ”daglig ledelse” både at operatørens oppgaver er begrenset til ledelsesfunksjoner og at disse ledelsesfunksjonene ikke er på et overordnet nivå.¹⁸² Utgangspunktet er altså at operatøren skal lede og administrere de prosjektene som foregår i lisensene på daglig basis. Operatørens oppgaver avgrenses som hovedregel til ledelsen av slike prosjekter. Operatøren har derfor som hovedregel ikke krav på å få utføre selve arbeidet som er nødvendig til for eksempel et leteprosjekt. Operatøren skal først og fremst være den generelle administrator av interessentskapets daglige gjøremål. Dette innebærer å sørge for løpende planlegging, styring, organisering og gjennomføring av interessentskapets virksomhet, herunder å stå for den praktiske gjennomføringen av styringskomiteens beslutninger.¹⁸³

Enkelte deler av den daglige ledelse kommer eksplisitt til uttrykk i

¹⁸⁰ Sel. § 2-18 (1) og asl. § 6-14 (1).

¹⁸¹ Tilsvarende Endresen (2003) s. 18.

¹⁸² Tilsvarende Harstad Eggen (2007) s. 92 flg.

¹⁸³ Se Harstad Eggen (2007) s. 92-93.

SA. Dette gjelder for det første at operatøren representerer interessentskapet utad.¹⁸⁴ Operatørens daglige ledelse omfatter imidlertid som utgangspunkt ikke selv å stå for leveranser til gruppen.¹⁸⁵ Spesielt på 80-tallet var det stor debatt om operatøren kan inngå riggkontrakter på langtidskontrakter for deretter å belaste lisensen for kostnadene etter ”no gain – no loss”-prinsippet. Riggleveranser ble imidlertid ikke ansett for å ligge innenfor den ”daglige ledelse”,¹⁸⁶ og denne oppfatningen er fortsatt gjeldende.¹⁸⁷ Dette forhindrer naturligvis ikke operatøren fra å være leverandør, men da opptrer operatøren nettopp som leverandør og ikke i egenskap av operatør. Dette medfører likevel ikke at operatøren kan ha rett og plikt til å sørge for at leveranser til gruppen faktisk blir gjennomført. Dette avhenger naturligvis av størrelsen på anskaffelsen, slik at mindre anskaffelser kan ligge innenfor operatørens daglige ledelse, mens større anskaffelser krever et særskilt grunnlag fra styringskomiteen. Jeg kommer nærmere tilbake til de særskilte grunnlagene nedenfor under behandlingen av deltakernes instruksjonsmulighet over operatøren.

Operatørens rolle som administrator av møtene i styringskomiteen er også en oppgave som følger direkte av SA.¹⁸⁸ Å stå for møteinnkallingen og sette dagsorden for møtene i styringskomiteen, samt lede møtet er derfor en del av operatørens prerogativer.¹⁸⁹

Hvilke andre oppgaver som omfattes av den daglige ledelse er ikke mulig å angi presist. Utgangspunktet om at operatøren står for administrering av den virksomheten som foregår i lisensen, kompliseres av at operatørens organisasjon i praksis utfører flere oppgaver enn de som vanligvis forbindes med begrepet ”daglig ledelse”. For eksempel har overordnede vurderinger av geologiske og geofysiske data blitt utført av operatørene, selv om dette er oppgaver som ligger utenfor det som må

¹⁸⁴ SA art. 3.2.

¹⁸⁵ Endresen (2003) s. 19.

¹⁸⁶ Se Frihagen (1988).

¹⁸⁷ Se Endresen (2003) s. 19.

¹⁸⁸ SA art. 1.2.

¹⁸⁹ SA art. 2.

forstås som en ledelsesfunksjon.¹⁹⁰

Harstad Eggen stiller på denne bakgrunn spørsmålet om også enkelte tjenester utenfor de egentlige ledelsesfunksjonene slik som den nevnte behandlingen av geologiske og geofysiske data, omfattes av prerogativene. Dette spørsmålet besvarer hun bekreftende på grunnlag av de økte kravene til kompetanse som stilles til operatørene sammenlignet med de øvrige deltakerne ved tildelingen av utvinningstillatelsen.¹⁹¹ Hun baserer også en utvidende tolkning på sedvanerettslige argumenter.¹⁹² Synspunktet er at når operatørrollen har vært praktisert noe videre enn det ordlyden i SA skulle tilsi, uten at myndighetene har kommet med noen innvendinger mot dette, må dette tale for at daglig ledelse gis et noe utvidet anvendelsesområde.

Selv om ordlyden i SA generelt må tillegges stor vekt, mener jeg at *Harstad Eggens* betraktninger har mye for seg. Man kan ikke uten videre se bort fra en langvarig praksis i interessentskapene som myndighetene ikke har hatt innvendinger mot. I et samfunnsmessig perspektiv vil det på den ene siden være grunn til å utnytte operatørens kompetanse slik at operatørens prerogativer omfatter å utføre funksjoner som ligger noe utenfor de rene ledelsesfunksjonene. Baksiden ved å utvide operatørens funksjoner til mer enn klassiske ledelsesfunksjoner er at det ikke nødvendigvis er hensiktsmessig å gjøre operatøren mer dominerende enn nødvendig. Dette kan motvirkes ved at operatørfunksjonene i hvert fall ikke utvides.

Fordelene som oppnås ved at operatørens spesielle kompetanse utnyttes, må derfor veies mot hvilken ulempe det medfører at operatøren blir for dominerende. I alle tilfeller må dette medføre at operatørens prerogativer ikke kan gå langt utover en tradisjonell forståelse av det som omfattes av den ”daglige ledelse”. De økte påvirkningsmulighetene en utvidet tolkning medfører er antagelig ikke særlig store, siden det kun er snakk om enkelte særrområder hvor operatøren har mulighet til

¹⁹⁰ Harstad Eggen (2007) s. 93. Nærmere om hvordan operatørrollen praktiseres, se Harstad Eggen (2007) s. 72 flg.

¹⁹¹ Harstad Eggen (2007) s. 82 flg.

¹⁹² Harstad Eggen (2007) s. 99 flg.

å gjøre overordnede vurderinger. Etter mitt syn er det operatørens ledelsesfunksjoner som er mest sentrale for innflytelsesspørsmålet, og som dermed fører til at operatøren blir dominerende. At operatøren gjør overordnede vurderinger av for eksempel geologien, vil i mindre grad ha betydning for hvilken påvirkning operatøren kan øve på virksomheten. De uheldige virkningene av at operatøren i praksis utfører noe mer enn kun det som tradisjonelt faller inn under den ”daglige ledelse”, kan uansett ikke være større enn at det må kreves en eksplisitt kursendring fra myndighetshold for å endre den nåværende praksisen.¹⁹³

Jeg går nå over til det andre rettslige spørsmålet, som er i hvilken grad styringskomiteen kan instruere operatøren. Med en rollefordeling mellom styringskomiteen og operatøren, hvor operatøren har krav på å få utføre visse deler av virksomheten, er det nødvendig å se på hvilken adgang deltakerne har til å instruere operatøren innenfor operatørens funksjoner. En vid instruksjonsmyndighet vil i utgangspunktet gi deltakerne stor grad av kontroll over operatøren, og motsatt vil en liten instruksjonsmyndighet gi operatøren en friere rolle og større innflytelse på virksomheten.

Deltakerne har gjennom vedtak i styringskomiteen som det øverste organet i interessentskapet, i utgangspunktet en ubegrenset rett til å komme med ”generelle og konkrete direktiver om hvordan Operatøren skal utføre sine oppgaver”.¹⁹⁴ I tillegg til denne i utgangspunktet altomfattende instruksjonsmuligheten, øver deltakerne innflytelse på operatørens virksomhet gjennom vedtak av arbeidsprogram og budsjett.¹⁹⁵ I arbeidsprogrammet og budsjettet skal deltakerne ”konkretisere hoved-

¹⁹³ Endresen har en noe annen innfallsvinkel til spørsmålet om hva som omfattes av operatørens prerogativer. Han forsøker å konstruere en kjernefunksjon og en normalfunksjon, hvor kjernefunksjonen er ment å illustrere operatørens egentlige prerogativer, mens normalfunksjonen skal illustrere hvordan operatørrollen faktisk praktiseres, se Endresen (2003) s. 19 flg. Denne tilnæringsmåten forutsetter en særskilt fullmakt løst fra oppgavene som faller inn under den daglige ledelse. Jeg finner derfor denne tilnæringsmåten noe konstruert, se tilsvarende innvending hos Harstad Eggen (2007) s. 100 flg.

¹⁹⁴ SA art. 1.3.3.

¹⁹⁵ SA art. 12.

aktiviteter og økonomiske rammer for det kommende Året”.¹⁹⁶ For anskaffelser til interessentskapet begrenses operatørens frihet også ved at anskaffelsen som den klare hovedregel må ligge innenfor utgiftsfullmakter som styringskomiteen fastsetter.¹⁹⁷

I utgangspunktet har derfor deltakerne vid instruksjonsadgang om hvordan operatøren skal utøve sine funksjoner.¹⁹⁸ Det må likevel stilles spørsmål ved om deltakernes instruksjonsmulighet er begrenset i den forstand at styringskomiteen ikke kan detaljstyre hvordan operatøren skal utøve sitt verv. I tråd med tilsvarende betraktninger for forholdet mellom styret og daglig leder i aksjeselskaper,¹⁹⁹ hevder *Harstad Eggen* at styringskomiteen ikke kan instruere operatøren i en slik grad at styringskomiteen i realiteten fratar operatøren vervet som operatør. Hun hevder også at styringskomiteen i enkeltsaker heller ikke kan detaljstyre hvordan operatøren skal utøve sine oppgaver.²⁰⁰ Prinsipielt må dette være riktig, slik at operatøren ikke kan passiviseres av styringskomiteen, og operatøren må også ha mulighet til å organisere operatørvirksomheten på den måten operatøren finner mest hensiktsmessig.

Selv om styringskomiteen er et overordnet organ som i utgangspunktet har full instruksjonsrett over operatøren, vil det være i strid med kompetansefordelingen mellom de to organene dersom operatøren ikke gis en viss frihet til å utøve den daglige ledelsen. Denne kompetansefordelingen må også sees i sammenheng med at fordelingen av oppgaver mellom styringskomiteen og operatøren er den fordelingen som er ansett som mest hensiktsmessig fra myndighetenes ståsted. Også samfunnsmessige hensyn trekker derfor i retning av at deltakerne i styringskomiteen ikke kan detaljstyre operatøren. Som eksempel på en detaljstyring det ikke er adgang til, kan nevnes dersom styringskomiteen ønsker å styre hvilke ansatte operatøren bruker til å utøve de ulike

¹⁹⁶ SA art. 12.1.1.

¹⁹⁷ SA art. 12.5. Det oppstilles enkelte unntak fra dette utgangspunktet for mindre overskridelser eller spesielle situasjoner i SA art. 12.5.2-12.5.4.

¹⁹⁸ For nærmere om de deltakernes ulike styringsmuligheter over operatøren, se *Harstad Eggen* (2007) s. 37 flg.

¹⁹⁹ Aksjeloven og allmennaksjeloven (2004) s. 503.

²⁰⁰ *Harstad Eggen* (2007) s. 70.

operatørfunksjonene.

Forbudet mot detaljstyring i enkeltsaker kan imidlertid ikke gå særlig mye lenger enn et forbud mot rent organisatorisk styring av operatørens virksomhet. Styringskomiteen må for eksempel kunne gi detaljerte retningslinjer for hvordan operatøren skal utrede en bestemt utbyggingsløsning uten at dette vil være i strid med operatørens handlingsfrihet.

Når spørsmålet er hvilken innflytelse deltakerne har på virksomheten, må konklusjonen bli at selv om operatøren har visse prerogativer både ved at operatøren har krav både på å få utføre enkelte deler av virksomheten ved egen organisasjon og på å få organisere sin egen organisasjon uten innblanding fra styringskomiteen, har operatøren i liten grad mulighet til å fatte beslutninger på vegne av gruppen. Deltakerne i styringskomiteen har derfor som utgangspunktet full rettslig kompetanse til å styre virksomheten på den måten deltakerne finner mest hensiktsmessig. Operatøren har med andre ord ikke blitt tillagt noen rettslig kompetanse av særlig betydning for rettighetshavergruppens virksomhet. De enemerker operatøren har kan imidlertid gi grunnlag for en faktisk innflytelse på beslutningsprosessene i styringskomiteen, og dermed også på forvaltningen av lisensen. Dette behandles i punkt 3.2.

3.2 I hvilken grad begrenses deltakernes innflytelse av de premisser operatøren utarbeider

Jeg finner det hensiktsmessig å behandle operatørens faktiske innflytelse etter tredelingen nevnt innledningsvis i punkt 1.2.2, altså i en operasjonell, en kommersiell og en administrativ del. Jeg begynner med den *operasjonelle* delen av operatørens oppgaver som er den viktigste for deltakernes innflytelse. Dette innebærer å lede lisensens prosjekter, herunder å utrede alternative strategier for hvordan lisensens virksomhet best kan forvaltes enten det gjelder leting, utbygging eller drift, og å iverksette de vedtak som fattes av styringskomiteen. Operatørens operasjonelle oppgave går med andre ord ut på å gi deltakerne i styringsko-

miteen et grunnlag for å kunne fatte de best mulige beslutningene, og å gjennomføre de vedtak som fattes i styringskomiteen. I dette ligger også en rangering av hvilke alternativer som kan tenkes å løse de oppgaver interessentskapet står overfor.

Ved stemmegivningen i styringskomiteen ligger altså de konklusjoner operatøren har kommet frem til gjennom sine utredninger, ofte i samarbeid med innhentet teknisk og faglig kompetanse, til grunn for det vedtaket som skal fattes i styringskomiteen. Selv om operatøren ikke har krav på å få gjøre annet enn ledelsesfunksjoner i tillegg til enkelte overordnede vurderinger,²⁰¹ gir dette operatøren mulighet til å legge føringer på de beslutninger som skal fattes.

Spørsmålet er i hvilken grad de øvrige deltakerne har mulighet til å utfordre det beslutningsgrunnlaget operatøren utarbeider. For at deltakerne skal kunne gjøre seg opp en selvstendig mening om en avgjørelse, er det to alternativer. Det første alternativet er at deltakerne ber operatøren utrede en annen løsning enn den operatøren allerede har anbefalt eller at operatøren gjør ytterligere undersøkelser av en utredning, og det andre alternativet er at deltakerne selv utreder alternativer til operatørens løsninger.

I praksis viser det seg at det er vanskelig å tvinge operatøren til å utrede alternativer dersom operatøren allerede har bestemt seg for at en løsning bør velges.²⁰² Dette kan skyldes flere forhold, for eksempel at operatøren anser sin løsning for den beste og at nye undersøkelser dermed er overflødige, eller operatøren kan ha en særinteresse i at en bestemt løsning velges. Selv om operatøren plikter å lede slike utredninger når styringskomiteen ber om det, har en motvillig operatør ingen incentiver til faktisk å gjøre dette rasjonelt og optimalt, og resultatene blir derfor som oftest deretter.

For at de øvrige deltakerne skal kunne utfordre operatørens beslutningsgrunnlag er derfor utredninger av egne løsninger i praksis avgjørende. Forskjellen mellom deltakernes utredninger og operatørens er at operatøren kan belaste lisensen for kostnadene etter ”no gain – no

²⁰¹ Jf. punkt 3.1 ovenfor.

²⁰² Opplysninger fra bransjen.

loss"-prinsippet. Operatøren bærer derfor kun de kostnadene som tilsvaret sin forholdsmessige deltakerandel i lisensen. De øvrige deltakerne må dekke alle kostnader som påløper til egne utredninger selv. Spesielt på felt med stor økonomisk interesse vil også deltakerne som ikke er operatør ha incentiver til selv å utrede egne løsninger, og da særlig ved de viktigste beslutningene, slik som utbyggingsbeslutningen, som jeg skal se nærmere på i punkt 5. På mindre lønnsomme felt vil deltakerne ikke ha de samme incentivene til å utrede egne løsninger. Selv om det rettslig ikke er noen forskjell på de to tilfellene, innebærer de manglende incentivene ofte at operatøren får større innflytelse på mindre felt da innflytelsen ikke er verdt investeringen som må gjøres i egne utredninger.

En annen faktor av betydning for innflytelsen er at operatøren følger den daglige driften og dermed sitter med mer kunnskap om feltet. Operatøren har også som hovedregel langt flere fra sin organisasjon som jobber på feltet enn de øvrige deltakerne har kapasitet til. Denne økte innsikten i lisensens virksomhet kan være med på å gi operatøren et overtak ved diskusjoner i styringskomiteen.²⁰³

Det kan etter dette konkluderes med at operatøren potensielt har store påvirkningsmuligheter innenfor den operasjonelle delen av operatørens funksjoner. Dette gir en tilsvarende negativ virkning for deltakernes innflytelse. Hvor mye innflytelsen reduseres beror på den konkrete lisenskonstellasjonen og hvilket økonomisk potensial som ligger i feltet.

I operatørens *kommersielle del* inngår operatørens funksjon som interessentskapets ansikt utad. Dette gjelder både forholdet til andre lisenser og avtaleinngåelse med leverandører. Også dette kan gi operatøren fordeler, slik som økt profilering.²⁰⁴ Å fronte interessentskapet utad gir imidlertid ikke den samme muligheten til å legge premisser for deltakernes beslutninger som den operasjonelle delen av operatørens virksomhet. Operatøren kan naturligvis for eksempel anbefale en bestemt leverandør for interessentskapet, men valget av leverandør vil

²⁰³ Kommentar til petroleumsløven (2009) s. 167.

²⁰⁴ Kommentar til petroleumsløven (2009) s. 167.

trolig ikke kreve samme innsikt som operasjonelle avgjørelser. De øvrige deltakerne vil som utgangspunkt være like skikket til å vurdere de alternative leverandørene som operatøren. Det er derfor ikke grunn til å tro at operatøren vil ha et tilsvarende overtak i drøftelser i styringskomiteen som angår forhandlinger med andre lisenser eller leverandører.

Større avtaleinngåelser blir som regel alltid vurdert direkte av styringskomiteen. For mindre leveranser er det i praksis mer hensiktsmessig at operatøren inngår avtalene uten annen innblanding fra styringskomiteen enn at anskaffelsen må ligge innenfor budsjettet. Deltakerne bruker med andre ord i praksis ikke sin styringskompetanse fullt ut. Dette har sammenheng med at mindre leveranser har liten betydning for forvaltningen av lisensen. For eksempel har det liten betydning for deltakerne hvilken leverandør som står for mindre vedlikeholdsarbeider på en plattform.

Etter mitt syn må det konkluderes med at den kommersielle siden av operatørens oppgaver ikke gir noen vesentlig større innflytelse over forvaltningen av lisensen enn de øvrige deltakerne i rettighetshavergruppen.

Gjennom den *administrative delen* av operatørens funksjoner skal operatøren sørge for gjennomføringen av møter i styringskomiteen. Operatøren er formann i styringskomiteen og kaller inn til møter og setter saker som skal behandles på dagsorden.²⁰⁵ Dette gir ikke noen økt innflytelse på innholdet i beslutningene, men som leder av styringskomiteen kan operatøren ha økt innflytelse på *når* beslutninger treffes. Dersom operatøren ønsker en beslutning raskt, kan han kalle inn til møte i styringskomiteen og sette saken på dagsorden. Operatøren kan også la være å kalle inn til møter og sette saker på dagsorden før det passer operatørens egen portefølje.

Selv om det primært er operatøren som kaller inn til møter og setter dagsorden, er også deltakerne etter resultatløs anmodning til operatøren gitt kompetanse til å kalle inn til møte. Deltakerne kan også kreve

²⁰⁵ SA art. 2.1. De øvrige deltakerne kan imidlertid kreve at saker tas opp i styringskomiteen, se SA art. 2.1.2.

at saker blir satt på dagsorden.²⁰⁶ Deltakerne er altså gitt rettslig kompetanse til å hindre at operatøren tilpasser saksbehandlingen etter eget forgodtbefinnende, men dette forutsetter at de øvrige deltakerne har vilje til å kontrollere operatøren, og tilstrekkelig innsikt i virksomheten til å vite når et spørsmål tidligst kan komme på dagsorden. Mulighetene til å påvirke *når* beslutninger skal fattes er derfor god for deltakerne, men dette forutsetter en innsats.

3.3 Partnerforum og industriforum

Ved den siste revideringen av SA ble det besluttet å opprette to fora for å behandle saker som er felles for flere interessentskap på sokkelen. For deltakernes innflytelse er partnerforum det viktigste forumet. I partnerforum skal hver operatør kalle inn deltakere fra alle interessentskap hvor han er operatør.²⁰⁷ Alle saker innenfor SA, RA eller annen lovgivning og som er felles for alle operatørens interessentskap, skal behandles i partnerforum.²⁰⁸ Partnerforum er et virkemiddel for å samkjøre deltakerne på tvers av interessentskapene overfor operatøren. Dette gjør det vanskeligere for operatøren å opprettholde forskjellig praksis i tilsvarende spørsmål i lisenser hvor han har operatørskap.

Prinsipielt kan partnerforum være et viktig virkemiddel for å motvirke innflytelsen et operatørskap medfører. Partnerforum har imidlertid sine begrensninger. For det første har partnerforum ingen vedtakskompetanse.²⁰⁹ Selv om alle deltakerne skulle være enige om at en sak bør behandles på en bestemt måte, har det derfor liten formell betydning dersom operatøren er uenig. En samlet opposisjon vil likevel være et sterkt pressmiddel som det er vanskelig for operatøren å overse. Det konsesjonsrettslige bakteppet vil forsterke dette presset fordi en operatør som neglisjerer deltakerne i lisensene, kan vente seg sterkere kontroll fra myndighetene og det kan begrense sjansene til nye operatørskap.

²⁰⁶ SA art. 2.1.1 og 2.1.2.

²⁰⁷ SA art. 5.1.

²⁰⁸ SA art. 5.5.

²⁰⁹ SA art. 5.4.

Skulle partnerforumet bidra til å samkjøre deltakerne vil det også kunne ha betydning for stemmegivningen i den enkelte lisens. At partnerforum er uten vedtakskompetanse er derfor en begrensning, men antagelig ikke av en slik betydning som det umiddelbart kan virke som.

En annen begrensning er virkeområdet for partnerforumet. Selv om saker som kan behandles i partnerforum i prinsippet er ubegrenset, er det i realiteten få saker som er egnet for slik behandling, i og med at saken må være relevant for alle interessentskap med en bestemt operatør. Saker hvor partnerforumet er egnet til å samle deltakerne mot operatøren er dermed begrenset til enten saker av mer overordnet karakter, eller hvor nærmest identiske saker oppstår i flere interessentskap. I den totale forvaltningen av lisensen er det få saker som faller inn under disse kategoriene. Partnerforum synes derfor å ha en effekt innenfor sitt virkeområde, men virkeområdet er begrenset slik at effekten for deltakernes innflytelse må anses liten.

Det andre forumet er industriforum, som er bygget over en noe annen lest. Dette forumet er felles for alle deltakerne på sokkelen og er i utgangspunktet et forum hvor alle saker av prinsipiell karakter kan tas opp dersom de er egnet for behandling på tvers av interessentskapene.²¹⁰ Industriforum er etter ordlyden ikke ment å fungere bare som en opposisjon til operatøren slik som partnerforum. Likevel er det antagelig også sakene i dette forumet i praksis begrenset til saker angående operatørens praksis. Dette illustreres ved at konkrete saker opplistet som saker som skal tas opp i industriforum er begrenset til beregninger av prosentpåslag og tariffes som operatøren kan belaste lisensene med.²¹¹ Selv om industriforum er bygget opp annerledes er effekten noe av den samme som for partnerforum. Virkeområdet er imidlertid enda snevrere enn for partnerforum, fordi det bare er spørsmål som har relevans for alle lisenser som er aktuelle for behandling i industriforum. I det store bildet har derfor heller ikke industriforum særlig betydning for deltakernes innflytelse.

²¹⁰ RA art. 2.3.2 nr. 6.

²¹¹ RA. art. 2.3.

3.4 Konklusjon

Selv om deltakerne har vid instruksjonsmyndighet over operatøren, er det på det rene at deltakeren som innehar operatørrollen i praksis har stor innflytelse på forvaltningen av lisensen. Først og fremst ligger operatørens innflytelse i muligheten til å legge premissene for de operasjonelle delene av operatørfunksjonene. Den kommersielle delen har mindre betydning for forvaltningen av virksomheten, mens den administrative delen er mulig for deltakerne å kontrollere. Selv om operatørens innflytelse kan begrenses til den operasjonelle delen, er dette likevel tilstrekkelig til å gi operatøren et klart fortrinn ved påvirkningen av prosessene i interessentskapet. Partnerforum og industriforum begrenser i liten grad operatørens innflytelse.

4 Skranker for majoritetens beslutningskompetanse

4.1 Innledning

Begrensninger for beslutningskompetansen vil også ha betydning for hvilken innflytelse deltakerne har på virksomheten. Majoritetens beslutningskompetanse kan skjematisk deles i tre: 1) Rammen for virksomheten, 2) begrensninger som følger av konsesjonsverket og 3) ulike former for minoritetsvern innad i rettighetshavergruppen. Under dette punktet vil jeg først kort se på hvordan samarbeidsgrunnlaget fungerer som ramme for virksomheten (punkt 4.2). Dette får betydning som en ytre skranke for majoritetens vedtakskompetanse i styringskomiteen, og dermed også for hva minoriteten kan tvinges med på av uønskede beslutninger. Jeg vil deretter se på hvilke former for minoritetsvern som eksisterer i interessentskapet, og hvilken praktisk funksjon dette får som begrensning for en beslutningsdyktig majoritet og som vern for en nedstemt minoritet. Det er to typer minoritetsvern som kan tenkes. For

det første må det kartlegges i hvilken grad deltakerne er undergitt en lojalitetsplikt (punkt 4.3), og for det andre må det vurderes i hvilken grad deltakernes innflytelse påvirkes av habilitetsregler for deltakerne eller for operatøren (punkt 4.4). For begrensninger i vedtakskompetansen som følge av konsesjonsverket, nøyer jeg meg foreløpig med å vise til punkt 1.2.1 hvor de statlige påvirkningsmulighetene presenteres. Jeg kommer imidlertid tilbake til konsesjonsverket som begrensning under behandlingen av utbyggingsbeslutningen i punkt 5, og da særlig under den statlige kontrollen med denne i punkt 5.6.

Selv om operatøren ikke fatter vedtak på samme måte som styringskomiteen, har operatøren innflytelse på virksomheten som gjør at en del av skrankene som gjelder for styringskomiteen også vil ha betydning for operatøren. Jeg behandler derfor også skranker for operatørens verv parallelt i de følgende punktene.

4.2 Samarbeidsgrunnlaget som ramme for beslutningskompetansen

Som utgangspunkt er hver deltaker et selvstendig rettssubjekt, og kan derfor ikke påføres kostnader for en felles virksomhet uten at dette følger av samarbeidsgrunnlaget. Ved å bli rettighetshaver i en lisens og som følge av dette akseptere samarbeid med de øvrige deltakerne, må deltakeren godta at det kan fattes vedtak mot deltakerens vilje. Dette gjelder imidlertid bare innenfor den rammen for felles virksomhet hvor majoritetskompetansen er hjemlet i samarbeidsgrunnlaget. En deltaker trenger derfor ikke føye seg etter beslutninger som går utenfor rammen av samarbeidsgrunnlaget.

Å fastlegge rammen for samarbeidsgrunnlaget er en omfattende oppgave. I første rekke kan samarbeidet begrenses i tre henseender: 1) Tid for virksomheten, 2) sted for virksomheten og 3) hva slags virksomhet som kan drives gjennom samarbeidet.²¹² I korte trekk innebærer dette at styringskomiteen ikke kan vedta bindende beslutninger etter at virksomheten er avsluttet, og beslutningsmyndigheten gjelder kun

²¹² Kaasen (2000) s. 137 flg.

virksomhet knyttet til konsesjonsområdet lisensen har blitt tildelt gjennom utvinningstillatelsen. Styringskomiteens myndighet begrenses også til formålet med petroleumsvirksomheten. Det kan for eksempel ikke besluttes at lisensen skal starte hoteldrift med hjemmel i samarbeidsgrunnlaget. Rammen fungerer som en skranke for hva en deltaker i rettighetshavergruppen må finne seg i.²¹³

4.3 Lojalitetsplikt

4.3.1 Innledning

En begrensning i majoritetskompetansen er at styringskomiteen ikke kan ”treffe noe vedtak som er egnet til å gi visse Parter eller andre en urimelig fordel på andre Parters eller interessentskapets bekostning”.²¹⁴ Denne bestemmelsen ble tatt inn i Avtale for petroleumsvirksomhet til den 16. konsesjonsrunden og har tilsvarende utforming som general-klausulen i aksjeloven.²¹⁵ Spørsmålet om det i det hele tatt eksisterte en lojalitetsplikt²¹⁶ på petroleumsvirksomhetens område er avklart ved innføringen av denne bestemmelsen.²¹⁷ Lojalitetsplikten legger etter ordlyden bånd på et beslutningsdyktig flertalls mulighet til å forfølge sine egne interesser på bekostning av lisensen som helhet, eller på bekostning av de øvrige deltakerne i lisensen. Hensynet til lisensen som helhet er et utslag av at formålet ved inngåelse av et samarbeid er å maksimere verdien for fellesskapet. For aksjeselskaper er dette prinsippet betegnet som ”gevinstmaksimeringsprinsippet”.²¹⁸ Et beslutnings-

²¹³ Det vil føre for langt å gå inn i detaljene her. Hovedtrekkene er behandlet av Kaasen (2000), mens Ellenes (2001) har en mer utførlig fremstilling.

²¹⁴ Avtale for petroleumsvirksomhet punkt 3.2.3.

²¹⁵ Asl. § 5-21.

²¹⁶ Begrepet ”misbruksprinsipp” er også benyttet, men jeg vil bruke ”lojalitetsplikt” i det følgende.

²¹⁷ Spørsmålet om det tidligere gjaldt en lojalitetsplikt på petroleumsvirksomhetens område er behandlet av Nygaard (1997) og Nesdam (1997). Begge konkluderer med at en slik plikt eksisterte, og den nå inntatte bestemmelsen er ment som en kodifisering.

²¹⁸ Se for eksempel Sandbekk (2002) s. 442 flg.

dyktig flertalls mulighet til å fatte vedtak begrenses også av at majoriteten ikke kan skaffe seg fordeler på minoritetens bekostning.²¹⁹ Lojalitetsplikten legger altså begrensninger både på flertallets kompetanse til å forfølge egne særinteresser og på adgangen til å forskjellsbehandle deltakerne. Det må med andre ord foretas en harmonisering av tre hensyn: 1) Flertallets beslutningsmyndighet, 2) gevinstmaksimeringsprinsippet og 3) lik behandling av deltakerne.²²⁰ Hvor grensen går avhenger av hva som skal til for at en fordel skal anses ”urimelig”.

For at lojalitetsplikten skal være overtrådt må etter ordlyden fire vilkår være oppfylt: det må være 1) fattet et ”vedtak” som må være 2) ”egnet til å gi” 3) ”en urimelig fordel” 4) for ”visse Parter eller andre (...) på andre Parters eller interessentskapets bekostning”. Jeg går ikke nærmere inn på hva som ligger i ordet ”vedtak”, men jeg kommer tilbake til spørsmålet om også blokkering av vedtak rammes av lojalitetsplikten i punkt 4.3.5.1 nedenfor. Vilkårene glir delvis over i hverandre, men jeg behandler likevel vilkårene atskilt i den grad det er mulig. Tidspunktet for vurderingen av lojalitetsplikten behandles i punkt 4.3.2, mens den personelle siden behandles i punkt 4.3.3. Det skjønsmessige urimelighetsvilkåret behandles i punkt 4.3.4.

Jeg vil også se på om det gjelder en lojalitetsplikt på sammenslutningsrettens område som går lenger enn bestemmelsen i Avtale for petroleumsvirksomhet etter ordlyden skulle tilsi (punkt 4.3.5). Dette innebærer både et spørsmål om lojalitetsplikten løsrevet fra Avtale for petroleumsvirksomhet legger større begrensninger på deltakernes handlefrihet i styringskomiteen og om lojalitetsplikten også setter skranker for operatørens virksomhet. Til slutt vil jeg se på om lojalitetsplikten i realiteten fungerer som en begrensning på deltakernes innflytelse (punkt 4.3.6).

²¹⁹ I aksjeselskaper er dette vilkåret ment å være et supplement til likhetsprinsippet som gir enhver aksje lik rett i selskapet, se f. eks. Aarbakke (2004) s. 400 flg.

²²⁰ Sandbekk (2002) s. 473.

4.3.2 Vurderingstidspunktet for om lojalitetsplikten er overtrådt

Ved vurderingen av om et vedtak er i strid med lojalitetsplikten skal det gjøres en vurdering av om et vedtak potensielt kan gi en deltaker eller andre en fordel. Det er med andre ord ikke nødvendig etter bestemmelsen at det faktisk oppstår en fordel. Det er tilstrekkelig at vedtaket er "egnet til å gi" en deltaker eller andre en "urimelig fordel". Det samme må gjelde i det motsatte tilfellet, slik at en "urimelig fordel" som faktisk har oppstått ikke nødvendigvis er tilstrekkelig for å konstatere brudd på lojalitetsplikten dersom vedtaket opprinnelig ikke var "egnet til å gi" en slik fordel. Det er altså vedtakstidspunktet som er avgjørende for vurderingen av om det foreligger brudd på lojalitetsplikten. Dersom en "urimelig fordel" faktisk har oppstått, vil dette imidlertid kunne ha bevismessig betydning for om vedtaket faktisk var "egnet til å gi" en deltaker eller andre en "urimelig fordel".²²¹

4.3.3 Hvem retter lojalitetsplikten seg mot – og hvem må være forulempet?

Kretsen av subjekter som et vedtak er egnet til å gi en fordel er ubegrenset, mens de forulempede subjektene begrenser seg til deltakerne i interessentskapet eller interessentskapet som helhet.

Det kan stilles spørsmål om sanksjoner ved brudd på lojalitetsplikten kan rettes mot den enkelte deltakers votering, eller om det kun er styringskomiteen som helhet som rammes av lojalitetsplikten. Et vedtak fattet i strid med lojalitetsplikten medfører ugyldighet på samme måte som andre kompetansemangler. Å få et vedtak kjent ugyldig vil imidlertid i mange tilfeller være en mager trøst. I for eksempel tilfeller hvor en anskaffelse er foretatt og tingen er forbrukt i lisensen, vil det være formålsløst å få kjent vedtaket ugyldig. Spørsmålet er i slike tilfeller om et erstatningskrav kan rettes mot enkeltdeltakere i lisensen eller om kravet må rettes mot lisensen som helhet. Hvis lojalitetsplikten kun

²²¹ Tilsvarende Truyen (2005) s. 143, med videre henvisninger til underrettspraksis for aksjeselskaper. Se også Werlauff (1991) s. 129 flg.

retter seg mot styringskomiteen som helhet, ville også skadelidende deltakere måtte dekke den delen av erstatningskravet som faller på deres deltakerandel i lisensen. En mest mulig effektiv håndhevelse av lojalitetsplikten taler derfor for at hver enkelt deltaker rammes av lojalitetsplikten ved sin votering i styringskomiteen. Denne løsningen er også antatt å gjelde for aksjeeiere i aksjeselskaper,²²² og det er vanskelig å finne argumenter mot en tilsvarende løsning i petroleumsvirksomheten. Ved erstatningskrav kan det imidlertid ikke være tilstrekkelig at vedtaket var ”egnet til å gi” en fordel. På samme måte som i erstatningsretten ellers, forutsetter et erstatningskrav at det foreligger culpagrunnlag og at det er årsakssammenheng mellom et tap og et vedtak i styringskomiteen.

For at lojalitetsplikten skal være overtrådt kreves det at vedtaket er egnet til å gi noen en fordel og at dette må skje på andre deltakeres eller interessentskapets bekostning. Det er med andre ord ikke tilstrekkelig at vedtaket er egnet til å gi noen en fordel så lenge det ikke samtidig er egnet til å føre til en ulempe for enkelte deltakere eller interessentskapet. Etter ordlyden er det imidlertid tilstrekkelig at enten enkelte deltakere eller interessentskapet som helhet kan bli forulempet av vedtaket. For eksempel kan det tenkes at *samtlige* deltakere har en interesse i et bestemt vedtak, men at dette vedtaket er egnet til å påføre interessentskapet som helhet en ulempe fordi vedtaket ikke er egnet til å gi mest mulig petroleum for minst mulig kostnad. Denne situasjonen kan oppstå hvor samtlige deltakere har en interesse utenfor lisensen som gjør at de stemmer annerledes enn om deltakerne bare skulle ta hensyn til den konkrete lisensen. Ingen av deltakerne vil ha noen interesse i å få kjent slike vedtak ugyldig. Da lojalitetsplikten er ment å skulle verne deltakerne og ikke statlige interesser,²²³ må imidlertid statlige interesser søkes ivaretatt gjennom konsesjonsverket, for eksempel gjennom kravet om forsvarlig utvinning.²²⁴

De er to tilfeller som rammes av lojalitetsplikten: 1) Tilfeller hvor

²²² Truyen (2005) s. 150 flg.

²²³ Nesdam (1997) s. 81.

²²⁴ Se punkt 1.2.1 ovenfor.

fordelen går utover både enkelte deltakere og interessentskapet som helhet og 2) tilfeller hvor fordelene går ut over enkelte deltakere, men ikke interessentskapet som helhet. Jeg finner det mest hensiktsmessig å se nærmere på de to typetilfellene under behandlingen av når det foreligger en ”urimelig fordel” i punktet nedenfor.

4.3.4 Når er fordelene ”urimelig”?

Hvis det kan konstateres at et vedtak er egnet til å gi enkelte deltakere eller andre en fordel på øvrige deltakernes eller interessentskapets bekostning, er spørsmålet om fordelene kan karakteriseres som ”urimelig”. Urimelighetsvurderingen er konkret, og det følgende blir derfor noen generelle betraktninger i tillegg til noen eksempler på tilfeller som rammes av lojalitetsplikten. I teorien deles urimelighetsvurderingen ofte opp i en inngrepsterskel og et saklighetskrav. Inngrepsterskelen innebærer et vilkår om at fordelene må være av en viss størrelse, mens det under saklighetskravet skal vurderes om vedtaket er saklig eller forretningsmessig begrunnet.²²⁵ Om et vedtak er saklig begrunnet må vurderes ut fra om det er i interessentskapets interesse. I petroleumsvirksomheten kan dette overordnet formuleres som et spørsmål om vedtaket er egnet til å gi interessentskapet mest mulig petroleum for lavest mulig kostnad. Det kan spørres om inngrepsterskelen og saklighetskravet er to kumulative vilkår slik at det kun er fordeler av en viss størrelse som rammes. Etter mitt syn må også særlig illojale vedtak falle inn under lojalitetsplikten, selv om fordelene isolert sett er liten. Med andre ord må det foretas en helhetsvurdering hvor både størrelsen på fordelene og graden av saklig begrunnelse for vedtaket kan spille inn. Mindre fordeler kan dermed også rammes hvis vedtaket mangler en saklig begrunnelse og dermed åpenbart ikke gir mest mulig petroleum for lavest mulig kostnad. Dersom interessentskapet står overfor et valg mellom to identiske rigger og den dyreste riggen velges, kan dette rammes av lojalitetsplikten selv om fordelene er liten. Som hovedregel er ikke to alternativer så lett sammenlignbare, slik at det i praksis må

²²⁵ Se f. eks. Nesdam (1997) s. 84 flg.

foreligge en fordel av en viss størrelse før lojalitetsplikten kommer til anvendelse.

Dersom det kan konstateres at et vedtak er egnet til å gi enkelte deltakere eller andre en fordel både på de øvrige deltakerne og interessentskapets bekostning, kan vedtaket angripes både på grunnlag av brudd på likhetsprinsippet og brudd på gevinstmaksimeringsprinsippet. Et eksempel fra rettspraksis er voldgiftsdommen inntatt i ND 1989 s. 329. I saken hadde selskap A inngått en kontrakt med Statoil om en flyttbar boreplattform. Etter anmodning fra Statoil ble kontrakten avløst av en kontrakt med en annen plattform tilhørende selskap B mot at Statoil ga en fastsatt kompensasjon til selskap A. Et eventuelt tap som selskap A skulle lide utover den fastsatte kompensasjonen, skulle dekkes av selskap B. Deltakerne i de to selskapene var i stor grad de samme, men et beslutningsdyktig flertall i selskap A hadde større eierinteresser i selskap B. Mot mindretallet i selskap As vilje ble det ytterligere tapet A hadde lidd fiksert i en avtale med selskap B. Avtalen ga selskap A erstatning på 2,38 mill. USD. Voldgiftsretten kom til at det reelle tapet måtte anslås å være 7,66 mill. USD. I dommen fremgår det at flertallet må ha anledning til å inngå ”rimelige kompromisser” slik at ikke ethvert avvik rammes. Mindre avvik kan med andre ord være forretningsmessig begrunnet. I den konkrete saken var imidlertid avviket for stort til å kunne godtas.

Voldgiftsretten tilkjente erstatning for brudd på likhetsprinsippet. Det hadde imidlertid ikke vært noe i veien for å konstatere at gevinstmaksimeringsprinsippet var satt til side, men voldgiftsrettens avgjørelse kan tyde på at terskelen for å konstatere brudd på likhetsprinsippet er noe lavere enn å konstatere brudd på gevinstmaksimeringsprinsippet.²²⁶ Dette må sees i sammenheng med at det vil være vanskeligere for en domstol å overprøve forretningsmessige vurderinger enn det vil være å konstatere at det går en grense for hvor stor fordel et vedtak kan gi en beslutningsdyktig majoritet på minoritetens bekostning. Hovedpoenget må i alle tilfeller være at et beslutningsdyktig flertall har liten grad av handlingsrom i tilfeller hvor et vedtak er egnet til å forskjellsbehandle

²²⁶ Det samme kommer til uttrykk hos Truyen (2004) på s. 320.

deltakere uten at dette kan begrunnes i interessentskapets interesse.²²⁷

Det andre typetilfellet er hvor et vedtak er i tråd med gevinstmaksimeringsprinsippet, men hvor vedtaket samtidig er egnet til å krenke likhetsprinsippet. Spørsmålet er om det går en grense for hvor stor fordel et vedtak kan være egnet til å gi enkelte deltakere på de øvrige deltakernes bekostning selv om dette er i selskapets interesse. For aksjeselskaper kommer spørsmålet typisk på spissen ved rettede emisjoner hvor minoritetsdeltakere kan risikere å få utvannet sin eierposisjon i selskapet. I teorien er det antatt at majoriteten må ha stor grad av frihet i valget av forretningsstrategi, selv om likhetsprinsippet skulle krenkes. Det kreves imidlertid et minimum av forholdsmessighet mellom gevinstmaksimeringsprinsippet og likhetsprinsippet.²²⁸ Dersom det finnes alternativer som er egnet til å krenke likhetsprinsippet i mindre grad, tyder dette på at fordelene må karakteriseres som ”urimelig”. Hovedregelen er likevel at et beslutningsdyktig flertall i stor grad kan prioritere selskapets beste på bekostning av minoriteten.

I petroleumsvirksomhetens interessentskap kommer ikke de samme tilfellene like klart frem som i aksjeselskaper. Det vil for eksempel aldri bli snakk om rettede emisjoner som forskjellsbehandler deltakerne. Vurderingstemaet for om det foreligger brudd på likhetsprinsippet er om et vedtak rammer deltakerne ulikt, men i denne sammenheng kan bare forhold som er knyttet til det konkrete interessentskapet tas i betraktning. Om deltakerne i realiteten behandles ulikt på grunn av forhold utenfor interessentskapet som for eksempel interesser i en annen lisens, vil det åpenbart ikke kunne føre til at majoriteten må nedprioritere gevinstmaksimeringsprinsippet. Formålet med likhetsprinsippet er nettopp å hindre at enkelte deltakers særinteresser ivaretas *på bekostning av* minoritetsdeltakerne.²²⁹ På grunn av det konsejnsrettslige bakteppet må gevinstmaksimeringsprinsippet kunne prioriteres i enda større grad enn i aksjeselskaper, selv om det skulle gå ut over enkelte deltakere.

²²⁷ Truyen (2004) s. 318.

²²⁸ Truyen (2004) s. 318.

²²⁹ Sandbekk (2002) s. 443.

4.3.5 Går lojalitetsplikten lenger enn ordlyden skulle tilsi?

For aksjeselskaper, hvor lojalitetsplikten synes å ha kommet klarest til uttrykk, er det antatt at lojalitetsplikten på enkelte punkter går lenger enn det som kommer til uttrykk i generalsklausulen i aksjeloven. I de følgende punktene vil jeg se nærmere på om det samme må gjelde i petroleumsvirksomheten. Jeg vil også se på om det gjelder en lojalitetsplikt for operatøren.

Innføringen av art. 3.2.3 i Avtale for petroleumsvirksomhet må sees som en bekreftelse på at den alminnelige lojalitetsplikten på sammenlutningsrettens område også kommer til anvendelse på petroleumsvirksomhetens interessentskap. De deler av lojalitetsplikten som ligger utenfor ordlyden må derfor som utgangspunkt også antas å gjelde i petroleumsvirksomheten, med mindre prinsipielle forskjeller mellom interessentskapet og et aksjeselskap skulle tilsi en annen løsning. Da bestemmelsen om lojalitetsplikt er bygget på aksjelovens generalklausul, tar jeg utgangspunkt i den uskrevne lojalitetsplikten som gjelder for aksjeselskaper. I aksjeselskaper er det antatt at det ikke nødvendigvis trenger å oppstå en urimelig fordel for at lojalitetsplikten skal komme til anvendelse. Også tilfeller hvor en majoritet misbruker sin posisjon på en måte som skader minoriteten, uten selv å oppnå en fordel, omfattes av prinsippet.²³⁰ Det er ingen grunn til å ha en annen løsning i petroleumsvirksomheten. Da størrelsen på fordelene er en del av urimelighetsvurderingen av det skrevne prinsippet, må imidlertid graden av illojalitet være tilsvarende høyere for at vedtaket skal kunne settes til side etter det uskrevne prinsippet. Trolig er det bare de rene sjikanetilfeller som kan falle inn under denne delen av den uskrevne lojalitetsplikten.

4.3.5.1 Er deltakernes adgang til å blokkere vedtak begrenset av en lojalitetsplikt?

Etter ordlyden kommer lojalitetsplikten kun til anvendelse på formelt fattede vedtak i styringskomiteen. Det kan stilles spørsmål ved om ikke også bruk av negativt flertall omfattes av lojalitetsplikten.

²³⁰ Aksjeloven og allmennaksjeloven (2005) s. 401-402 og Andenæs (2006) s. 320.

Det første spørsmålet i dette henseende er om det å stemme ned et forslag anses som et ”vedtak”. Språklig vil ordet ”vedtak” inneholde et element av forandring av den eksisterende situasjonen. Etter mitt syn blir det for formalistisk å se på et nedstemt forslag som et vedtak om ikke å ta forslaget til følge.²³¹ Blokkering av forslag i styringskomiteen må derfor anses for å falle utenfor ordlyden i Avtale for petroleumsvirksomhet art. 3.2.3.

Spørsmålet er så om blokkering av vedtak omfattes av den uskrevne lojalitetsplikten for sammenslutninger. Som nevnt innledningsvis under punkt 4.3.1, er formålet med lojalitetsplikten å harmonisere hensynet til et beslutningsdyktig flertalls vedtakskompetanse med likhetsprinsippet og gevinstmaksimeringsprinsippet. Det tradisjonelle anvendelsesområdet for lojalitetsplikten er med andre ord å hindre at endringer i sammenslutningen gir enkelte deltakere eller andre en urimelig fordel på de øvrige deltakerne eller sammenslutningens bekostning. Å sikre at det fattes beslutninger som er til interessentskapets beste ligger dermed utenfor siktemålet for lojalitetsplikten. For aksjeselskaper er det uenighet om også blokkering av vedtak rammes av lojalitetsplikten. *Werlauff* tar til orde for at en minoritet kan utøve negativt flertall uten hensyn til lojalitetsplikten.²³² *Truyen* på den annen side mener at også blokkering av vedtak faller inn under de uskrevne delene av lojalitetsplikten, men at det skal mye til før prinsippet kommer til anvendelse i disse tilfellene.²³³ Dette må sees i sammenheng med at muligheten for å danne negativt flertall i stor grad er begrenset til beslutninger hvor det kreves kvalifisert flertall. Ved endring av vedtektene i et aksjeselskap oppstår det for eksempel sjelden situasjoner hvor en nektelse av en vedtektsendring kan karakteriseres som illojal.²³⁴

I og med at det også ved alminnelige beslutninger stilles større krav til oppslutning i interessentskapene i petroleumsvirksomheten, vil det

²³¹ Tilsvarende Nesdam (1997) s. 74.

²³² Werlauff (1991) s. 329.

²³³ Truyen (2004) s. 324 flg. og Truyen (2005) s. 443 flg.

²³⁴ Truyen mener at det er fordelsvilkåret som gjør at bruk av negativt flertall faller utenfor generalklausulen i aksjeloven, se Truyen (2004) s. 324.

være mer nærliggende å sammenligne med ansvarlige selskaper. Det er ikke lovfestet noen lojalitetsplikt for deltakerne i et ansvarlig selskap slik som for aksjeeiere, men i teorien er det antatt at "[m]an må regne med en særlig plikt for selskapsmedlemmene til i sin alminnelighet å avstå fra handlinger som kan skade selskapet".²³⁵ Også bruk av negativt flertall må kunne anses som en handling. Det er vanskelig å finne grunner til at ikke en tilsvarende regel må gjelde i petroleumsvirksomheten, hvor samfunnsmessige hensyn i enda større grad trekker i retning av at deltakerne ikke har anledning til å misbruke sin stilling i lisensen på en illojal måte.²³⁶ Selv om interessentskapene eksplisitt er unntatt fra selskapsloven er fellestrekkene så store at selskapsrettens løsninger bør gis analogisk anvendelse.

Vanskeligere er det å fastlegge hvor grensen går for illojal utøvelse av minoritetsrettigheter. Siden det i mindre grad oppstår muligheter for å oppnå fordeler på de øvrige deltakerne eller interessentskapets bekostning ved å motsette seg at det fattes vedtak, må lojalitetsplikten som utgangspunkt forbeholdes for spesielle tilfeller ved utøvelse av negativt flertall. *Augdahl* formulerer dette som et "spørsmål om å sette en protest ut av betraktning (...) hvor den er åpenbart ubetimelig, navnlig hvor den åpenbart er et utslag av ren vrangvilje eller er basert på hensynet til andre interesser enn selskapets".²³⁷ Det vil i praksis være vanskelig å fastslå at en deltakers stemmegivning er utslag av ren vrangvilje, med mindre en deltaker konsekvent stemmer ned alle forslag i styringskomiteen uten noen form for begrunnelse. På samme måte vil det i praksis sjelden være mulig å avgjøre om en deltaker blokkerer et forslag på grunn av andre interesser enn fellesskapets.

Selv om deltakernes mulighet til å blokkere vedtak i styringskomiteen formelt sett er begrenset av lojalitetsplikten, vil det nok kun være

²³⁵ Andenæs (1977) s. 268, tilsvarende Aarbakke (2004) s. 66 flg.

²³⁶ Tilsvarende løsning anføres av Nesdam (1997) s. 74-75, som riktignok bygger på at utgangspunktet i sammenslutningsretten er at minoriteten ikke er ansvarlig for at det fattes materielt forsvarlige vedtak, men at det prinsipielt sett ikke kan være noe i veien for å gi lojalitetsplikten anvendelse både for majoriteten og minoritetens handlinger i gruppen.

²³⁷ Augdahl (1967) s. 51.

helt spesielle tilfeller som rammes. I praksis vil derfor lojalitetsplikten i liten grad legge begrensninger på deltakernes mulighet til å motsette seg uønskede vedtak.

4.3.5.2 Betydningen av en lojalitetsplikt for operatøren

Ved at operatøren faktisk har innflytelse på forvaltningen av interessentskapet, vil begrensninger på operatørens handlingsrom ved utøvelsen av sitt verv ha betydning også for de øvrige deltakernes påvirkningsmuligheter. Jo mindre handlingsrom operatøren har, jo lettere vil det være for deltakerne å motsette seg uønskede beslutninger fra operatøren. Det vil derfor være av betydning å undersøke om det gjelder en lojalitetsplikt for operatøren, og i hvilken grad en eventuell lojalitetsplikt legger begrensninger på operatørens innflytelse.

Selv om det gjelder en lovfestet lojalitetsplikt for styre og daglig leder i aksjeselskaper,²³⁸ er det ikke blitt tatt inn noen tilsvarende bestemmelse for operatøren som for vedtak i styringskomiteen. Spørsmålet i det følgende er i hvilken utstrekning operatøren er bundet av en lojalitetsplikt. Dette spørsmålet kan for eksempel komme på spissen ved forhandlinger med andre interessentskap hvor operatøren har interesser på begge sider, og tilfeller hvor operatøren skal utforme beslutningsgrunnlaget for styringskomiteen og operatøren har interesser i at en bestemt løsning velges. Selv om operatøren i praksis alltid har eierinteresser i lisensen, representerer ikke operatøren eierinteresser gjennom vervet som operatør. Operatøren skal som hovedregel ikke lide tap eller ha fortjeneste ved utøvelsen av operatørvervet, og kan derfor ikke forfølge egne interesser i rollen som operatør. Det er heller ikke hensikten at operatøren skal ha en økt innflytelse på forvaltningen av lisensen selv om det faktisk er tilfellet. At operatøren i praksis alltid har eierinteresser i lisensen og dermed som oftest har interesser som ikke nødvendigvis er i tråd med interessentskapets beste, i tillegg til at operatøren har en uavhengig stilling i interessentskapet, gjør at faren for at operatøren

²³⁸ Asl. § 6-28. For nærmere om styremedlemmers lojalitetsplikt i aksjeselskaper, se Normann Aarum (1994) s. 349 flg. Den samme lojalitetsplikten må gjelde for daglig leder.

setter egne interesser foran fellesskapets er større i petroleumsvirksomheten enn for daglig leder i aksjeselskaper. Det må derfor også gjelde en lojalitetsplikt for operatøren.

Heller ikke for operatøren kan det være krav om at det oppnås en fordel på de øvrige deltakerne eller interessentskapets bekostning. Så lenge det kan påvises at operatørens handlinger er egnet til å påføre enkelte deltakere eller interessentskapet en ulempe uten at dette er begrunnet i hensynet til fellesskapet, må det i utgangspunktet være tilstrekkelig for å konstatere brudd på lojalitetsplikten. Siden operatøren ikke representerer eierinteressene gjennom vervet som operatør, må terskelen for at fordelen skal anses "urimelig" ligge lavere enn for deltakerne i styringskomiteen.

En lavere terskel for at lojalitetsplikten skal være overtrådt medfører ikke automatisk at lojalitetsplikten i praksis virker som en skranke for operatørens innflytelse. Ved vurderingen av den faktiske betydningen av lojalitetsplikten må både de mulige sanksjonene overtredelsen kan medføre tas i betraktning, og ikke minst må det tas i betraktning i hvilken grad det i praksis er mulig å påvise brudd på lojalitetsplikten. Jeg behandler først de ulike sanksjonsmulighetene.

Ugyldighet er primærsanksjonen ved brudd på deltakernes lojalitetsplikt, og vil komme til anvendelse også ved brudd på en eventuell lojalitetsplikt for operatøren. Dette gjelder for eksempel ved avtaleinngåelse med tredjepersoner under forutsetning av at tredjepersonen ikke er i aktsom god tro, noe som sjelden vil være tilfellet hvis operatøren har interesser på begge sider av bordet.²³⁹ Ugyldighet som sanksjon begrenser seg imidlertid til avtaler operatøren inngår for interessentskapet. Ved andre deler av operatørens virksomhet slik som ved utformingen av beslutningsgrunnlaget, må man ta i bruk andre sanksjoner for å ramme illojal atferd. Sanksjonen deltakerne kan iverksette ved brudd på lojalitetsplikten vil være erstatning dersom deltakerne lider et tap på grunn av operatørens overtredelse av lojalitetsplikten. Ansvar for tap operatøren påfører enkelte deltakere eller andre er imidlertid begrenset

²³⁹ Nygaard (1997) s. 184 flg.

til tilfeller hvor ”tapet skyldes forsett eller grov uaktsomhet”.²⁴⁰

Selv om hensynene bak lojalitetsplikten tilsier en lavere terskel enn for de øvrige deltakerne, er altså erstatningsansvaret for operatøren mer begrenset. Mens det for deltakerne i styringskomiteen er tilstrekkelig at deltakerne burde forstått at et vedtak var egnet til å medføre en ulempe for deltakerne eller interessentskapet som helhet, må det for å kreve erstatning fra operatøren enten påvises at operatøren med viten og vilje satte egne interesser over fellesskapets, eller at operatøren har opptrådt på en kvalifisert klanderverdig måte.²⁴¹ Det er sjelden det foreligger bevis for at operatøren har opptrådt på en kvalifisert klanderverdig eller forsettlig overtrådt lojalitetsplikten. I praksis vil det derfor kun være tilfellene hvor operatøren åpenbart har satt interessentskapets interesser til side hvor det kan bli aktuelt å ilegge erstatningsansvar for operatøren.

En annen mulig sanksjon er oppsigelse av operatøren. Også her rammes bare de grovere overtramp, da vilkårene er de samme som for erstatning. I tillegg må et operatørbytte godkjennes av departementet.²⁴²

Det skal altså mye til for at de formelle sanksjonene de øvrige deltakerne har til rådighet kommer til anvendelse. En sanksjon som ikke følger av SA, men er en konsekvens av at interessentskapet er underlagt statlig kontroll, er at operatøren risikerer å miste fremtidige operatørskap dersom lisensen forvaltes på en lite tilfredsstillende måte.²⁴³ En slik sanksjonering krever kun en begrunnet mistillit fra de øvrige deltakerne i lisensen. Som følge av at terskelen for å konstatere brudd på lojalitetsplikten er lav, bør det ikke kreves mye før departementet bør sanksjonere illojalitet ved neste tildelingsrunde. I teorien er det derfor gode muligheter til å sanksjonere overtredelse av lojalitetsplikten.

Problemet med en effektiv håndhevelse av lojalitetsplikten er at det i praksis kan være vanskelig å påvise at operatøren handler illojalt. Dersom operatøren for eksempel utarbeider et beslutningsgrunnlag,

²⁴⁰ SA art. 3.5.1.

²⁴¹ Se Nygaard (2007) s. 214 flg., om forsett og grov uaktsomhet som ansvarsgrunnlag.

²⁴² SA art. 4.2.3.

²⁴³ Berge (1990) s. 56.

kan operatøren anføre en løsning som lar seg begrunne på en saklig måte. Som nevnt ovenfor under punkt 3, vil det være vanskelig å tvinge en motvillig operatør til å undersøke alternative løsninger. Selv om de øvrige deltakerne skulle bruke ressurser på å utfordre operatørens beslutningsgrunnlag, vil det være vanskelig å påvise at det er andre hensyn enn fellesskapets beste som har vært motiverende for løsningen. Også i de tilfeller hvor operatøren har tilpasset sitt forslag etter egne preferanser vil et forslag som lar seg saklig begrunne i praksis vanskelig kunne sees på som noen annet enn faglig uenighet. At en annen løsning enn operatørens løsning i ettertid viser seg å være bedre, vil derfor ikke være tilstrekkelig til å konstatere brudd på lojalitetsplikten. I praksis er det derfor lite trolig at lojalitetsplikten rammer annet enn de tilfeller hvor operatøren klart setter egne interesser først uten at dette er saklig begrunnet.

4.3.6 Hvilken betydning har lojalitetsplikten i realiteten for deltakernes innflytelse?

Det kan konstateres at en beslutningsdyktig majoritet har vide rammer for styringen av interessentskapet, så lenge det skjønnet som utvises ved vurderingen av hva som er til fellesskapets beste ikke åpenbart er uforvarsvarlig. Hvis et vedtak ligger innenfor et rimelig skjønn av hva som er til fellesskapets beste, er det for petroleumsvirksomheten vanskelig å finne eksempler på tilfeller hvor et vedtak anses ugyldig på grunn av brudd på likhetsprinsippet. Det er også vanskelig i praksis å avgjøre når et vedtak er motivert av hensyn utenfor interessentskapet. Det samme gjelder ved blokkering av vedtak.

I likhet med for aksjeselskaper er lojalitetsplikten ment som en sikkerhetsventil, slik at det ikke skal være kurant for en minoritet å motsette seg uønskede vedtak. Lojalitetspliktens praktiske funksjon synes å være de tilfeller hvor majoriteten ikke handler til fellesskapets beste, slik at det foreligger brudd på både likhetsprinsippet og gevinstmaksimeringsprinsippet. Hva som er til fellesskapets beste er det som utgangspunkt et beslutningsdyktig flertall som avgjør, og det er derfor i realiteten kun klare brudd som rammes. Tilsvarende innebærer lojali-

tetsplikten liten mulighet for mindretallet til å motsette seg uønskede vedtak. Også for operatøren synes lojalitetsplikten i liten grad å fungere som en reell skranke for operatørens mulighet til å forfølge egne interesser på bekostning av deltakernes. Selv om deltakerne formelt har muligheten til å motsette seg forslag fra operatøren, vil dette i praksis stille store krav til deltakernes ressursbruk.

4.4 Habilitetsregler

4.4.1 I hvilken grad gjelder habilitetsregler i interessentskapene i petroleumsvirksomheten?

Det er ikke oppstilt generelle habilitetsregler verken for deltakerne eller operatøren i interessentskapene. Dersom en deltaker eller operatøren må utelukkes fra behandlingen, vil det redusere deres innflytelse på beslutningen. Dette kan på den annen side gi deltakere som ikke er inhabile økt innflytelse, for eksempel hvor antall deltakere som tar beslutningen reduseres fra tre til to.²⁴⁴ Habilitetsregler oppstilles typisk for forvaltningen i saker hvor en tjenestemann har for sterk tilknytning til en sak til å kunne behandle den på en upartisk måte.²⁴⁵ Det avgjørende er altså tilknytningen til saken og ikke følgene av vedtaket, slik tilfellet var for lojalitetsplikten.

Selv om det ikke er oppstilt generelle habilitetsregler, er habilitets hensyn i flere tilfeller tillagt vekt. Dette kommer for eksempel til uttrykk i tredjepartsforskriften. Ved forhandlinger mellom to rettighetshavergrupper om tredjepartsadgang, hvor en deltaker er representert i begge gruppene, skal deltakeren ”normalt ta del i forhandlingene på den side hvor vedkommende har sin største økonomiske interesse”.²⁴⁶ Deltakere som har eierinteresser i begge lisensene kan dermed kun delta i forhandlingene på vegne av én av rettighetshavergruppene.²⁴⁷ Det kreves

²⁴⁴ Se nærmere om stemmereglens utslag ved de ulike lisenskonstellasjonene ovenfor under punkt 2.2.1.

²⁴⁵ Se f. eks. Boe (1993) s. 629 flg.

²⁴⁶ Tredjepartsforskriften § 4 (3).

²⁴⁷ Se også Nyhus (2008) s. 74.

imidlertid ikke at deltakeren fratrer fra stemmegivning i noen av lisensene. Inhabilitetsvirkningen er derfor begrenset ved spørsmål om andres bruk av innretninger.

Det er også enkelte bestemmelser i SA som oppstiller habilitetsregler. For det første kan ikke operatøren selv stemme i spørsmål om oppsigelse av sin egen operatørrolle,²⁴⁸ og for det andre kan ikke en misligholdende deltaker avgi stemme i spørsmål om egen tvangsløsning.²⁴⁹ Operatøren og en misligholdende deltaker har dermed ikke direkte mulighet til å påvirke disse beslutningene. Oppsigelse av operatøren krever også statlig godkjenning, og det er lite trolig at dette blir gitt med mindre operatøren utfører vervet på en lite tilfredsstillende måte. På samme måte vil en misligholdende deltaker selv ha herredømme over eget mislighold. Selv om operatøren og en misligholdende deltaker ikke er gitt formell avstemningskompetanse i disse sakene, vil en eventuell oppsigelse eller tvangsløsning i stor grad være underlagt deres kontroll. Disse tilfellene er derfor av en noe annen karakter enn de tradisjonelle tilfellene hvor en deltaker ikke nødvendigvis foranlediger habilitetsspørsmålet, men erklæres inhabil til å ta del i behandlingen utelukkende på grunn av tilknytningen til saken.

Anskaffelser er en annen gruppe avgjørelser hvor en deltakers tilknytning til avgjørelsen gir utslag i spesielle regler. Ved anskaffelser skal styringskomiteen informeres dersom ”en Part har eierinteresse i et selskap som er tilbyder i en anskaffelse, eller har egeninteresse i anskaffelsen eller på annen måte er i mulig interessekonflikt”,²⁵⁰ Denne varslingsplikten fratrer imidlertid ikke deltakerne muligheten verken til å delta i behandlingen av spørsmål knyttet til anskaffelsen eller til å avgi stemme i styringskomiteen. Også varslingsplikten er derfor uten inhabilitetsvirkninger.

Det kan reises spørsmål om det generelt må oppstilles habilitetsregler for deltakerne selv om dette ikke fremgår verken av samarbeidsgrunnlaget eller i konsesjonsverket for øvrig. På samme måte kan det

²⁴⁸ SA art. 4.2.2.

²⁴⁹ SA art. 9.3.1.

²⁵⁰ SA art. 13.4.

for operatørens del stilles spørsmål ved om operatøren kan utøve operatørfunksjonene også i saker hvor operatøren har en særinteresse. Grunnlaget for å oppstille habilitetsregler må i tilfelle være utfylling av avtalen på grunn av samfunnsmessige hensyn.²⁵¹ Habilitetsregler er nok imidlertid av en så positivrettslig karakter at det vanskelig kan oppstilles slike når det ikke fremgår uttrykkelig av samarbeidsgrunnlaget.²⁵² I samme retning trekker sedvanerettslige betraktninger ved at habilitetsregler ikke har blitt praktisert i interessentskapene verken for deltakerne i styringskomiteen eller for operatøren.

Siden habilitetsregler bare kan oppstilles i enkelte spørsmål, har habilitetsregler generelt liten betydning for deltakernes innflytelse. Det kan likevel være grunn til å stille spørsmål om habilitetsregler *burde* innføres for å motvirke at beslutninger i interessentskapet er motivert av interessekonflikter. Jeg behandler dette spørsmålet for deltakerne i styringskomiteen i punkt 4.4.3 og for operatøren i punkt 4.4.4. Først kan det imidlertid være hensiktsmessig å undersøke om habilitetsregler er oppstilt i andre sammenslutningsformer, og hva som er begrunnelsen for den løsningen som er valgt. Jeg skal se nærmere på hvordan dette spørsmålet er løst i partrederier, aksjeselskaper, selskaper og sameier.

4.4.2 Habilitetsregler i andre sammenslutninger

Partrederier var den første sammenslutningsformen hvor det ble gjort klart at det ikke gjelder habilitetsregler for deltakerne selv om en partreder skulle ha "en fremtredende personlig eller økonomisk interesse" i en sak.²⁵³ Det ble imidlertid ikke gitt noen nærmere begrunnelse for dette standpunktet. I aksjeselskaper har habilitetsregler blitt fjernet for

²⁵¹ Se innledningsvis i punkt 1.3.

²⁵² Tilsvarende Scheel (1975) s. 74 og Andenæs (1977) s. 206, som hevder at habilitetsregler i sammenslutninger krever "uttrykkelig" eller "særlig" hjemmel.

²⁵³ Se Sjølovkomiteens kommentarer til lov 20. juli 1893 nr. 1 om sjøfarten § 46 i Innstilling VII fra Sjølovkomiteen s. 15-16. Dette er forløperen til i lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfarten (sjøloven) § 108, men det var ikke meningen å gjøre noen realitetssending av denne bestemmelsen, se Ot.prp. nr. 55 (1993-1994) s. 3. Falkanger Thorsen mener imidlertid at det til tross for Sjølovkomiteens uttalelse, må oppstilles habilitetsregler på fritt grunnlag, se Falkanger Thorsen (1991) s. 700 flg.

aksjeeiere, mens det for styret og daglig leder fortsatt oppstilles habilitetsregler. Etter aksjeloven av 1957²⁵⁴ § 73 kunne en aksjeeier verken ”delta i noen avstemning om rettshandel overfor seg selv eller eget ansvar” eller ”i avstemning om rettshandel overfor tredjemann eller om tredjemanns ansvar dersom han har en fremtredende personlig eller økonomisk særinteresse i saken”.

Begrunnelsen var at en slik ordning ville være ”åpenbart urimelig”.²⁵⁵ Selv om habilitetsregler kunne medføre retts tekniske vanskeligheter for hvor grensen skulle trekkes for å statuere inhabilitet, mente Aksjelovkomitéen at det var viktigere å få innført ”elementær renslighet også i disse forhold”.²⁵⁶ I aksjeloven av 1976²⁵⁷ fjernet man imidlertid habilitetsregler for aksjeeiere. Synet på habilitetsregler i sammenslutninger synes å ha endret seg radikalt i denne perioden. Om habilitetsregler for aksjeeiere ble det uttalt at:

”[i]nhabilitetsregler av denne type er av tvilsom verdi. I ennå høyere grad enn når det gjelder for avgjørelser som treffes av styret, jfr. her § 58 med merknader, må man være forsiktig med å sette ut av spill de personer hvis interesser selskapet skal fremme.”²⁵⁸

Holdningen var nå at også habilitetsregler for styret og daglig leder måtte utformes med ”atskillig forsiktighet”.²⁵⁹ Begrunnelsen var at det ikke nødvendigvis fattes bedre beslutninger ved å utelukke styremedlemmer i tilfeller hvor disse er å anse som inhabile. Samtidig fører en utelukkning av inhabile styremedlemmer og daglig leder til praktisk uheldige konsekvenser, slik som forsinkelse i beslutningsprosessene, lite kontinuitet i forvaltningen av selskapet og ved at presumptivt mindre kompetente personer må ta avgjørelser som de eksisterende

²⁵⁴ Lov 6. juli 1957 nr. 4 om aksjeselskaper.

²⁵⁵ Innstilling fra Aksjelovkomitéen s. 67.

²⁵⁶ Innstilling fra Aksjelovkomitéen s. 68.

²⁵⁷ Lov 4. juni 1976 nr. 59 om aksjeselskaper.

²⁵⁸ NUT 1970:1 s. 128.

²⁵⁹ NUT 1970:1 s. 120.

styremedlemmene og daglig leder har bedre kjennskap til.²⁶⁰ Det ble også trukket frem at habilitetsreglene må sees i sammenheng med lojalitetsplikten.²⁶¹

Hvordan problemet med potensielle interessekonflikter i sammenlutninger skulle løses hadde med andre ord gått over fra å utelukke beslutningstakeren og over til å ramme følgen av beslutningen. Målet for habilitetsreglene var nå bare å ramme de tilfellene hvor ”det styremedlem det gjelder, generelt kan være i en slik situasjon at hensynet til fellesinteressene (selskapsinteressen) ikke kan forutsettes å bli tillagt tilbørlig vekt”.²⁶² Det sentrale ved fastleggelsen av rekkevidden er hvilket tillitsbehov som er påkrevet.²⁶³

Denne endringen i synet på habilitetsregler som ble gjennomført i aksjeselskaper i 1976-loven har senere blitt videreført, og har også fungert som modell for løsningen i ansvarlige selskaper.²⁶⁴ Det oppstilles likevel habilitetsregler for sameiere. En sameier er inhabil ikke bare ved spørsmål om eget ansvar, men også ved spørsmål om avtaleinngåelse med seg selv eller egen ektefelle.²⁶⁵ I forarbeidene foretas det imidlertid i liten grad en selvstendig vurdering av habilitetsspørsmålet, og løsningen bygger på den forlatte holdningen i aksjeloven av 1957.²⁶⁶ Det er derfor liten grunn til å legge vekt på løsningen i sameieloven.²⁶⁷

4.4.3 Bør det oppstilles habilitetsregler for deltakerne i styringskomiteen?

Den nåværende oppfatningen i andre samarbeidsformer er at eierinteressene ikke bør settes ut av spill på grunn av habilitetsregler. Dette må sees i sammenheng med at problemet med interessekonflikter søkes løst

²⁶⁰ NUT 1970:1 s. 120-121, se også Renner-Fredriksen (2002) s. 581.

²⁶¹ NUT 1970:1 s. 121 og senere gjentatt i NOU 1992:29 s. 154.

²⁶² NUT 1970:1 s. 121.

²⁶³ Renner-Fredriksen (2002) s. 580-581.

²⁶⁴ Sel. § 2-27.

²⁶⁵ Saml. § 7 (2).

²⁶⁶ Rådsegn 4 frå Sivillovbokutvalet s. 27 og Innst.O. nr. XX (1964-1965) s. 2.

²⁶⁷ I motsatt retning Berge (1991) s. 81, som hevder at habilitetsregler rettspolitisk står sterkt på bakgrunn av uttalelser i sameielovens forarbeider.

ved å ramme virkningen av beslutningen, og ikke deltakerens tilknytning til den. Ved vurderingen av om det bør oppstilles habilitetsregler for deltakerne i styringskomiteen, må det tas i betraktning om behovet for habilitetsregler er større for deltakerne i interessentskapene enn på andre områder.

Lojalitetsplikten, som gjør at ingen deltaker kan få en urimelig fordel på de øvrige deltakernes bekostning, må på samme måte som i aksjeselskaper, tas i betraktning ved vurderingen av om habilitetsregler er påkrevet. Lojalitetsplikten virker imidlertid i liten grad som en skranke for deltakere som prioriterer egne interesser på bekostning av fellesskapet. Dette kan tilsi at deltakerne har behov for en mer effektiv beskyttelse mot at enkelte deltakere oppnår fordeler på interessentskapets bekostning.

Til forskjell fra de øvrige sammenslutningene som er behandlet, kan de statlige interessene tilsi at deltakernes handlingsrom for å forfølge egne interesser på bekostning av interessentskapet begrenses i større grad enn i øvrige sammenslutninger. I samme retning trekker det at faren for interessekonflikter er stor i petroleumsvirksomheten.²⁶⁸ Deltakernes behov for vern mot at enkelte deltakere forfølger egne interesser er derfor noe større i petroleumsvirksomheten enn i andre sammenslutninger. Dette motvirkes til en viss grad av at kontrollhensynet er prioritert ved utformingen av stemmereglene, men også blokkering av vedtak kan være motivert av interessekonflikter.

De samme hensynene mot å oppstille habilitetsregler for eierinteressene som i andre sammenslutninger gjør seg gjeldende for deltakerne i interessentskapene. Det må foreligge tungtveiende grunner for å utelukke deltakerne fra beslutningsprosessene siden habilitetsregler vil utelukke en deltaker med potensielle særinteresser, selv om standpunktet er fullt ut saklig begrunnet.²⁶⁹ Habilitetsregler gir derfor ikke nødvendigvis den ønskede effekten for å unngå at vedtak er motivert av interessekonflikter, og medfører derfor at det er lite samsvar mellom mål og middel. Det er også praktiske problemer ved å utelukke deltakere

²⁶⁸ Se punkt 1.2.3.

²⁶⁹ Nordtveit (1992) s. 232.

fra beslutningsprosessene. Dette kan illustreres i en lisens med to deltakere. Dersom en deltaker har en særlig tilknytning til en sak, kan det ikke resultere i at den andre deltakeren får full beslutningsmyndighet.

Habilitetsregler synes derfor lite egnet til å motvirke at vedtak i styringskomiteen er motivert av interessekonflikter. I tråd med den rådende oppfatningen på andre områder, bør habilitetsregler ikke oppstilles for deltakerne i styringskomiteen.

4.4.4 Bør det oppstilles habilitetsregler for operatøren?

Det kan være større grunn til å oppstille habilitetsregler for operatøren enn for deltakerne. For det første kan habilitetsregler for operatøren bygges på analogier fra andre sammenslutninger hvor styremedlemmer og daglig leder må fratruke. For det andre representerer ikke operatøren eierinteresser i sin egenskap av operatør, og det er dermed prinsipielt mindre betenkelig å utelukke operatøren fra enkelte beslutninger enn deltakerne. For det tredje stiller operatørens selvstendige rolle, på samme måte som i aksjeselskaper, større krav til tillit enn tilfellet er mellom deltakerne i styringskomiteen. Dette gjør seg i enda større grad gjeldende i petroleumsvirksomheten siden operatøren i praksis også er deltaker i lisensen. Det vil være uheldig om beslutningsgrunnlaget utformes av operatøren hvis operatøren har interesse av å oppnå et bestemt resultat.

Prinsipielt er det vanskelig å komme med motargumenter mot at operatøren fratrukes i spørsmål hvor han har særinteresser. På grunnlag av habilitetsreglene i forvaltningsretten og for styret og daglig leder i selskapsretten, konkluderer *Endresen* med at det må gjelde habilitetsregler for operatøren. Han hevder at "[n]år operatøren av grunner som fremgår av disse bestemmelsene, systematisk sett ikke kan forventes å treffe en objektiv avgjørelse uavhengig av sin særinteresse, kan han klarligvis ikke overlates beslutningen på vegne av fellesskapet med den begrunnelse at det ikke i Samarbeidsavtalen ikke er en uttrykkelig habilitetsbestemmelse".²⁷⁰ Videre fremhever han at kodifiseringen av

²⁷⁰ Endresen (2003) s. 28.

lojalitetsplikten viser at ”alminnelige grunnleggende rettsprinsipper” må gjelde også på petroleumsvirksomhetens område.²⁷¹

Som det fremgår i aksjelovens forarbeider, står imidlertid habilitetsregler i sammenslutninger langt svakere enn lojalitetsplikten. Habilitetsregler for styret og daglig leder kan derfor vanskelig kalles et ”alminnelig grunnleggende rettsprinsipp” som kan legges ukritisk til grunn i enhver sammenslutningsform. Som nevnt i punkt 4.4.1 ovenfor, er også habilitetsregler av en slik karakter at man bør være forsiktig med å oppstille slike med mindre det fremgår uttrykkelig av samarbeidsgrunnlaget. *Endresens* uttalelser illustrerer likevel at spørsmålet om det bør oppstilles habilitetsregler for operatøren står i en helt annen stilling enn habilitetsregler for deltakerne i styringskomiteen.

Til tross for det store behovet for tillit til operatøren må habilitetsregler, i tråd med uttalelsene i aksjelovens forarbeider, sees i sammenheng med hvilke praktiske konsekvenser det medfører. Ved fratredelse av operatøren på grunn av inhabilitet, må operatørfunksjonene i den konkrete saken enten overlates til deltakerne i lisensen, eller til en tredjeperson. Å overlate operatørfunksjonene i enkeltsaker til en annen deltaker i lisensen forutsetter at denne deltakeren har en operatørorganisasjon tilgjengelig til enhver tid som er klar til å ta over operatørens oppgaver. Dette vil være en lite hensiktsmessig bruk av ressurser. Et annet alternativ er at styringskomiteen sammen overtar operatørfunksjonene hvor operatøren er inhabil. Deltakernes organisasjoner må i tilfelle samarbeide om å utføre operatørfunksjonene. Bare det at det eksisterer en operatør som skal ta seg av den daglige ledelsen indikerer at det ikke er ansett optimalt at styringskomiteen utfører operatøroppgavene. En slik løsning vil blant annet føre til at uenighet mellom deltakerne også kan oppstå ved utføringen av den daglige ledelsen. Det er heller ikke gitt at deltakernes samlede organisasjoner på feltet er tilstrekkelig til å overta operatørens oppgaver. Det aktuelle alternativet dersom habilitetsregler oppstilles for operatøren må derfor være å sette operatørfunksjonene ut til en tredjeperson som godkjennes av departementet.

²⁷¹ *Endresen* (2003) s. 29.

De samme innvendningene som anføres i aksjelovens forarbeider gjør seg imidlertid gjeldende mot å bruke en tredjeperson til operatøroppgavene. Det vil medføre en forsinkelse om operatøren skal erstattes av en tredjeperson og et skifte kan gå ut over kontinuiteten. Mest betenkelig er det likevel at en tredjeperson uten særlig kjennskap til virksomheten, skal stå for ledelsen av et prosjekt i lisensen. Mot dette kan det innvendes at det kan være vel så bra å ha en nøytral aktør til å lede enkelte prosjekter enn en operatør med særinteresser, selv om det medfører mindre kunnskap om feltet.

Et annet problem med at en tredjeperson skal overta operatøroppgaver er at det kan by på utfordringer å finne en tredjeperson med den minimumskompetanse som kreves for i det hele tatt å være kvalifisert for oppdraget. Det stilles store krav for å bli rettighetshaver på norsk sokkel, og kravene skjerpes ytterligere med tanke på kompetanse og organisasjon for å bli operatør.²⁷² Selv om det samme kravet til organisasjon ikke kan kreves for å utføre enkeltoppdrag, er det lite trolig at det finnes aktører i markedet som på kort varsel kan overta operatøroppgavene samtidig som kravene til kompetanse blir ivaretatt. Etter mitt syn er det langt vanskeligere å finne kvalifiserte erstattere i petroleumsvirksomheten enn i selskapsretten forøvrig på grunn av virksomhetens særegenhet. Konklusjonen er derfor at habilitetsregler heller ikke bør oppstilles for operatøren.

4.5 Konklusjon

Som følge av at det ikke kan oppstilles habilitetsregler og at det i praksis skal svært mye til før lojalitetsplikten kan anses overtrådt, er det i praksis bare rammen for samarbeidet i tillegg til eventuell statlig involvering som setter skranke for hva et beslutningsdyktig flertall kan beslutte. Hvis en deltaker er med å utgjøre et flertall som tilfredsstiller kravene i stemmereglene er det med andre ord få begrensninger på muligheten til å få gjennom ønskede beslutninger. Dette gjelder selv om beslutningen skulle være motivert av andre interesser enn den isolerte

²⁷² Se ODs Krav til nye rettighetshavere og operatører.

lisensen. Tilsvarende er en deltaker som står utenfor en slik etablert konstellasjon i stor grad tvunget til å akseptere at de øvrige deltakerne fatter beslutninger selv om disse kan være motivert av hensyn utenfor den konkrete lisensen.

5 Særlig om deltakernes innflytelse over utbyggingsbeslutninger

5.1 Innledning

Den viktigste beslutningen for en deltaker i petroleumsvirksomheten er om et funn skal bygges ut eller ikke. Ved utbyggingsbeslutninger pådrar deltakerne seg store forpliktelser over en lang tidsperiode. For eksempel er investeringene til utbyggingen av Goliatfeltet estimert til ca. 28 milliarder kroner.²⁷³ På grunn av de store konsekvensene utbyggingen får for deltakerne, følger utbyggingsbeslutninger et eget system som er regulert i SA kapittel IV.

For deltakerne er dette en fireleddet prosess bestående av 1) beslutning om videreføring (BOV), 2) utarbeidelse av en utbyggingsplan som i SA kalles plan for utbygging og drift (PUD), 3) vedtak av utbyggingsplan og 4) tiltredelse av utbyggingsplanen. I en beslutning om videreføring tar deltakerne stilling til om et funn ønskes utbygd. Steg 2 og 3 handler om hvordan deltakerne planlegger å utføre utbyggingen. Dette konkretiseres gjennom en omfattende utbyggingsplan, som skal inneholde informasjon om en rekke sider ved deltakernes utbyggingsløsning.²⁷⁴ Utarbeidelse av planen er en tidkrevende og kostbar prosess for deltakerne, noe som understreker utbyggingsbeslutningens betydning. Det siste stadiet gjelder den enkelte deltakerens standpunkt til utbyggingsplanen. Utbyggingsbeslutningen er med andre ord ikke én enkelt

²⁷³ St.prp. nr. 64 (2008-2009) s. 7.

²⁷⁴ Pl. § 4-2 (2).

beslutning, men en serie beslutninger bestående av flere beslutningstyper. Formålet med utbyggingsbeslutningen er dermed å få klarlagt om det skal skje en utbygging, hvordan utbyggingen skal skje og hvilke deltakere som skal være med på utbyggingen. Det er ikke uvanlig at operatørene har et parallelt system med egne milepæler som brukes i rettighetshavergruppene, som kalles ”gatesystem”. Disse varierer fra operatør til operatør, og jeg behandler derfor bare systemet i SA i det følgende.

Som nevnt innledningsvis, er utbyggingsplanen et av trinnene i konsesjonssystemet som krever statlig godkjenning. Konsesjonssystemet legger opp til at deltakerne står for utarbeidelsen av planen på egenhånd, og at staten først kommer på banen når deltakerne har blitt enige og sendt utbyggingsplanen inn for godkjenning. I praksis fungerer dette annerledes, fordi staten følger prosessen tett helt frem til utbyggingsplanen foreligger. Forutsetningen for den statlige påvirkningen underveis i prosessen frem mot en utbyggingsplan er imidlertid i alle tilfeller statens formelle påvirkningsmuligheter. Hvorvidt adgang staten har til å nekte å godkjenne en utbyggingsplan har derfor stor betydning for hvilke påvirkningsmuligheter staten har i prosessen. Myndighetene har imidlertid andre alternativer enn å nekte å godkjenne planen. Dersom myndighetene er uenige i deltakernes vurderinger i utbyggingsplanen, har staten også mulighet til å stille vilkår til godkjenningen. I praksis er dette vanligere enn et rent avslag. Jeg kommer tilbake til enkelthetene i myndighetenes påvirkning nedenfor under punkt 5.6.

Vilkårene for å nekte godkjenning og å stille vilkår til godkjenningen av utbyggingsplanen vil i stor grad være de samme ved de øvrige godkjenningsordningene i konsesjonssystemet. De synspunkter som kommer til uttrykk ved drøftelsen av spørsmålet om hvorvidt adgang staten har til å nekte godkjenning av utbyggingsplanen og til å stille vilkår til den, vil derfor også gjøre seg gjeldende ved andre godkjenningsordninger. I det følgende skal jeg gå nærmere inn på de ulike stadiene i utbyggingsprosessen, deltakernes påvirkningsmuligheter på disse og den statlige påvirkningen.

5.2 Beslutning om videreføring

Den grunnleggende forutsetningen for at det skal kunne skje en utbygging, er naturlig nok at det er gjort et funn. Dette kommer til uttrykk i SA art. 15.1 ved formuleringen ”konkretisering av kommersiell utnyttelse av oppdagede Forekomster”. Dersom denne forutsetningen foreligger, skal styringskomiteen ”bestemme hvordan den videre fremdrift skal styres gjennom alle prosjektets faser fra planlegging frem til drift”. Dette skal hovedsakelig skje ved opprettelse av styringssystemer hvor det fokuseres på ”beslutningsmilepæler og beskrivelse av beslutningsgrunnlag”. Dette innebærer i prinsippet ikke mer enn det som allerede følger av styringskomiteens rolle i sin alminnelighet. Disse delene av art. 15.1 må derfor sees på som en presisering av styringskomiteens oppgaver innenfor rammen av en utbyggingsbeslutning frem til deltakernes tiltredelse av utbyggingsplanen.

Rettighetshavergruppens avgjørelse om et funn skal utbygges starter ved at det utarbeides et forslag til beslutning om videreføring (BOV). Et forslag til BOV er først og fremst en estimering av funnets potensial, men det skal også inneholde overordnede angivelser av hvordan utbyggingen skal skje.²⁷⁵ Det følger implisitt av rollefordelingen i interessentskapet at det er operatøren som leder utarbeidelsen av forslag til BOV som en del av operatørfunksjonen. Det neste steget i prosessen er at dette forslaget behandles i styringskomiteen. Avgjørende for deltakernes innflytelse over om forslag til BOV vedtas er derfor de alminnelige stemmereglene i styringskomiteen.

5.3 Betydningen av om forslag til BOV vedtas

Dersom forslaget til BOV vedtas i styringskomiteen, skal operatøren utarbeide en utbyggingsplan.²⁷⁶ Dersom forslaget til BOV ikke blir vedtatt i styringskomiteen, kan enhver deltaker selv utarbeide en utbyggingsplan.²⁷⁷ Det samme gjelder dersom styringskomiteen ikke be-

²⁷⁵ SA art. 15.2.

²⁷⁶ SA art. 15.3.1.

²⁷⁷ SA art. 15.4.

handler forslaget ”innen rimelig tid”. At et forslag til BOV ikke vedtas i styringskomiteen setter altså ikke en stopper for en eventuell utbygging. Om et forslag til BOV vedtas eller ikke, får derimot betydning for hvilke forekomster som kan inngå i deltakernes utbyggingsplan. Hvis forslaget til BOV kun angår en del av et funn, kan ikke utbyggingsplanen omfatte de øvrige delene av funnet. Om forekomster som ikke er omfattet skal utnyttes, må avgjøres på vanlig måte i styringskomiteen gjennom et nytt forslag til BOV.

Et vedtak av forslag til BOV får også betydning for *hvem* som utarbeider utbyggingsplanen. Dersom forslaget til BOV vedtas skal ”Operatøren utarbeide en utbyggingsplan i nært samarbeid med de øvrige Parter”. SA gir inntrykk av at deltakernes involvering er større ved utarbeidelse av utbyggingsplanen enn ved andre beslutninger. I praksis er imidlertid deltakerne mer aktive jo viktigere beslutningen er, og samarbeidet med operatøren blir av den grunn nærere enn ved øvrige beslutninger. Muligheten til å øve innflytelse på beslutningene er imidlertid rettslig sett den samme, uavhengig av om det dreier seg om utarbeidelse av utbyggingsplan eller andre beslutninger.

Hvor forslag til BOV ikke vedtas og en deltaker ønsker å utarbeide en utbyggingsplan på egenhånd, kan deltakerne be operatøren om å ”assistere Parten i hans arbeid”. Dette må imidlertid ikke medføre ”kostnad eller ulempe for interessentskapet”.²⁷⁸ Det er likevel ikke gitt at dette gir deltakerne noen økt innflytelse. Det er viktig å understreke at muligheten for å utarbeide en utbyggingsplan på egenhånd ikke betyr at deltakerne kan gjennomføre denne som en utbygging på egen risiko. Muligheten for å utarbeide egen utbyggingsplan gir derfor i utgangspunktet bare rett til å få lagt planen frem for avgjørelse i styringskomiteen. Dette kan gi deltakeren krav på kompensasjon for utgiftene som har gått med til utarbeidelse av planen.²⁷⁹ Dette står i motsetning til kostnader til løsningsforslag som deltakerne utreder som alternativer

²⁷⁸ SA art. 15.4.

²⁷⁹ SA art. 16.5 annet punktum. Bestemmelsen åpner for at utgiftene en deltaker pådrar seg ved utarbeidelse av utbyggingsplanen kan ”legges inn i budsjettet for utbyggingen”. Forutsetningen må være at deltakerens utbyggingsplan blir benyttet.

til de forslagene operatøren kommer opp med.

Ved en så viktig avgjørelse som utbyggingsplanen vil deltakerne utarbeide egne løsninger i tillegg til operatørens. Betydningen av om forslaget til BOV vedtas er derfor begrenset til om deltakerne kan få dekket kostnadene. Vedtak om forslag til BOV får imidlertid ikke noen betydning for deltakernes innflytelse.

Selv om det kan være atskillig diskusjon frem til forslaget til BOV skal til behandling i styringskomiteen, er det i praksis svært sjelden at forslag til BOV ikke vedtas. De regler som gjelder hvor forslaget ikke blir vedtatt kommer derfor sjelden til anvendelse, men de har likevel en praktisk betydning ved at prosessen ikke kan treneres selv om forslaget ikke oppnår et beslutningsdyktig flertall.

5.4 Vedtak av utbyggingsplanen

Uavhengig av om en utbyggingsplan er utarbeidet av operatøren på vegne av gruppen eller om den er utarbeidet av en av deltakerne, skal utbyggingsplanen behandles i styringskomiteen.²⁸⁰ Styringskomiteen vedtar etter de alminnelige stemmereglene om utbyggingsplanen skal oversendes departementet til godkjenning. Dersom ingen utbyggingsplan oppnår et beslutningsdyktig flertall, oppstår det en fastlåst situasjon som må løses på vanlig måte. Heller ikke ved uenighet om utbyggingsplanen oppstår det derfor noen mulighet for at deltakere kan starte utbygging på egen risiko.

En særregel er innført i den 20. konsesjonsrunden i lisenser med to deltakere. Etter hovedregelen i en slik lisens måtte begge deltakerne blitt enige om en utbyggingsplan for at planen skulle blitt sendt til godkjenning. I lisenser med to deltakere lyder imidlertid art. 16.2 slik:

”En Part kan oversende utbyggingsplan med tilhørende dokumentasjon til Departementet og andre relevante myndigheter sammen med søknad om godkjenning av utbyggingsplanen”

²⁸⁰ SA art. 16.1 og 16.5.

Begge deltakerne gis altså mulighet til å sende inn en utbyggingsplan til godkjenning selv om deltakerne ikke er enige i utformingen. Dersom en deltaker sender inn en plan til godkjenning og den andre deltakeren tiltrer, er situasjonen uproblematisk. Da har den tiltredende deltakeren akseptert den andres utbyggingsplan, og situasjonen blir den samme som om utbyggingsplanen blir vedtatt i styringskomiteen. Art. 16.2. åpner imidlertid for at begge deltakerne leverer inn konkurrerende planer. Dette utelukker fastlåste situasjoner i styringskomiteen hvor de to deltakerne er uenige om hvordan utbyggingen skal skje.

Den umiddelbare betydningen for deltakernes innflytelse er at det naturligvis er en fordel å få myndighetenes vurdering av utbyggingsplanen uten å være avhengig av tilslutning fra den andre deltakeren. På den annen side kan ikke en deltaker hindre at den andre deltakeren sender inn en utbyggingsplan. Mulighetene for å trenere prosessen til et tidspunkt som passer deltakeren bedre, avskjæres derfor med denne løsningen.

For å avgjøre hvilken endring i innflytelsesvurderingen det medfører å kunne levere inn konkurrerende utbyggingsplaner, må det først tas stilling til om det er adgang til prinsipalt å levere inn en egen utbyggingsplan og subsidiært tiltre den andre deltakerens plan dersom egen plan ikke skulle bli godkjent. Uten en slik løsning vil deltakerne ha valget mellom å satse på at egen plan blir valgt av departementet, eller å tiltre den andre deltakerens plan og oppgi sin egen. Risikoen for å bli stående utenfor en utbygging vil antagelig veie tyngre enn å få gjennomført utbyggingen på den måten deltakeren selv finner mest hensiktsmessig. Konkurrerende utbyggingsplaner uten subsidiær tiltredelsesmulighet leder derfor ikke nødvendigvis til en tilleggsmulighet for deltakere som ikke blir enige om en utbyggingsplan. Det kan imidlertid føre til mer taktisk spill mellom deltakerne, hvor den deltakeren som tør å stå ved egen plan, kan få gjennomslag uten å måtte forhandle seg frem til en felles utbyggingsplan.

SA verken åpner eller stenger for subsidiær tiltredelse av den andre deltakerens plan. Hensikten med å innføre muligheten til å levere inn konkurrerende utbyggingsplaner kan åpenbart ikke være annet enn et

forsøk på å løse fastlåste situasjoner. I tråd med tanken bak konsesjonssystemet, må det fra en statlig synsvinkel anses som den gunstigste løsningen at begge deltakerne er med på utbyggingen. På samme måte bør løsningen som velges i minst mulig grad gi grobunn for taktisk spill mellom deltakerne, slik at det er kommersielle hensyn som er avgjørende. Samfunnsmessige hensyn taler etter mitt syn så klart i retning av at deltakerne gis mulighet for subsidiær tiltredelse at dette må legges til grunn, selv om det ikke er særlige holdepunkter i SA.

Selv om den subsidiære tiltredelsesmuligheten utelukker taktikkeri mellom deltakerne, gir muligheten for å levere inn konkurrerende utbyggingsplaner ingen incentiver for deltakerne til å forhandle seg frem til en felles løsning. Løsningen med konkurrerende utbyggingsplaner medfører derfor et brudd med konsesjonssystemet ellers. Dette fører til at den kommersielle kontrollen som deltakerne vanligvis fører med hverandre gjennom forhandlinger, overlates til departementet. Departementet må derfor selv ta stilling til også de kommersielle aspektene ved utbyggingsplanen, noe som primært ikke er departementets oppgave. Sannsynligvis vil departementet konsultere med begge deltakerne for på den måten å avdekke hva en kommersiell uenighet kan skyldes. Situasjonen vil bli nokså lik en fastlåst situasjon hvor myndighetene har kalt partene inn for å megle.²⁸¹ Forskjellen er imidlertid at ved en alminnelig fastlåst situasjon kan departementet nøye seg med å inneha meglerrollen. Ved innlevering av to konkurrerende utbyggingsplaner tvinges departementet til å avgjøre spørsmålet.

Hvordan dette påvirker deltakernes innflytelse varierer naturligvis fra lisens til lisens. Generelt må imidlertid det faktum at deltakerne kun behøver samtykke fra departementet og ikke fra den andre deltakeren, gjøre det lettere å få gjennomslag for en utbyggingsplan som er motivert av kommersielle hensyn utenfor lisensen. Uten den kommersielle kontrollen fra den andre deltakeren, er det departementet som først og fremst må avdekke løsninger som har sitt grunnlag i en interessekonflikt. Fra et innflytelsesperspektiv kan konkurrerende utbyggingsplaner derfor føre til at den enkelte deltaker lettere kan få gjennomslag for egne

²⁸¹ Se punkt 2.2.4.1 ovenfor.

særinteresser på bekostning av den andre deltakeren hvor det er mulig å levere inn konkurrerende utbyggingsplaner. Dette gjelder imidlertid for begge deltakere, slik at hvilken utbyggingsplan som velges av departementet potensielt kan bety enten en stor fordel eller en stor ulempe. Departementet kan naturligvis også i disse situasjonene godkjenne utbyggingsplanen med vilkår slik at resultatet blir et kompromiss.

5.5 Tiltredelse av utbyggingsplanen

Når en utbyggingsplan er vedtatt i styringskomiteen skal deltakerne innen tre måneder etter at planen er vedtatt gi melding om de ønsker å tiltre utbyggingsplanen.²⁸² At deltakerne gis et valg om å tiltre utbyggingsplanen er en særegen ordning som ikke har noen parallell i den alminnelige selskapsretten. Selv om det aldri skjer i praksis gjør kravet om tiltredelse at en deltaker i teorien kan stemme for utbyggingsplanen i styringskomiteen, men likevel la være å tiltre utbyggingsplanen. Tiltredelsesmekanismen gjør at en deltaker som ikke tror utbygging av en forekomst er lønnsom eller mener utbyggingen ikke kan skje på den måten utbyggingsplanen legger opp til, har muligheten til å stå utenfor hele utbyggingsprosjektet. En deltaker kan altså ikke tvinges med på en utbygging selv om samtlige av de øvrige deltakerne tiltrer. Dette betyr ikke at deltakeren mister sin plass rettighetshavergruppen, men det skilles ut en del av lisensen hvor ikke alle deltakerne er med på virksomheten. Motsatt medfører dette også at en deltaker ikke kan hindre de øvrige deltakerne i å bygge ut funnet etter at planen er sendt til departementet, forutsatt at planen blir godkjent. Deltakerne gis altså både anledning til å bli med dersom utbyggingen er ønsket, og til å motsette seg utbyggingen dersom den er uønsket.

Dersom ikke alle deltakerne tiltrer utbyggingsplanen, oppstår muligheten for å starte *utbygging på egen risiko*.²⁸³ På samme måte som for *prosjekt på egen risiko*,²⁸⁴ har dette bare betydning for hvilke deltakere

²⁸² SA art. 16.3.

²⁸³ De tekniske saksbehandlingsreglene fremgår av SA art. 19.

²⁸⁴ Se punkt 2.2.4.2 ovenfor.

som blir med på utbyggingen. Deltakernes påvirkningsmuligheter som følge av tiltredelsesordningen, er begrenset til *om* utbyggingen skal skje på den måten som er fastsatt i en utbyggingsplan vedtatt i styringskomiteen. Deltakernes innflytelse over andre viktige spørsmål som *når* og *hvordan* utbyggingen skal skje, er imidlertid den samme som ved andre vedtak i styringskomiteen. Utbyggingsplanen kan likevel være med på å fremskynde utbyggingsprosessen.

I praksis tiltrer alltid deltakerne vedtatte utbyggingsplaner, fordi det er for risikabelt å stå utenfor en utbygging. Skulle deltakeren ha for dårlig økonomi eller det er andre grunner til at tiltredelse ikke er ønskelig, er det vanligere at deltakeren tiltrer planen for deretter å få andelen solgt. Deltakernes mulighet til å ta del i utbyggingen og dermed øve innflytelse på de videre beslutningene, er imidlertid ikke helt avskåret selv om deltakeren skulle velge ikke å tiltre i første omgang. For det første vil de sjeldne tilfeller hvor departementet nekter å godkjenne en utbyggingsplan, medføre at det må utarbeides en ny plan hvor deltakerne igjen gis muligheten for å tiltre. Den andre muligheten er å kjøpe seg inn i utbyggingen, men denne muligheten avhenger naturligvis av at en av de øvrige deltakerne er villige til å selge. I motsetning til *prosjekt på egen risiko*, hvor det kan tiltres mot kompensasjon, er det ingen senere tiltredelsesmuligheter for deltakerne ved *utbygging på egen risiko*.

Etter en deltakers tiltredelse er det som hovedregel for sent å trekke seg ut av utbyggingen. Dette presiseres i art. 16.4 og ville uansett fulgt av alminnelige avtalerettslige regler. Det er heller ikke adgang til å tre ut av selve lisensen etter tiltredelse av PUD før ”Departementet har fastslått at planen er fullført”.²⁸⁵ Eneste vei ut av en tiltrådt utbyggingsplan som er godkjent av departementet, er derfor salg av andelene.

5.6 Statlig kontroll ved utbyggingsbeslutninger som begrensning for deltakernes innflytelse

Selv om staten gjennom departementet og OD er involvert i alminnelige beslutninger i lisensen, blir deltakernes beslutninger underlagt en ster-

²⁸⁵ SA art. 24.1.1.

kere kontroll når en beslutning er avhengig av godkjenning fra myndighetene. Mest fremtredende i denne sammenheng er krav om godkjenning av utbyggingsplanen.²⁸⁶ Dette illustreres ved at det i praksis også kreves samtykke av Kongen i statsråd eller Stortinget før en utbyggingsplan godkjennes.²⁸⁷ Stortingets samtykke kreves ved utbygginger med en investeringsramme over 10 milliarder NOK.²⁸⁸

Deltakernes gjennomslagskraft er grunnleggende forskjellige hvor beslutningen er undergitt et krav om statlig godkjenning. Mens deltakerne ved alminnelige beslutninger kan gjennomføre vedtak fattet i styringskomiteen med mindre konsesjonsverk eller statlige vedtak og pålegg tilsier noe annet, er forholdet motsatt ved godkjenningsordningene. I disse tilfellene kan ikke vedtakene effektueres før myndighetene har gitt sitt samtykke. Generelt vil den økte statlige involveringen påvirke deltakerne i den forstand at deltakernes samlede innflytelse reduseres. Hvordan den statlige involveringen påvirker de enkelte deltakernes innflytelse må avgjøres konkret. Det kan likevel konstateres at den statlige involveringen potensielt kan bety at deltakere som har blitt nedstemt i styringskomiteen på tross av dette, kan få gjennomslag dersom myndighetene har samme oppfatning som deltakeren. Jeg kommer nærmere tilbake til hvilke virkninger den statlige involveringen kan få i den videre fremstillingen.

Etter at en utbyggingsplan er sendt til departementet for godkjenning, kan planen bli nektet godkjent, godkjent med vilkår eller godkjent i tråd med deltakernes forslag. Hvorvidt adgang myndighetene har til å nekte å godkjenne og å stille vilkår til godkjenningen, vil være avgjørende for i hvor stor grad den statlige involveringen påvirker deltakernes innflytelse. Jo videre kompetanse departementet har, jo mindre innflytelse vil deltakerne ha over utbyggingsbeslutningen. Myndighetsbegrensningen på deltakernes innflytelse må imidlertid sees i lys av at deltakerne allerede har blitt tildelt en utvinningstillatelse. Utvinningstillatelsen kan ikke trekkes tilbake, med mindre vilkårene for omgjø-

²⁸⁶ Se pl. § 4-2 (1) og SA art. 16.2.

²⁸⁷ Selvig (1995) s. 345 og Lervåg (2008) s. 18 flg.

²⁸⁸ Se Veiledning til PUD og PAD s. 9, jf. St.meld. nr. 39 (1999-2000) s. 52.

ring foreligger. Dette får den følge at avslag på utbyggingsplanen eller vilkår knyttet til denne ikke i realiteten må innebære en omgjøring av utvinningstillatelsen.

Et første spørsmål er derfor hva deltakerne allerede har fått rett til ved tildelingen av en utvinningstillatelse. Etter petroleumsloven gis deltakerne ”enerett til (...) utvinning av petroleumsforekomster på områder som omfattes av tillatelsen”.²⁸⁹ Dette innebærer ikke bare eksklusivitet til å utvinne petroleum innenfor området av utvinningstillatelsen. En tillatelse til å ”utvinne” gir blant annet rett til ”bygging, plassering, drift og bruk av innretninger for utvinning”.²⁹⁰ Dette må forstås slik at når deltakerne har fått en utvinningstillatelse, har de også fått en rett til å sette opp innretninger som er nødvendige for å bygge ut et funn.²⁹¹ Spørsmålet om det skal skje en utvinning dersom deltakerne finner et funn drivverdig, er dermed avgjort ved utvinningstillatelsen. Departementet kan følgelig ikke nekte å godkjenne en utbyggingsplan hvor begrunnelsen for eksempel er at deltakerne ikke har den nødvendige kompetansen eller at man ikke lenger ønsker å utvinne petroleum fra dette feltet. For at departementet skal kunne gjøre dette, kreves det omgjøring av utvinningstillatelsen.

Ved at deltakerne allerede har fått en utvinningstillatelse settes den ytre rammen for statens adgang til å nekte å godkjenne en utbyggingsplan og å sette vilkår til den. Utgangspunktet er derfor at deltakerne ikke kan hindres i å bygge ut en drivverdig forekomst. Spørsmålet i det følgende er derfor hvor store påvirkningsmuligheter myndighetene har på *hvordan* utbyggingen skal skje. Det avgjørende vil være hvilke hensyn som kan tas i betraktning ved vurderingen av om utbyggingsplanen skal godkjennes og hvilke vilkår som kan stilles til den planen deltakerne sender inn. Dette spørsmålet beror på en tolkning av § 4-2 hvor godkjennelseskompetansen er hjemlet.²⁹² Det gis ingen direkte anvisninger på hva departementet skal eller kan ta i betraktning ved

²⁸⁹ Pl. § 3-3 (3).

²⁹⁰ Pl. § 1-6 bokstav g.

²⁹¹ For en grundig vurdering av dette spørsmålet, se Lervåg (2008) s. 24 flg.

²⁹² Eckhoff/Smith (2010) s. 407 flg.

vurderingen. Da det er en utbyggingsplan det skal tas stilling til ved godkjenningen, må likevel vurderingstemaet være saklig begrenset til innholdet i utbyggingsplanen og formålet med godkjenningsordningen. Utbyggingsplanen skal inneholde ”en beskrivelse av økonomiske, tekniske, sikkerhetsmessige, nærings- og miljømessige forhold samt opplysninger om hvordan en innretning vil kunne disponeres ved avslutning av petroleumsvirksomheten”.

Det viktigste formålet med godkjenningsordningen er ”å muliggjøre gjennomføringen av de regulerings- og kontrolltiltak som er nødvendig for å sikre den ønskede struktur i den industrielle virksomhet på kontinentalsokkelen”.²⁹³ Ved vurderingen av om utbyggingsplanen skal godkjennes, ”vil det være av betydning om anleggene er tilpasset et forsvarlig utvinningsforløp, jfr. lovutkastets § 22 første ledd, om utformingen av anleggene antas å gi grunnlag for sikkerhetsmessig tilfredsstillende løsninger, jfr. lovutkastets § 45, om hensynet til vern om naturmiljøet og andre næringsinteresser er ivaretatt, jfr. lovutkastets § 33, om det er rasjonelt med samordnet virksomhet med andre rettighetshavere, jf. lovutkastets § 15 og om det legges opp til et rasjonelt transport-system, jfr. lovutkastets § 19”. Departementets vurdering av utbyggingsplanen er etter forarbeidene knyttet til de sider av utbyggingsplanen som angår ressursforvaltningen.

De overordnede hensyn i petroleumsløven må også kunne tillegges vekt ved vurderingen. I tillegg til den generelle bestemmelsen i petroleumsløven § 1-2 om at ressursene skal forvaltes i et langsiktig perspektiv, er kravet til forsvarlig utvinning særlig sentral.²⁹⁴ Dersom departementet for eksempel finner at utbyggingsplanen ikke er i samsvar med ”sunne økonomiske prinsipper”,²⁹⁵ må dette kunne danne grunnlag for å nekte å godkjenne planen eller å stille vilkår for å rette opp i mangler i utbyggingsplanen. I tråd med konsesjonssystemet er det likevel ikke til å komme bort fra at departementets vurdering ligger på de ikke-kom-

²⁹³ NOU 1979:43 s. 103. § 4-2 i den nåværende petroleumsløven er en videreføring av § 23 i petroleumsløven av 1985, se Ot. prp. nr. 43 (1995-1996) s. 41.

²⁹⁴ Se innledningsvis under punkt 1.2.1.

²⁹⁵ Pl. § 4-1 annet punktum.

mersielle sidene ved utbyggingsplanen.

Om en utbygging er søkt gjennomført på en tilfredsstillende måte, er et spørsmål som etter petroleumsloven § 4-2 første ledd er underlagt det frie forvaltningsskjønn. De vurderingene som skal gjøres er først og fremst knyttet opp til faglige vurderinger som for eksempel av om kravet til forsvarlig utvinning er oppfylt. Domstolskontrollen ved faglige vurderinger er som hovedregel begrenset,²⁹⁶ og spesielt må dette gjelde innenfor områder som petroleumsvirksomheten hvor kravet til ekspertise må anses særlig høy. Selv om vurderingen er overlatt til det frie forvaltningsskjønn følger det av rettspraksis at domstolene likevel kan prøve om et avslag bygger på usaklig forskjellsbehandling, er vilkårlig eller er sterkt urimelig.²⁹⁷ Domstolene kan naturligvis også prøve om det foreligger saksbehandlingsfeil. Det mest anvendelige av disse alternativene er antagelig forbudet mot usaklig forskjellsbehandling. Dette kan tenkes for eksempel i tilfeller hvor HMS-kravene settes høyere i en lisens sammenlignet med en annen uten at det finnes noen saklig forklaring på dette, men heller ikke dette er antagelig særlig praktisk.

Fraværet av domstolskontroll gir departementet stor frihet til å nekte å godkjenne utbyggingsplanen. På grunn av kontakten mellom deltakerne og myndighetene underveis i prosessen, er det vanlig at ue-nigheten er av mindre betydning og dermed kan løses ved at det stilles vilkår for godkjenningen.²⁹⁸ Selv om vilkårene for å nekte å godkjenne utbyggingsplanen og å stille vilkår til den ikke er sammenfallende, er forskjellen av liten betydning for deltakernes innflytelse. Jeg nøyer meg derfor med å behandle departementets adgang til å stille vilkår til

²⁹⁶ Se f. eks. Rt. 1995 s. 1427 på s. 1433, hvor førstvoterende som representerte flertallet på fire dommere uttalte at ”domstolene bør være tilbakeholdne med å fravike det faglige skjønn bak et fredningsvedtak”.

²⁹⁷ Se f. eks. Rt. 2007 s. 257 avsnitt 36. Høyesterett nevner ikke at forskjellsbehandlingen må være usaklig, men det er åpenbart at det kun er usaklig forskjellsbehandling som rammes.

²⁹⁸ Kommentar til petroleumsloven (2009) s. 861.

utbyggingsplanen.²⁹⁹

Muligheten for å stille vilkår til godkjenningsordningene er ment å supplere det rammeverket som allerede gjelder i petroleumsvirksomheten.³⁰⁰ Dette hindrer likevel ikke at vilkår kan benyttes for å klargjøre når kravene i konsesjonsverket er oppfylt. Igjen kan kravet til forsvarlig utvinning brukes som eksempel. Spørsmålet i det følgende er i hvilken utstrekning departementet kan stille ytterligere vilkår etter at kravene i konsesjonsverket er oppfylt. Forbudet mot usaklig forskjellsbehandling, vilkårlig skjønnsutøvelse eller sterkt urimelige resultater gjelder naturligvis også ved vurderingen av om vilkårene kan stilles.

Adgangen til å stille vilkår følger av petroleumsloven § 4-2, jf. § 10-18. Etter ordlyden er den eneste begrensningen at vilkåret må ha en ”naturlig tilknytning til det tiltak eller den virksomhet som enkeltvedtaket gjelder”.³⁰¹ Det fremgår av forarbeidene til den tidligere petroleumsloven at dette bare er en presisering av ellers gjeldende rett.³⁰² Det må derfor kunne legges til grunn at den ulovfestede vilkårlæren også gjelder for adgangen til å stille vilkår i petroleumsvirksomheten.³⁰³ Etter den ulovfestede vilkårlæren kan ikke forvaltningen stille vilkår som ikke har saklig sammenheng med vedtaket og vilkåret kan heller ikke være uforholdsmessig tyngende.³⁰⁴ EU-retten kan også få betydning for adgangen til å stille vilkår. Det fremgår eksplisitt i konsesjonsdirektivet at det er adgang til å stille vilkår for utøvelsen av

²⁹⁹ Avslag på utbyggingsplanen har også forekommet. Et eksempel på dette er Trollsaken hvor spørsmålet var hvilken utvinningsstrategi som burde benyttes for å utvinne oljen og gassen i en forekomst på Trollfeltet. Et beslutningsdyktig flertall ønsket et økt gassuttak fra feltet, men departementet gjorde det klart allerede før planen ble sendt inn at en slik løsning ikke ville bli godkjent. Begrunnelsen var at store deler av oljen kunne gå tapt med en slik utvinningsstrategi, se Pressemelding om brev fra departementet til rettighetshaverne av 18. oktober 2007.

³⁰⁰ NOU 1979:43 s. 90.

³⁰¹ Pl. § 10-18 (2).

³⁰² NOU 1979:43 s. 90.

³⁰³ Tilsvarende Lervåg (2008) s. 48.

³⁰⁴ Eckhoff/Smith (2010) s. 436-437.

petroleumsvirksomheten,³⁰⁵ men dette innebærer trolig at vilkårene også må vurderes opp mot proporsjonalitetsprinsippet i EU-retten.

Selv om utformingen av petroleumsloven og den ulovfestede vilkårslæren er forskjellig, må kravet om saklig sammenheng innholdsmessig være det samme som begrepet ”naturlig tilknytning”.³⁰⁶ Kravet om ”naturlig tilknytning” setter en ytre skranke for hvilke vilkår som kan stilles til godkjenningen av utbyggingsplanen. Så lenge vilkåret er knyttet til hvordan utbyggingen skal utføres, er det vanskelig å finne eksempler på vilkår som vil kunne rammes av kravet. Skranken vil først og fremst avskjære vilkår som er utbyggingen uvedkommende. For eksempel kan det ikke stilles vilkår om at deltakerne skal bygge ny skole til beboerne på fastlandet.

Innenfor rammen av vilkår som har en ”naturlig tilknytning” til godkjenningen av utbyggingsplanen, er spørsmålet om vilkåret er uforholdsmessig tyngende. Ved vurderingen av om et vilkår er uforholdsmessig tyngende må det foretas en vurdering av den samfunnsmessige gevinsten som forsøkes oppnådd gjennom vilkåret og den byrden deltakerne blir påført.³⁰⁷

Også ved uforholdsmessighetsvurderingen må det tas i betraktning at deltakerne har fått en utvinningstillatelse. Vilkårene kan som nevnt ikke være så strenge at utvinningstillatelsen i realiteten er trukket tilbake, men tildelingen av en utvinningstillatelse innebærer også at deltakerne gis en forventning om å få gjennomføre utbyggingen på rimelige vilkår.³⁰⁸ *Fleischer* anfører at ”det må være et grunnleggende utgangspunkt for vurderingene at han skal ha rett til å utnytte den

³⁰⁵ Konesjonsdirektivet art. 6 nr. 2. Lervåg vurderer om konesjonsdirektivets krav kun omfatter utvinningstillatelsen og at godkjenning av utbyggingsplanen er utenfor konesjonsdirektivets virkeområde. Det må være riktig at det trinnvise konesjonssystemet må medføre at også vilkår som stilles til godkjennelser etter utvinningstillatelsen også må omfattes, se Lervåg (2008) s. 54.

³⁰⁶ Tilsvarende Lervåg (2008) s. 47.

³⁰⁷ For spørsmålet om EU-retten setter ytterligere skranke for departementets vilkårsbruk, se Lervåg (2008) s. 54 flg. Hans konklusjon er at proporsjonalitetsprinsippet i EU-retten antagelig legger større vekt på om vilkåret er nødvendig, men at realitetsforskjellen er liten.

³⁰⁸ Selvig (1995) s. 60 og Lervåg (2008) s. 49-50.

forekomst som han har fått en tillatelse til, og investert et meget betydelig beløp i. Vurderingene kan som utgangspunkt ikke ende opp i at han ikke får noen tillatelse som gjør det økonomisk og praktisk mulig å produsere forekomsten.”³⁰⁹ Mot dette innvender *Lervåg* at det ikke kan oppstilles en generell regel om at det ikke kan settes vilkår som gjør det ”teknisk eller økonomisk omogleg for rettshavaren å utnytte utvinningsretten. Dersom disse undersøkingane viser at det er nødvendig med ei særskilt kostnadskrevjande utbyggingsløsning for at feltet skal kunne bli drive på ein forsvarleg miljømessig måte, må det vere heimel for styresmaktene til å setje vilkår om akkurat denne løysinga – sjølv om dette i praksis vil forhindre utbygginga.”³¹⁰

Det må være riktig at deltakerne ikke har krav på å gjennomføre utbyggingen dersom den ikke kan gjennomføres på en forsvarlig måte. Etter min mening må *Fleischer* forstås slik at det er ytterligere vilkår i tillegg til de som allerede følger av konsesjonsverket som ikke kan gjøre det økonomisk eller praktisk umulig å gjennomføre utbyggingen. Departementet må kunne, men må også ha plikt til å stille vilkår som sikrer at utbyggingen skjer på en forsvarlig måte. Det har derfor lite for seg å holde kravet til forsvarlig utvinning opp mot hvilke vilkår som anses uforholdsmessig tyngende.

Ut over at vilkårene ikke kan gjøre virksomheten ulønnsom eller teknisk ugjennomførbar, er det vanskelig å angi generelt hvor grensen går for tyngende vilkår i tillegg til konsesjonsrammeverket. Jeg nøyer meg derfor med å peke på et par typetilfeller. Departementets handlingsrom for hvilke ytterligere krav til sikkerhet enten det gjelder HMS eller miljø sikkerhet, kan ikke være spesielt stort før vilkåret må anses uforholdsmessig tyngende.³¹¹ Derimot må departementet ha større frihet hvor sokkelen sett i sammenheng tilsier en bestemt løsning uten at dette blir spesielt mye mer kostnadskrevende for deltakerne. Selv en utbyggingsløsning som for eksempel legger opp til en transportløsning som letter tredjepartsadgangen, vil imidlertid også måtte anses ufor-

³⁰⁹ Fleischer (1983) s. 138.

³¹⁰ Lervåg (2008) s. 50.

³¹¹ Tilsvarende resultat Lervåg (2008) s. 51.

holdsmessig tyngende dersom løsningen er vesentlig mye dyrere for deltakerne.

Konklusjonen er at staten har store påvirkningsmuligheter på deltakernes virksomhet i lisensen. Deltakernes innflytelse kan derfor i stor grad bli begrenset av statens vide adgang til å nekte å godkjenne utbyggingsplanen eller til å stille vilkår. Spesielt viktig i denne forbindelse er det faktum at det er departementet selv som avgjør når en utbygging skjer på en forsvarlig måte. At muligheten til å stille vilkår begrenses noe av den ulovfestede vilkårs læren, er derfor ikke nødvendigvis av spesielt stor betydning.

Det kan imidlertid være en fordel for deltakere som står i opposisjon til et beslutningsdyktig flertall at deltakernes innflytelse totalt sett blir begrenset. Selv om en deltaker skulle bli nedstemt i styringskomiteen, gjør myndighetenes involvering at deltakerne fortsatt har mulighet til å få igjennom en ønsket løsning og mulighet til å unngå å måtte akseptere en uønsket løsning. Det trinnvise konsesjonssystemet gir på denne måten et ytterligere minoritetsvern.

Fra dette prinsipielle utgangspunktet må det imidlertid gjøres noen vesentlige modifikasjoner. Som følge av rollefordelingen mellom myndighetene og deltakerne, vil myndighetspåvirkningen være mindre ved kommersielle spørsmål. Det vil være de kommersielle alternativene deltakerne først og fremst vil være uenige om i styringskomiteen. Myndighetenes store påvirkning på ressursforvaltningen både av det enkelte felt og av sakkelen som helhet, vil som oftest virke som en byrde for deltakerne og ikke et stridstema på samme måte som kommersielle avgjørelser. For eksempel vil ingen av deltakerne være opptatt av å oppnå så strenge miljøkrav som mulig. Det motsatte kan likevel også tenkes. Dersom en deltaker har interesse av at det legges til rette for tredjepartsadgang på grunn av interesser i en annen lisens, kan også hensyn som angår ressursforvaltningen være i en deltakers interesse. På samme måte som ved fastlåste situasjoner,³¹² vil ikke myndighetene ta stilling til de kommersielle stridstemaene. Myndighetsinvolveringen fungerer derfor ikke som noe utvidet minoritetsvern i kommersielle spørsmål.

³¹² Se punkt 2.2.4.1 ovenfor.

5.7 Konklusjon

Den særegne beslutningsprosessen gir deltakerne full frihet til å avgjøre om de ønsker å være med på en utbygging gjennom tiltredelsesordningen. Også muligheten for å få gjennomført en ønsket utbygging sikres i stor grad ved at deltakerne kan få lagt frem en utbyggingsplan for behandling i styringskomiteen, og at det i visse tilfeller åpnes for utbygging på egen risiko. Med mindre lisensen kun består av to deltakere kan det riktignok oppstå en fastlåst situasjon ved behandlingen av utbyggingsplanen, men da oppstår tvisten på grunnlag av uenighet om *hvordan* utbyggingen skal gjennomføres og ikke *om* den skal gjennomføres. Heller ikke myndighetsinvolveringen er som hovedregel noen begrensning på *om* selve utbyggingen skal finne sted, med mindre utbyggingen ikke kan gjennomføres på en forsvarlig måte. For spørsmålet *om* en utbygging skal skje har altså den enkelte deltaker stor innflytelse.

Ved spørsmålet om *hvordan* utbyggingen skal gjennomføres, vil deltakernes innflytelse over den innsendte utbyggingsplanen som utgangspunkt være den samme som ved andre beslutninger i styringskomiteen, selv om veien frem til sluttresultatet er annerledes. Den økte statlige påvirkningen som følge av at utbyggingsplanen krever godkjenning fra departementet, fungerer imidlertid som en vesentlig skranke på deltakernes handlingsrom.

6 Sammenfattende vurderinger av deltakernes innflytelse

Hvilken innflytelse deltakerne har i norsk petroleumsvirksomhet beror på en sammensatt vurdering. Deltakernes innflytelse preges av at myndighetene detaljregulerer både rammen for virksomheten og forholdet mellom deltakerne. Konsesjonsverket og samarbeidsgrunnlaget setter den ytre rammen for hva deltakerne kan få gjennomført. Innenfor

denne rammen vil deltakernes innflytelse variere etter om avgjørelsen er av kommersiell karakter eller om avgjørelsen domineres av forhold knyttet til ressursforvaltningen. Ved kommersielle spørsmål vil myndighetene ikke involvere seg. Hvilken mulighet deltakerne har til å få gjennomført ønskede beslutninger og hindret uønskede beslutninger, avhenger derfor av forholdet mellom deltakerne i gruppen.

Deltakerandelene er som den klare hovedregel uten betydning for innflytelsen. Ved kommersielle avgjørelser vil innflytelsen i første rekke bero på to forhold: 1) Hvilke deltakere som er med i rettighetshavergruppen og 2) om deltakeren er operatør eller ikke. Hvilke deltakere som er med i gruppen har betydning både med tanke på alliansebygging og ved at Petoros deltakelse krever særegne stemmeregler. Operatøren har en klar fordel med tanke på å få gjennom ønskede beslutninger gjennom de premisser han legger for styringskomiteens beslutninger. Dersom det etablerer seg en majoritet i gruppen som tilfredsstillt kravene i stemmereglerne, er det få begrensninger i vedtakskompetansen. Det er i liten grad oppstilt habilitetsregler i interessentskapene, og lojalitetsplikten fungerer i realiteten bare som en sikkerhetsventil.

Det samme gjelder som utgangspunkt også for spørsmål knyttet til ressursforvaltningen. Her begrenses deltakernes innflytelse likevel i stor grad av myndighetenes påvirkning. Denne påvirkningen skjer typisk ved at det stilles vilkår til de ulike godkjenningssystemene i det trinnvise konsesjonssystemet.

Utbyggingsbeslutningen er løsrevet fra den alminnelige beslutningsprosessen i interessentskapet. Selv om veien frem til utbyggingsbeslutningen er annerledes, bygger også denne på den alminnelige beslutningsprosessen. Tiltredelsesmekanismen som gjør at en deltaker aldri kan tvinges med på å utføre en utbygging, utgjør likevel en fundamental forskjell mellom den alminnelige beslutningsprosessen og utbyggingsbeslutningen.

Kilder

Litteratur

- Aksjeloven og allmennaksjeloven. Magnus Aarbakke... [et al.]. 2. utg. Oslo, 2004.
- Andenæs, Mads Henry Sameier og selskaper. Oslo, 1977.
- Andenæs, Mads Henry Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper. Oslo, 2006.
- Arnesen, Finn Samarbeid om petroleumsvirksomhet. Oslo, 1987. (MarIus ; nr. 145/1987)
- Arnesen, Finn Statlig styring og EØS-rettslige skranker. Oslo, 1996.
- Augdahl, Per Kompaniskap. Oslo, 1967.
- Berge, Stig Samarbeidsavtalens system for anskaffelse av varer og tjenester. Oslo, 1990. (MarIus ; nr. 173/1990)
- Brækhus, Sjur Voldgiftspraksis som rettskilde. I: Sjørett, voldgift og lovvalg: artikler 1979-1998. Oslo, 1998, s. 185-203.
- Brækhus, Sjur og Hærem, Axel Norsk tingsrett. Oslo, 1964.
- Eckhoff, Torstein, Rettskildelære. 5. utg. ved Jan Helgesen. Oslo, 2001.
- Eckhoff, Torstein og Smith Eivind Forvaltningsrett. 9. utg. Oslo, 2010.
- Ellenes, Sverre Samarbeidsavtalens rekkevidde mellom deltakerne i rettighetshavergruppen. Oslo, 2001. (MarIus ; nr. 280/2001)
- Endresen, Clement Operatørens rolle etter samarbeidsavtale. Interessekonflikt. I: MarIus 313. 2003, s. 5-32.
- Falkanger Thorsen, Arne Samarbeid og lojalitet. I: Lars Olav Askheim ... [et al.] Skipsfart og samarbeid: Maritime joint ventures i rettslig belysning. Oslo, 1991, s. 651-747.

- Fleischer, Carl August Petroleumsrett. Oslo, 1983.
- Frihagen, Arvid Rates charged offshore joint ventures for operator owned or chartered drilling rigs. I: Lov dom og bok: festskrift til Sjur Brækhus. Oslo, 1988, s. 149-163.
- Harstad Eggen, Tine ”No gain no loss”-prinsippet i petroleumsvirksomhetens samarbeidsavtaler. Oslo, 2007. (MarIus ; nr. 359/2007)
- Herrem, Are Styring og organisering. I: Lars Olav Askheim ... [et al.] Skipsfart og samarbeid: Maritime joint ventures i rettslig belysning. Oslo, 1991, s. 401-464.
- Kaasen, Knut Statsdeltagelsesavtalen i norsk petroleumsvirksomhet: Kontraktsrettslig form, konsesjonsrettslig innhold - eller omvendt? I: Tidsskrift for rettsvitenskap. 1984, s. 372-411. (Sitert fra lovdata.no)
- Kaasen, Knut Scope of Joint Operating Agreement in Norway. I: MarIus 261. 2000, s. 127-147.
- Kaasen, Knut Samarbeid i olje – en spesiell selskapsrett. I: Selskap, kontrakt, konkurs og rettskilder: festskrift til Mads Henry Andenæs 70 år. Oslo, 2010, s. 152-170.
- Kantanen, Eeva Petoro – partner og verdiforvalter. Oslo, 2003. (MarIus ; nr. 304/2003)
- Petroleumsloven. Ulf Hammer ... [et al.]. Oslo, 2009.
- Lervåg, Jon Vegard Miljørettsleg handlingsrom innanfor konsesjonssystemet for norsk petroleumsverksemd. Oslo, 2008. (MarIus ; nr. 363/2008)
- Michelet, Christian Fredrik Stemmeregler ved omstruktureringer i oljeindustrien. I: MarIus 261. 2000, s. 23-38.

- Nesdam, Anne-Karin Interessekonflikter i petroleumsvirksomhet. Oslo, 1997. (MarIus ; nr. 235/1997)
- Nordtveit, Ernst Oppdragssamarbeid. Bergen, 1992.
- Normann Aarum, Kristin Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskaper. Oslo, 1994.
- Nygaard, Dagfinn Andres bruk av utvinningsinnretninger. Oslo, 1997.
- Nygaard, Nils Skade og ansvar. 6. utg. Bergen, 2007.
- Nyhus, Øystein Nore Tredjepartsbruk av offshoreinstallasjoner. Oslo, 2008. (MarIus ; nr. 374/2008)
- Renner-Fredriksen, Henrik Styremedlemmers inhabilitet I: Tidsskrift for Forretningsjus. Oslo, 2002. (Sisert fra rettsdata.no)
- Sandbekk, Håkon Misbruk av generalforsamlingens myndighet. I: Tidsskrift for Forretningsjus. 2002, s. 438-473. (Sisert fra rettsdata.no)
- Selvig, Erling Petroleumsrett til studiebruk. Oslo, 1995.
- Scheel, Georg Eierforhold, belåning og bygging. I: Otto Beyer ... [et al.] Borerigger i rettslig belysning. Oslo, 1975, del II.
- Truyen, Filip Myndighetsmisbruk i aksje- og allmennaksjeselskaper. I: Jussens Venner. 2004, s. 305-328. (Sisert fra lovdata.no)
- Truyen, Filip Aksjonærenes myndighetsmisbruk. Bergen, 2005.
- Werlauff, Erik Selskapsmasken. København, 1991.
- Aarbakke, Magnus og Aarbakke, Asle Ansvarlige selskaper og indre selskaper. 7. utg. Oslo, 2010.

Forarbeider

- St.meld. nr. 73 (1983-84) Om organiseringen av statens deltagelse i petroleumsvirksomheten.

- St.meld. nr. 26 (1993-1994) utfordringer og perspektiver for petroleumsvirksomheten på kontinentalsokkelen.
- St.meld. nr. 39 (1999-2000) Olje- og gassvirksomheten.
- St.meld. nr. 38 (2003-2004) Om petroleumsvirksomheten.
- St.prp. nr. 40 (1994-95) Om betingelser for tildeling og bruk av tillatelser til å drive leting etter og utvinning av hydrokarboner (konsesjonsdirektivet) i EØS-avtalens Vedlegg IV Energi.
- St.prp. nr. 36 (2000-2001) Eierskap i Statoil og fremtidig forvaltning av SDØE.
- St.prp. nr. 64 (2008-2009) Utbygging og drift av Goliatfeltet.
- Innst.S. nr. 198 (2000-2001) Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om eierskap i Statoil og fremtidig forvaltning av SDØE.
- Innst.O. nr. XX (1964-1965) Tilråding frå justisnemnda om lov om sameige.
- Ot.prp.nr. 13 (1964-1965) Om lov om sameige.
- Ot.prp.nr. 19 (1974-1975) Om lov om aksjeselskaper.
- Ot.prp.nr. 47 (1984-1985) Om lov om ansvarlige selskaper og kommandittselskaper (selskapsloven).
- Ot.prp.nr. 55 (1993-1994) Om lov om sjøfarten (sjøloven).
- Ot.prp.nr. 23 (1996-1997) Om lov om aksjeselskaper (aksjeloven) og allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven).
- Rådsegn 4 frå Sivillovbokutvalet. Om sameige. Oslo, 1959. (Forarbeid til lovene 1965 nr. I).
- Innstilling fra Aksjelovkomiteén. Innstilling fra Aksjelovkomiteén av 1947. Oslo, 1952. (Forarbeid til lovene 1957 nr. II).
- Innstilling VII fra Sjølovkomiteén. Utkast med motiver til lov om endringer av reglene om partrederier (sjøfartslovens kap. 3 (tidligere kap. 2) m. m). Oslo, 1966. (Forarbeid til lovene 1972 nr. I)

NUT 1970:1 Innstilling til lov om aksjeselskaper.

NOU 1979:43 Petroleumslov med forskrifter.

NOU 1980:19 Lov om selskaper m. v.

NOU 1996:3 Ny aksjelovgivning.

Dommer

Rt. 1995 s. 1427.

ND 1989 s. 329.

Upublisert voldgiftsdom av 1. november 2001.

Direktiver

Direktiv 93/38/EØF Rådskdirektiv 93/38/EØF av 14. juni 1993 om samordning av innkjøpsreglene for oppdragsgivere innen vann- og energiforsyning, transport og telekommunikasjon.

Direktiv 94/22/EF Europaparlamentets og Rådets direktiv 94/22/EF av 30. mai 1994 om vilkårene for tildeling og bruk av tillatelser til å drive leting etter og utvinning av hydrokarboner (Konsesjonsdirektivet).

Annet

Avtale for petroleumsvirksomhet for den 20. konsesjonsrunden med vedlegg A: Samarbeidsavtale og vedlegg B: Regnskapsavtale. Olje- og energidepartementet: http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/dok/lover_regler/reglement/2007/Konsesjonsverk.html?id=455398 [sitert: 18. februar 2010]

Boye Sivertsen, Olav. Upublisert foredrag Solstrandseminaret, 3. desember 2009.

Faktaheftet, Norsk petroleumverksemd. Olje- og energidepartementet. Oslo, 2009.

Innbydelse til å søke om utvinningstillatelse for petroleum for den 20. konsesjonsrunden. Olje- og energidepartementet:
[http://www.npd.no/Global/Norsk/2%20%20Tema/
Utvinningsstillatelser/20%20runde/Innbydelse%20til%20
%20c3%a5%20s%20c3%b8ke%20om%20utvinningstillatelse%20for%20
petroleum.pdf](http://www.npd.no/Global/Norsk/2%20%20Tema/Utvinningsstillatelser/20%20runde/Innbydelse%20til%20%20c3%a5%20s%20c3%b8ke%20om%20utvinningstillatelse%20for%20petroleum.pdf) [sitert: 18. februar 2010]

Krav til nye rettighetshavere og operatører. Oljedirektoratet:
[http://www.npd.no/no/Tema/Utvinningsstillatelser/Temaartikler/
Prekvalifisering/Krav-til-nye-rettighetshavereoperatorer/](http://www.npd.no/no/Tema/Utvinningsstillatelser/Temaartikler/Prekvalifisering/Krav-til-nye-rettighetshavereoperatorer/) [sitert:
24. april 2010]

Nygaard (2009) Upublisert foredrag, Berlin 2009.

OEDs Strukturrapport (2007) [http://www.regjeringen.no/upload/
OED/Rapporter/2009-0210%20Strukturrapporten.pdf](http://www.regjeringen.no/upload/OED/Rapporter/2009-0210%20Strukturrapporten.pdf) [sitert: 28.
mai 2010]

Pressemelding om brev fra departementet til rettighetshaverne av 18. oktober 2007. Olje- og energidepartementet: [http://www.regjering-
gen.no/nb/dep/oed/pressecenter/pressemeldinger/2007/
Trollvidareutvikling.html?id=486412](http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/pressecenter/pressemeldinger/2007/Trollvidareutvikling.html?id=486412) [sitert: 28. mai 2010]

Veiledning til PUD og PAD. Oljedirektoratet: Veiledning til plan for utbygging og drift av en petroleumforekomst (PUD) og plan for anlegg og drift av innretninger for transport og for utnyttelse av petroleum (PAD) av 2. februar 2010. [http://www.npd.no/global/
norsk/5%20-%20regelverk/tematiske%20veiledninger/pudpad-vei-
leder-av-2-2-10.pdf](http://www.npd.no/global/norsk/5%20-%20regelverk/tematiske%20veiledninger/pudpad-veileder-av-2-2-10.pdf) [sitert 4. mai 2010]

Sjørettsfondets utgivelser

Sjørettsfondet fremmer forskning innen sjørett, transportrett, petroleumsrett, energirett og beslektede juridiske emner. I tidsskriftet *Marlus*, inkludert *Scandinavian Institute Maritime and Petroleum Law Yearbook (SIMPLY)*, publiserer studenter og forskere sine arbeider. Fondet utgir også pensumlitteratur for studenter.

Tidsskriftet *Marlus* - siste utgaver

401	BRUSERUD, Herman	Villfarelse som ugyldighets- og forpliktelsesgrunnlag. 2011. 74 s.
402	KIØVE, Tormod	P&I assurandørens risikoeksponering ved lasteskadeansvar under unimodal og multimodal transport. 2011. 148 s.
403	GRAM MORTENSEN, Bent Ole	Dansk regulering af havvindmøller. 2011. 178 s.
404	Articles in Petroleum Law	Med bidrag av Ulf Hammer, Anne-Karin Nesdam, Dagfinn Nygaard, Knut Kaasen, Jan B Jansen og Joachim M Bjerke. 2011. 374 s.
405	UELAND, André Lamark	Offshore rørtransport av CO2 fra kontinentet til lagringssted på norsk sokkel. 2011. 146 s.
406	Sjørøveri og logistikkavtaler	Foredrag fra det 24. Nordiske Sjørettsseminar i Reykjavik, august 2010. Bidrag av Anniken Enersen, Trine-Lise Wilhelmsen, Vibeke Kofoed, Ulla Fabricius og Johan Schelin. 2011. 78 s.
407	WOLL, Linn-Beate	Hvordan sjørøveri påvirker risikofordelingen i et tidscerteparti. 2012. 124 s.
408	FALCHENBERG, Marie	Den ledende assurandørens stilling ved koassuranse -En komparativ analyse av norsk og engelsk rett. 2012.
409	KARLSEN, Morten	Fjerningskontrakter i petroleumsvirksomheten. 2012.

Bøker utgitt av Sjørettsfondet

- Syversen, Jan: Skatt på petroleumsutvinning. 762 s. 1991. ISBN 82-90260-33-4
- Askheim, Bale, Gombrii, Herrem, Kolstad, Lund, Sanfelt, Scheel og Thoresen: Skipsfart og samarbeid. Maritime joint ventures i rettslig belysning. 1119 s. 1991. ISBN 82-90260-34-2
- Brækhus, Sjur og Alex Rein: Håndbok i kaskoforsikring På grunnlag av Norsk Sjøforsikringsplan av 1964. 663 s. 1993. ISBN 82-90260-37-7
- Hans Peter Michelet: Last og ansvar. Funksjons- og risiko- fordeling ved transport av gods under tidscerteparti. (Hefte) 180 s. 1993. ISBN 82-90260-36-9
- Røsæg, Erik: Organisational Maritime Law. 121 s. 1993. (Utsolgt)
- Nygaard, Dagfinn: Andres bruk av utvinningsinnretninger. 365 s. 1997. ISBN 82-90260-40-7
- Bull, Hans Jacob: Hefte i sjøforsikringsrett. 60 s. 2. utg. 1997. (Utsolgt)
- Michelet, Hans Peter: Håndbok i tidsbefraktning. 600 s. 1997. ISBN 82-90260-31-8
- Arnesen, Finn, Hans Jacob Bull, Henrik Bull, Tore Bråthen, Thor Falkanger, Hans Petter Graver: Næringsreguleringsrett 187 s. 1998. ISBN 82-90260-42-3
- Brautaset, Are, Eirik Høiby, Rune O. Pedersen og Christian Fredrik Michelet: Norsk Gassavsetning - Rettslige hovedelementer 611 s. 1998. ISBN 82-90260-43-1
- Karset, Martin, Torkjel Kleppo Grøndalen, Amund Lunne: Den nye reguleringen av oppstrøms gassrørledningsnett. 344 s. 2005. ISBN 89-90260-47-4
- Falkanger, Thor og Hans Jacob Bull: Sjørett. 7. utg. 602 s. 2010. ISBN 978-82-90260-48-9

Ny distribusjonsordning

Bøker, pensum og tidsskriftet MarLus distribueres nå via nettbokhandelen Audiatur og andre bokhandler. Nordisk institutt for sjørett håndterer ikke lenger bestillinger.

Informasjon om priser på enkeltnummer av MarLus er oppdatert på audiatur.no <Bokhandel. For bestilling på nett, søk på den aktuelle tittelen eller klikk på lenken Sjørettsfondet i bunnteksten på siden. Her er en side med lenker til alle utgivelser fra Sjørettsfondet. Du kan også bestille på epost: kontakt@audiatur.no

Fullstendig oversikt over Sjørettsfondets utgivelser finnes på nettsidene til Nordisk institutt for sjørett: jus.uio.no/nifs. Se banneret MarLus nede til høyre på siden.

Tidsskriftet MarLus – ny abonnementsordning

Til nå har det vært mulig å abonnere på enkeltnummer og innbundet årgang. Fra årgang 2010 tilbyr Sjørettsfondet abonnement med flere valgmuligheter:

A: Alle utgaver

B: Innbundet årgang

C: Sjørett (på norsk og engelsk)

D: Petroleums- og energirett (på norsk og engelsk)

E: Utgaver på engelsk, inkludert SIMPLY
(både sjørett, petroleums- og energirett)

F: SIMPLY

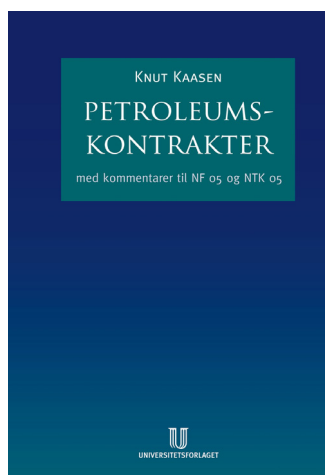
For å tegne abonnement, send epost til: kontakt@audiatur.no Prisen vil variere med sidetall per publikasjon og antall utgivelser i året. Faktura basert på kostnader sendes i etterkant et par ganger i året. For de elleve utgavene i 2011 på totalt 1845 sider, ble prisen tilsammen under 2 500 kr i utsalg.

Innen samme tema

Forskere ved Nordisk institutt for sjørett gir ut faglitteratur på flere forlag.

**Knut Kaasen: Petroleumskontrakter .
Med kommentarer til NF 05 og NTK05.**

Universitetsforlaget 2006. 912 s. 749 kr.

Aktuelle utgaver av Marlus

374	NYHUS, Øystein Nore	Tredjepartsbruk av offshoreinstallasjoner. Om rammeverket for bruk av andres infrastrukturer. 2009. 178 s.
370	BRYGFJELD, Mari Kjellevold
KRYDSBY, Stian Tjørswaag	Prekvalifisering av nye aktører på norsk sokkel. Overdragelse av deltakerandeler i utvinningstillatelse. 2009. 244 s.
359	EGGEN, Tine	«No gain no loss» – prinsippet i petroleumsvirksomhetens samarbeidsavtaler. 2007. 184 s.
339.	HØSTMÆLINGEN, Ingrid Kristine	Etablering av petroleumsvirksomhet i nye områder på norsk kontinentalsokkel. 2006. 170 s.

THE SCANDINAVIAN INSTITUTE OF MARITIME LAW is a part of the University of Oslo, with close links to the faculty's Centre for European Law. The Institute is also connected to the Nordic Council of Ministers and cooperates with researchers from Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden – recently also from Northwest Russia and the Baltic states.

The core research areas of the Institute are maritime and transport law, petroleum law and energy law. Members of the Institute also engage in teaching and research in general commercial law and EU law. The Institute offers two master programmes and several graduate courses.

In MARIUS, issued at irregular intervals, articles are published in the Nordic languages or English.

ISSN: 0332-7868

